

Levensvragen

van twintigers en dertigers

Onderzoek voor De Grote Vragen
20-04-2021, Barneveld

Naam: M.J.A. van der Meer-Lanz
Student Nummer: 160573
Opleiding: Theologie
Onderwijsinstelling: Christelijke Hogeschool Ede
Begeleider CHE: Bert Roor
Begeleider DGV: Laurens van Lavieren

Voorwoord

Sinds februari 2020 loop ik stage bij ForumC een christelijke organisatie, een hele uitdagende praktijkplek waar het afgelopen jaar veel verschuivingen hebben plaats gevonden zowel qua bedrijfsstructuur als qua doelgroep. Het meeste ben ik bezig bij De Grote Vragen (DGV), DGV is een website waar twintigers en dertigers met verschillende levensbeschouwingen terecht kunnen met hun zingelevingsvragen. Dit maakt het een hele interessante maar tegelijkertijd ook ingewikkelde praktijkplek. Voor het afstuderen aan de opleiding HBO-Theologie aan de Christelijke Hogeschool Ede, heb ik onderzoek gedaan naar de levens-/zingevingsvragen die er spelen onder niet-religieuze twintigers en dertigers. Tijdens mijn stage bij De Grote Vragen, een onderdeel van de stichting ForumC, kwam ik in aanraking met verschillende van deze vragen.

Dit onderzoek is dan ook geschreven in opdracht van de Grote Vragen. De Grote Vragen hoopt met het resultaat van dit onderzoek de doelgroep twintigers en dertigers beter te kunnen dienen in hun zoektocht naar antwoorden op hun levensvragen. Dit onderzoek kan ook interessant zijn voor mensen die zich met een soortgelijke doelgroep bezig houden.

Ik wil in het bijzonder mijn stagebegeleider Laurens van Lavieren bedanken voor de kans die ik krijg om binnen deze bijzondere doelgroep onderzoek te doen. Ook wil ik hem bedanken voor de vele sparsessies en scherpe blik, die mij constant hielpen kritisch te blijven kijken. Ook wil ik Karin Prins, hoofd communicatie van ForumC bedanken voor het helpen met formuleren van goede interviewvragen. Daarnaast wil ik ook mijn PLG-begeleider Bert Roor en mijn PLG-groepsleden bedanken voor de goede feedback die mij geholpen hebben dit onderzoek vorm en structuur te bieden.

Michelle van der Meer-Lanz

Barneveld, 2021

Samenvatting

De Grote Vragen (DGV) is een website waar twintigers en dertigers terecht kunnen met hun zingelevingsvragen. Er zijn twee problemen bij De Grote Vragen: Als eerste het hoge 'bouncepercentage'. Het bouncepercentage is het percentage bezoeken waarbij bezoekers slechts één pagina bekijken (de startpagina vaak) en de website vervolgens wegklikken. Als tweede het vermoedelijk daarmee samenhangend probleem, het gebrek aan achtergrondkennis over de vragen en de zoektocht naar antwoorden hierop van *niet-christelijke* hoogopgeleide twintigers en dertigers. In dit onderzoek wordt er gefocust op het tweede probleem, De hoofdvraag waar dit onderzoek om draait is "Wat kan de Grote Vragen doen om aan te sluiten bij de behoefte van niet religieuze twintigers en dertigers rondom levensvragen?". Om hier antwoord op te geven is er onderzocht welke soorten levensvragen er voornamelijk spelen onder niet-religieuze twintigers en dertigers, waar hun vragen ontstaan en wat ze nodig hebben om bezig te kunnen met deze vragen.

In het onderzoek is er gebruik gemaakt van drie verschillende onderzoeksmethoden. Als eerste heeft er een literatuuronderzoek plaatsgevonden. Op basis hiervan is er kwantitatief onderzoek gedaan in de vorm van een online enquête onder de doelgroep van DGV. Ook is er kwalitatief onderzoek gedaan onder een groepje niet-religieuze twintigers en dertigers, door middel van een open interview.

In het literatuuronderzoek bleek dat er zes soorten levensvragen zijn: existentiële, relationele, temporele, ecologisch/biologische levensvragen en vragen over het menselijk handelen en lijden en dood. Uit het kwalitatieve en kwantitatieve onderzoek zijn de volgende resultaten gekomen: De top 3 soorten levensvragen die spelen onder alle twintigers en dertigers zijn: Existentiële levensvragen, daarna op de tweede plaats relationele levensvragen en op de derde plaats vragen over het menselijk handelen. De top 3 plekken/situaties waar twintigers en dertigers zoeken naar antwoorden zijn in het gesprek met anderen, op het internet en in (heilige) boeken. De top 5 aan middelen die nodig zijn om twintigers en dertigers verder te helpen met hun vragen: Ruimte/tijd om zelf na te denken en te onderzoeken, een goed gesprek (met respect en openheid voor en door de ander), informatie, tijd en een cursus (met persoonlijke coach).

Er spelen bij twintigers en dertigers zowel religieus als niet religieus dezelfde drie soorten levensvragen, namelijk de volgende drie soorten levensvragen; existentiële, relationele en over het menselijk handelen. Ze hebben de behoefte hierbij om in gesprek te gaan met elkaar, maar vooral ook om zelf onderzoek te kunnen doen.

De enquête heeft een foutmarge van bijna 10% dit komt mede door het tijdsbestek waarin het onderzoek moest plaatsvinden en daarmee de hoeveelheid personen die bereikt kon worden. Ook zou er onderzoek gedaan kunnen worden naar hoe de gesprekken over levensvragen het beste gevoerd kunnen worden.

Er zijn verschillende aanbevelingen gedaan. Drie aanbevelingen voor de website met betrekking tot meer focussen, vindbaarheid en betrouwbaarheid, en drie met betrekking tot andere mogelijke middelen die de Grote Vragen in zou kunnen zetten om de twintigers en dertigers te kunnen dienen naast hun website.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Begrippen en definities	6
Inleiding	7
<i>Aanleiding voor dit onderzoek</i>	7
<i>Probleem- en doelstelling</i>	7
<i>Het onderzoek</i>	8
Theoretisch kaders	9
<i>Belangrijke modellen en theorieën</i>	9
Zingevingsvraagstukken en levensvragen	9
Soorten zin-/levensvragen	9
Piramide van Maslow en het ontstaan van levensvragen	11
Cultuur van twintigers en dertigers	12
Omgaan met levensvragen	12
<i>Belangrijke resultaten uit het literatuuronderzoek</i>	13
Methodologie	14
<i>Enquêtes</i>	14
<i>Interviews</i>	15
<i>Het verloop en betrouwbaarheid van het onderzoek</i>	15
Resultaten	16
<i>Deelvraag 1</i>	16
Onderscheid van verschillende soorten levensvragen	16
Plek van levensvragen in het leven van (niet-religieuze) twintigers en dertigers	16
<i>Deelvraag 2</i>	17
Literatuur onderzoek	17
Kwantitatief onderzoek	17
Kwalitatief onderzoek	18
<i>Deelvraag 3</i>	18
Literatuur onderzoek	18
Kwantitatief onderzoek	19
<i>Deelvraag 4</i>	20
Literatuur onderzoek	20
Kwantitatief onderzoek	20
Kwalitatief onderzoek	21
<i>Samenvatting belangrijkste resultaten</i>	21
De soort levensvraag die twintigers en dertigers het meeste bezig houdt	21
Waar zoeken twintigers en dertigers naar antwoorden	21
Wat hebben twintigers en dertigers nodig in hun zoektocht	21

Conclusie.....	22
Discussie	23
<i>Validiteit onderzoek.....</i>	23
<i>Resultaten en verwachtingen.....</i>	23
<i>Vervolg onderzoek</i>	23
Aanbevelingen voor DGV	24
<i>Website</i>	24
Focussen op top drie soorten levensvragen.....	24
Goede vindbaarheid.....	24
Betrouwbaarheid.....	24
<i>Andere middelen</i>	24
Betrouwbare informatie bieden	24
Gesprekken.....	24
Cursussen.....	24
Bibliografie	25
Bijlage 1: Interview	26
Bijlage 2: Enquête	28
Bijlage 3: Uitkomsten enquête	31
<i>Respondenten info:</i>	31
Leeftijdscategorie.....	31
Levensbeschouwing	31
Man/Vrouw verhouding	32
Opleidingsniveau	32
Komt in aanraking met stedelijke omgeving	32
<i>Soorten levensvragen die er spelen.....</i>	33
Losse vragen die in de enquête naar voren kwamen per categorie.....	35
<i>Over het ontstaan van levensvragen en de behoefte rondom deze vragen.....</i>	37
Bijlage 4: Interview 1 – Transcriptie	39
Bijlage 5: Interview 2 – Transcriptie	47
Bijlage 6: Interview 3 – Transcriptie	55
Bijlage 7: Interview 4 – Transcriptie	65
Bijlage 8: Codering interviews	78
Bijlage 9: Diagrammen n.a.v. Interviews.....	87

Begrippen en definities

Bouncepercentage: Het bouncepercentage is het percentage bezoeken waarbij bezoekers slechts één pagina bekijken (de startpagina vaak) en de website vervolgens wegklikken.

Levensovertuiging: een set diepe overtuigingen en gedragingen die sturend zijn voor het leven, al dan niet passend bij een bekende religieuze of niet-religieuze stroming zoals christendom, islam, jodendom, hindoeïsme, boeddhisme, atheïsme, agnosticisme, New Age spiritualiteit, etc.

De Grote Vragen (DGV): de website waarop we met organisatie bezig zijn met de zingevingsvragen voor twintigers en dertigers. In het onderzoek zullen de begrippen De Grote Vragen en DGV door elkaar worden gebruikt.

Behoeft(e)s: de vraag die er is vanuit de twintigers en dertigers rondom levensvragen in een bepaalde vorm

Levens- en zingevingsvragen: De betekenis van deze vragen wordt in het theoretisch kader verder toegelicht. In het onderzoek zullen deze twee vragen door elkaar heen gebruikt worden.

Twintigers en dertigers: In het onderzoek wordt er gesproken over twintigers en dertigers, dit zijn de groep twintigers en dertigers die beschreven staan in de inleiding.

Inleiding

Aanleiding voor dit onderzoek

De Grote Vragen (DGV) is een website waar twintigers en dertigers terecht kunnen met hun zingevingsvragen. Vroeger was de kerk in Nederland een belangrijke plek waar jongvolwassenen terecht konden met hun zingevingsvragen, maar dat is niet meer vanzelfsprekend. De kerk bungelt tegenwoordig zelfs onderaan in de lijst met vertrouwde instituten. (CBS, 2018) De kerk is voor velen de laatste plek geworden waar ze antwoorden zoeken. De Grote Vragen wil een betrouwbare, online plek bieden waar zowel christelijke als niet-christelijke twintigers en dertigers hun zoektocht kunnen starten naar antwoorden die raken aan levensvragen rondom wetenschap, zingeving, maatschappij en persoonlijke ontwikkeling.

Gemiddeld kijken zo'n 10.000 mensen per maand op de website. Dit is een mooi bereik, maar 85% is direct weer weg ("bouncepercentage"). De website voldoet kennelijk niet aan hun verwachtingen. Dit percentage wil De Grote Vragen graag omlaag brengen.

Bovendien is de visie van DGV verschoven. Waar eerst primair *christelijke* hoogopgeleide twintigers en dertigers werden beoogd, wil DGV zich steeds meer richten op hoogopgeleide twintigers en dertigers met verschillende achtergronden. Dit wordt de 'ijkgroep' waarop de website wordt afgestemd, in de veronderstelling dat dit een bredere groep (waaronder ook nog steeds christelijke twintigers en dertigers) zal aanspreken. Nog iets scherper is de 'ijkgroep' van DGV als volgt afgebakend:

- Jongvolwassenen (leeftijd 20 t/m 35 jaar)
- met HBO+ denkniveau
- Komt in aanraking met de stad, denk aan werk, studie of wonen

Voor deze groep wil DGV denkrichtingen bieden, zodat mensen verder komen met hun levens- en zingevingsvragen.

Probleem- en doelstelling

Er zijn twee problemen bij DGV: Als eerste het hoge 'bouncepercentage' en, vermoedelijk daarmee samenhangend en het tweede probleem, het gebrek aan achtergrondkennis over de vragen en de zoektocht naar antwoorden hierop van *niet-christelijke* hoogopgeleide twintigers en dertigers.

Het is lastig te achterhalen waar het hoge bouncepercentage door wordt veroorzaakt. Vanuit de website zelf kan dit niet worden onderzocht, we komen online immers niet met deze bezoekers in gesprek omdat ze direct weer weg zijn. De redactie krijgt via mensen uit hun omgeving wel vermoedens over wat beter zou kunnen; bijvoorbeeld dat niet duidelijk is waar DGV voor staat: is het christelijk of niet? Wat is de 'agenda'?

Om het bouncepercentage omlaag te krijgen en ook beter aan te sluiten bij de zoektocht van niet-christelijke twintigers en dertigers, is meer achtergrondkennis nodig over de vragen die hen bezig houden en de manier waarop ze met die vragen omgaan – waar hun vragen ontstaan, hoe ze antwoorden zoeken en met wie. DGV wil met dit onderzoek dit in kaart brengen via onder andere een serie interviews met mensen uit de doelgroep en een anonieme enquête. Na dit onderzoek weet DGV meer over de vragen en zoektocht van (niet religieuze) twintigers en dertigers, en kan de website daarop worden aangepast.

Het onderzoek

Het onderzoek bestaat uit de volgende vragen:

Hoofdvraag: Wat kan de Grote Vragen doen om aan te sluiten bij de behoefte van niet religieuze twintigers en dertigers rondom levensvragen?

- Deelvraag 1: Welke levens- en zingelevingsvragen worden in de literatuur onderscheiden, wat is hun betekenis in het leven van mensen in het algemeen en van twintigers en dertigers in het bijzonder?
- Deelvraag 2: Welke soort levensvragen leven er onder niet religieuze twintigers en dertigers?
- Deelvraag 3: Waar ontstaan hun levensvragen?
- Deelvraag 4: Waar zoeken niet religieuze twintigers en dertigers naar antwoorden en wat hebben ze nodig om antwoorden te vinden?

Het begrip waar dit onderzoek om draait is 'levensvragen en zingelevingsvragen'. Daarom wordt er in de eerste deelvraag op basis van literatuur onderzocht wat levensvragen/zingelevingsvragen zijn en welke rol ze spelen in het leven van twintigers en dertigers. Deze informatie wordt later gebruikt om goede vragen te kunnen formuleren voor het kwalitatieve- (interviews) en kwantitatieve onderzoek (enquête).

Hierna vinden er gesprekken plaats in de vorm van een interview met meerdere niet religieuze twintigers en dertigers rondom levensvragen. Met deze interviews wordt er een eerste antwoord verkregen op de deelvragen 2 t/m 4:

Welke levensvragen heeft deze groep?

Waar ontstaan deze levensvragen (op welke momenten, bij welke aanleidingen)?

Waar en met wie zoeken zij naar antwoorden?

In de korte periode en het tijdsbestek die voor dit onderzoek staan kunnen er niet genoeg mensen worden gesproken om voor een groep te kunnen spreken. Daarom wordt er de diepte ingaan in interviews en vervolgens in enquêtes de bredere groep bereikt om te kijken/checken of de bevindingen die zijn gedaan matchen met de interviews. Daarmee wordt het antwoord op de deelvragen 2 t/m 4 verder ingekleurd, genuanceerd en/of onderbouwd.

Theoretisch kaders

Om een goed beeld te hebben van de context waarin het onderzoek wordt uitgevoerd, is het belangrijk naar een paar verschillende dingen te kijken. Als eerst wordt er gekeken naar wat levensvragen en zingevingvraagstukken inhouden, zodat het duidelijk is waar dit onderzoek om draait. In het literatuuronderzoek kwam er naar voren dat er binnen levensvragen zes verschillende categorieën zijn, die zullen hieronder worden toegelicht. Daarnaast zie je dat in verschillende literatuur het ontstaan van levens en/of zingevingsvragen uitlegt wordt met behulp van de piramide van Maslow. Dit zal hieronder verder worden toegelicht in relatie tot levensvragen. Tot slot wordt er nog gekeken naar de cultuur waarin we leven en wat de gevolgen daarvan zijn op de manier waarop mensen denken en omgaan met levensvragen.

Als leidende literatuur wordt het boek “Levensvragen in de hulpvraag”, van Henri Rijkse en Annelies van Heijst, gebruikt. In bijna alle literatuur rond levensvragen, wordt hun boek aangehaald. Ook is er door de organisatie ‘Young and Holy’ in 2017 onderzoek gedaan naar grote vragen onder christelijke jongeren. Dit onderzoek is een aanvulling op dat van ‘Young and Holy’ omdat ook de niet-christelijke kant wordt belicht. Ook worden er meerdere boeken van Dirk de Wachter, psychiater, om een beeld van de cultuur te krijgen, gebruikt. Daarnaast heeft Nienke Wijnants onderzoek gedaan naar twintigerstwijfels en dertigersdilemma’s die hun oorsprong vinden in onderliggende zingevingsvragen.

Belangrijke modellen en theorieën

Zingevingsvraagstukken en levensvragen

Levensvragen zijn alledaagse vragen: wat maakt voor iemand de dag de moeite waard, waar “doet iemand het voor”? En het zijn ook grote vragen naar de zin en de bedoeling van het leven. Op deze vragen heb je niet altijd meteen een antwoord. Daarom worden ze ook wel ‘trage vragen’ genoemd. Het zijn vragen waar je tijd voor moet nemen om over na te denken, die reflectie vergen. Soms liggen levensvragen verborgen onder gevoelens van boosheid, angst en verdriet. Of ze liggen verscholen onder lichamelijke en/of psychische klachten. Levensvragen stellen en beantwoorden, kan je helpen om je leven te waarderen en betekenis te geven. (Geestelijke verzorging in Nederland, 2020)

Vele twintigers/dertigers gaven bij Nienke Wijnants aan dat hun grootste probleem ‘dat lege gevoel’ is. Het gevoel geen duidelijk doel meer te hebben. En zelf ook niet te kunnen bedenken hoe het dan verder moet. (Wijnants, 2020, p. 95) Nienke Wijnants ziet dat er weinig gepraat wordt over zingevingsvraagstukken. Ze vraagt zich dan ook af waarom mensen de zingevingsvragen die ze hebben niet met elkaar bespreken. Ze denkt dat dit voor een groot deel komt doordat mensen zich niet realiseren dat het zingevingsvragen zijn waar ze mee kampen. Daarnaast is het ook zo’n breed onderwerp en hebben mensen het idee dat praten over zingeving zweverige, moeilijke en soms ‘onmogelijke’ gesprekken oplevert. (Wijnants, 2016, p. 148)

Soorten zin-/levensvragen

Om duidelijk het verschil te kunnen aangeven en de verschillende levensvragen te benoemen, wordt er gebruik gemaakt van het boek “Levensvragen in de hulpvraag”. Henri Rijkse en Annelies van Heijst geven in hun boek duidelijk de verschillende soorten levensvragen weer en de vragen die daaronder kunnen vallen. Hieronder staan de soorten levensvragen en de

bijbehorende vragen. (Rijksen & Heijst, van, 1999, p. 127) Ook wordt er gebruik gemaakt van het onderzoek van 'Young and Holy' in opdracht van de stichting ForumC die eerder onderzoek hebben gedaan naar de grote vragen die voornamelijk onder christelijke jongeren spelen. (Young and Holy, 2017)

Existentiële levensvragen

Deze vragen gaan voornamelijk over het bestaan van de mens. In het bijzonder staat de vraag 'Wie ben ik eigenlijk?' centraal. Vragen die daarmee samen kunnen hangen zijn; 'Hoe wil ik zijn?', 'Wie kan ik zijn met mijn mogelijkheden en beperkingen?' of 'Wie zijn voorbeeldfiguren of juist niet voor mij en waarom?'. (Rijksen & Heijst, van, 1999, p. 127)

Relationele levensvragen

Deze vragen gaan voornamelijk over de relatie van jou als mens ten opzichte van een ander. De overkoepelende vraag is dan 'Hoe kijk ik eigenlijk tegen andere mensen aan?' Vragen die daaronder kunnen vallen zijn; 'Wat betekenen intieme relaties voor mij?', 'Welke waarde hecht ik aan vriendschappen?', 'Ben ik graag onder de mensen of liever alleen?', 'Wie zijn de belangrijkste mensen in mijn leven?' of 'Kan je echt contact maken met de ander?'. (Rijksen & Heijst, van, 1999, p. 127)

Temporele levensvragen

Deze vragen gaan voornamelijk over de tijd. De hoofdvraag hier is eigenlijk 'Hoe kijk ik tegen de tijd aan?'. Vragen die hieronder vallen zijn: 'Hoe lang zal ik leven?', 'Als ik morgen sterf, heb ik dan iets van mijn leven gemaakt?', (Rijksen & Heijst, van, 1999, p. 127) of 'Hoe ga ik om met het verlies van een dierbare?'. Vragen over begin en eind, over bloei en verval, over mijlpalen en onvergetelijke gebeurtenissen, over leven in het verleden en in de toekomst. Vragen over waarom gelukkige momenten vaak zo kort duren en waarom aan ongelukkige momenten soms geen einde lijkt te komen. (Young and Holy, 2017)

Ecologisch-Biologische levensvragen

Deze vragen gaan voornamelijk over de natuur. Denk hierbij aan de volgende vragen; 'Wat betekent de natuur voor mij?' of 'Is het toevallig dat ik hier ben?'. (Rijksen & Heijst, van, 1999, p. 127) Hierbij horen ook vragen die rijzen als de grenzen van de geneeskunde zijn bereikt. Wat vinden we nog wel aanvaardbaar en wat niet? Verder komen we hier vragen tegen over onze gezondheid: wanneer vinden we onszelf gezond, wat hebben we daar allemaal voor over, hoever willen we gaan om gezond te blijven? (Young and Holy, 2017)

Levensvragen over het menselijk handelen

Dit zijn voornamelijk vragen over het gedrag van de mens. Mensen kunnen je kwetsen of verbazen, dit leidt tot vragen over het doen en laten van de mens. (Young and Holy, 2017) Denk hierbij aan vragen als "Kunnen we onbaatzuchtig handelen?" of "Hoe is het mogelijk dat iemand zo attent en aardig is?", (Rijksen & Heijst, van, 1999, p. 127) "Wanneer ben je een goed mens?", "Is wetenschap de meest betrouwbare vorm van kennis?" of "Leidt religie tot geweld?"

Levensvragen over eindigheid en beperktheid (over lijden en dood)

Deze vragen gaan voornamelijk over de hoe en waarom vraag rondom lijden en dood. Het verschilt per persoon hoe tegen lijden en dood aangekeken wordt. Ondanks die verschillen staat het vast dat ieder mens met lijden en dood in aanraking komt. En als je ermee in aanraking komt, roept dat onvermijdelijk levensvragen op: "Waarom ik?", "Waarom precies

nu?”, “Waar heb ik dat aan verdiend?”, “Waar dient het toe?” of “Is het mijn eigen schuld, de schuld van anderen of overkomt het ons gewoon?”. (Young and Holy, 2017)

Piramide van Maslow en het ontstaan van levensvragen

Waar komen toch die levensvragen vandaan? Is dit niet een luxeprobleem? In verschillende literatuur wordt het ontstaan van levens- en zingelevingsvragen uitgelegd met behulp van de piramide van Maslow. Als mens zijn we constant bezig om onze behoeften te vullen. Daarbij stellen we, afhankelijk van onze persoonlijkheid, situatie en context, onze prioriteiten. Abraham Maslow, Amerikaanse Psycholoog, heeft deze behoeften uitgewerkt met zijn motivatietheorie, hieronder uitgewerkt in zijn beroemde piramide. (Vooren & Koch, 2017, p. 31). Aan de hand van deze piramide stelt hij dat de mens in zijn doen en laten gedreven wordt door het vervullen van behoeften. Volgens Maslow zijn er vijf belangrijke niveaus van behoeften. Allereerst de basisbehoeftes, de lichamelijke behoeftes als eten en drinken. Wanneer deze behoefte is voorzien dient de volgende behoefte zich aan, namelijk een dak boven je hoofd, zekerheid en stabiliteit en zo verder.

Essentieel voor zijn theorie is dat hij stelt dat iemand zich niet kan richten op het vervullen van hogere behoeften voordat er in de ondergeschikte behoefte is voorzien. In Nederland hebben velen het geluk dat de onderste treden van de piramide zonder veel moeite te beklimmen zijn. Ben je bovenaan de piramide beland, dan is er geen hoger doel meer voor handen. Het lastige aan de bovenste behoefte is, dat er niet een standaard handleiding is om daar te komen. Je ziet nu gebeuren dat mensen de bovenste trede al voor hun dertigste bereikt hebben, dan vallen ze in een gat en hier ontstaan de zingelevingsvragen. (Wijnants, 2020, pp. 97-99)

Figuur 1: Piramide van Maslow

Bron: <https://niceday.app/de-piramide-van-behoeften/>

Psycholoog Mark Kolto-Rivera gaat nog een stapje verder en zet er nog een behoefte bij. Namelijk de behoefte aan zelfoverstijging. Dit houdt in dat mensen de behoefte voelen om bij te willen dragen aan een groter geheel, waarde of doel. Dat is het punt waarop ze zingelevingsvragen gaan stellen. (Vooren & Koch, 2017, p. 31)

Niet voor iedereen gaan de twijfel en vragen rondom zijn of haar bestaan, bewust of onbewust, even diep. In de meest extreme vorm spreken psychologen als Wijnants van een existentiële crisis. Onderzoek toont aan dat dergelijke crises met name voorkomen in maatschappijen,

waar in de primaire behoeften van mensen wordt voorzien (de eerste trede van de piramide van Maslow). Zo kunnen verschillende soorten denkpatronen leiden tot een existentiële crisis. Maar een existentiële crisis kan ook vrij onverwacht ontstaan, door een ingrijpende gebeurtenis (zowel positief als negatief) zoals het verlies van een geliefde of de geboorte van een kind. Het kan echter ook het resultaat zijn van een proces van langdurige twijfel rondom invulling van antwoorden op levensvragen en levensbeschouwing. (Wijnants, 2016, p. 62)

Cultuur van twintigers en dertigers

Dirk de Wachter verwoordt de behoefte van de westerse mens rondom die grote vragen heel mooi. "De ongeduldige westerse mens wil bruikbare antwoorden op de moeilijkste en de meest mysterieuze vragen." Die antwoorden denken sommigen bij een psycholoog of psychiater te kunnen vinden, aldus Dirk de Wachter. Het enige wat een psychiater kan is om het in woorden te vatten en een plaats te geven. (Wachter, de, 2019, p. 48)

Met het verdwijnen van de christelijke traditie bestaat de kans dat we als westerse cultuur tegelijk ook mystiek, spiritualiteit en zingeving wegspoelen. Omdat de mens een diepe behoefte aan zingeving heeft, zal er, wanneer die behoefte niet vervuld wordt, dat eerder beschreven 'lege gevoel' ontstaan. Deze leegte wordt nu vooral opgevuld met het zoeken naar antwoorden in jezelf, bijvoorbeeld door middel van mindfulness. (Wachter, de, 2019, p. 61)

Uit het onderzoek van Nienke Wijnants blijkt dat dertigers meer last hebben (bewust of onbewust) van zingevingsvragen dan van sociale druk, tijdsdruk of keuzestress. Wat het belang van hulp rondom levensvragen nog eens benadrukt. (Wijnants, 2016, p. 37) Veel dertigers interpreteren daarnaast het 'lege', zoekende, 'zinloze' gevoel dat ze ervaren als ongelukkig of ontevreden zijn. (Wijnants, 2016, p. 43) Een andere belangrijke ontdekking die Wijnants deed is dat rond het dertigste levensjaar zowel gelovigen als niet-gelovigen de balans opmaken van hun leven, hetgeen dat kan leiden tot een overstap naar het andere kamp (wel gelovig worden, of van het geloof afstappen). Hoogopgeleide, niet-religieuze personen bereiken rond hun dertigste een punt waarop ze zich afvragen of deze individualistisch georiënteerde maatschappij hen nu werkelijk gelukkig gaat maken. Op dit 'punt', rond je dertigste, gaan ze hun zingevingsvragen stellen. Voor sommigen leidt dit tot het zich verdiepen in spirituele zaken en mogelijk tot het zich willen aansluiten bij een bepaalde religieuze of spirituele organisatie. Voor gelovigen is dit andersom. (Wijnants, 2020, pp. 110-111)

Omgaan met levensvragen

Voor het omgaan met levensvragen lijkt geen stappenplan te zijn, wel is er onderzoek gedaan naar wat mensen al doen en wat ze verder kan helpen bij de vragen die ze hebben. Mensen willen ontdekken wie ze zijn en waar ze voor willen gaan, wat het goede is om te doen en welke keuzes daarbij horen. Ze zoeken wijsheid in zelfhulpboeken, spirituele cursussen, carrièreprogramma's, coaching en training. (Vooren & Koch, 2017, p. 20) Daarnaast zou het volgens Nienke Wijnants een groot deel van de oplossing zijn om (h)erkenning te geven aan de vragen en twijfels waar men mee rondloopt. (Wijnants, 2020, p. 108) In hulp aanbieden rondom levensvragen is het belangrijk om vertrouwen te wekken. Voor informatie platforms zoals websites, is het van belang dat er duidelijkheid is over de afzender van de website en haar bedoelingen. Concrete informatie over de organisatie, de betrokken mensen en de bereikbaarheid via andere kanalen helpt om vertrouwen te wekken. (Stichting E-hulp.nl, 2013, p. 167)

Belangrijke resultaten uit het literatuuronderzoek

Als eerste zijn levensvragen, vragen waar niet zomaar een antwoord op te geven is. Daarnaast zijn niet veel mensen zich er bewust van dat ze kampen met levensvragen.

De zingelevingsvragen zijn onder te verdelen in zes verschillende categorieën. Als eerste zijn er de existentiële levensvragen die voornamelijk gaan over de vraag 'Wie ben ik?'. Dan heb je de categorie relationele levensvragen waar centraal staat wie iemand wil zijn tegenover de ander. Hiernaast heb je nog temporele vragen die zich focussen op de tijdelijkheid van het bestaan. Eco- en biologische levensvragen zijn vragen rondom de aarde, denk hierbij aan natuur en klimaat. Levensvragen over menselijk handelen zijn vragen die gaan over of de mens goed of slecht is en wat de beweegredenen rondom handelen zijn. Tot slot zijn er nog vragen over lijden en de dood, die voornamelijk de hoe en waarom vraag stellen.

Daarnaast is het essentieel dat de piramide van Maslow mee wordt genomen in het onderzoek omdat die de basis vormt van de behoeften van mensen en een goede verklaring geeft voor waar en hoe levensvragen ontstaan. Echter is de piramide van Maslow niet onbetwistbaar, meerdere critici en Maslow zelf hebben zich hierover uitgesproken. Bijvoorbeeld voor de volgorde van de piramide is weinig wetenschappelijk bewijs. Ook wordt de doelgroep sterk beïnvloed door de cultuur en is het niet vanzelfsprekend dat ze levensvragen (durven) stellen. Rond hun dertigste levensjaar gaan ze de balans opmaken en vind er vaak een omslag plaats in het wel of niet geloven/spiritueel zijn.

In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op de methodologie en wordt de hierboven genoemde literatuur verwerkt in enquête- en interview vragen.

Methodologie

In het onderzoek wordt gebruik gemaakt van zowel kwalitatief als kwantitatieve onderzoeksmethodes. De kwalitatieve methode wordt in de vorm van een interview met meerdere niet religieuze twintigers en dertigers rondom levensvragen uitgevoerd. Het doel van deze interviews is een eerste antwoord krijgen op de deelvragen 2 t/m 4, zie de inleiding van het onderzoek. In het korte tijdsbestek waarin dit onderzoek moet worden gedaan, kunnen er niet genoeg mensen worden gesproken om voor een groep te kunnen spreken. Daarom wordt er de diepte ingaan in interviews en vervolgens in enquêtes (kwantitatieve methode) de breedte proberen te bereiken om te kijken/checken of de bevindingen die zijn gedaan in de interviews en literatuuronderzoek overeenkomen met elkaar. Daarmee wordt het antwoord op de deelvragen 2 t/m 4 verder ingekleurd, genuanceerd en onderbouwd.

Enquêtes

De enquêtes zijn gedeeld via de sociale media van de Grote Vragen. Dus Instagram, facebook en de website. De enquête stond open van 8 januari tot 18 februari. In de eerste twee weken is de enquête veel gepromoot en werden er prijzen verloot onder de deelnemers om zoveel mogelijk respondenten te krijgen, uit deze periode zijn ook de meeste resultaten. Ook zijn er een paar specifieke mensen (atheïstische mensen) gevraagd, de enquête te delen met vrienden, om er zeker van te zijn dat ook niet-religieuze mensen bereikt werden.

Voor de enquête zie bijlage 1. Om de enquête samen te stellen is gebruik gemaakt van de zes verschillende soorten levensvragen volgens Rijksen en van Heijst. De opbouw van de enquête is als volgt: De eerste vijf vragen (het eerste deel) van de enquête, bestaan uit zes verschillende soorten levensvragen van iedere categorie. De eerste levensvraag die genoemd wordt valt binnen de categorie existentiële levensvragen, de tweede is een relationele levensvraag, de derde een temporele levensvraag, de vierde een eco-/biologische levensvraag, de vijfde een levensvraag over lijden en dood en de zesde is een levensvraag rondom menselijk handelen. En dit zo vijfmaal. Er is hier bewust gekozen voor veel voorkomende levensvragen omdat zoals de literatuur ook al aangeeft, mensen vaak geen idee hebben dat het levensvragen zijn waar ze mee rond lopen. (Wijnants, 2016, p. 148) De veel voorkomende vragen zijn uit het boek van Rijksen en van Heijst gehaald en uit het onderzoek van Young and Holy rondom grote vragen van christelijke jongeren.

Het tweede deel gaat in op het ontstaan van de levensvragen en de omgang hiermee. Vervolgens wordt er nog gevraagd naar wat mensen uiteindelijk doen met die vragen en waar de behoefte ligt qua input van buitenaf. Tot slot wordt er gevraagd naar persoonlijke gegevens om te kijken of de persoon binnen de doelgroep valt.

Alle gegevens die verkregen zijn door middel van de enquête zijn verwerkt in Excel. Bij de eerste vragen is er gekeken naar welke categorie levensvragen het meest populair zijn. Hierbij is ook gekeken naar de verschillende groepen die de enquête hebben ingevuld. Bij de overige vragen zijn de gegevens verwerkt in tabellen die de respons weergeven zie hiervoor bijlage 3.

Interviews

Naast de enquêtes zijn er vier open interviews gehouden, voor de opzet zie bijlage 2. Dit is gedaan in de periode van december t/m januari met vier twintigers/dertigers, twee vrouwen en twee mannen. De interviewvragen zijn samengesteld aan de hand van de categorieën levensvragen die er zijn (Rijksen & Heijst, van, 1999). Verder wordt er nog gevraagd naar middelen, manieren en omgevingsfactoren die belangrijk zijn om aan de slag te kunnen met de levensvragen die ze hebben. De vier personen zijn geselecteerd op basis van geslacht en er is voor gekozen om niet-religieuze twintigers/dertigers te interviewen. Tijdens het interview is er een opname gemaakt die later geanonimiseerd is getranscribeerd, zie de bijlages 4 t/m 7. Vanuit de transcriptie is er gecodeerd, zie hiervoor bijlage 8. Van de codering zijn er diagrammen te vinden in bijlage 9.

Het verloop en betrouwbaarheid van het onderzoek

Er is een literatuuronderzoek gedaan, kwantitatief en kwalitatief onderzoek.

Tijdens het kwalitatieve onderzoek is er door de onderzoeker gesproken met twee niet-religieuze mannen en twee niet-religieuze vrouwen. De gesprekken met de vrouwen liepen soepeler dan die met de mannen. De vrouwen waren meer open over hun twijfels en vragen terwijl er bij de mannen heel erg getrokken moest worden om echt een persoonlijk antwoord te krijgen op de vragen in plaats van een algemene overdenking rondom het onderwerp.

Het kwantitatieve onderzoek is 110 keer ingevuld, waarvan er een paar dubbel zijn. De dubbelen zijn verwijderd en niet meegenomen in het onderzoek. In Nederland waren er in 2020 ongeveer 2,8 miljoen Nederlanders tussen de 20 en 25 jaar ongehuwd (CBS, 2020), die vallen onder de doelgroep van de Grote Vragen. Om een 95% betrouwbaarheidsniveau te halen betekent dat er rekening gehouden moet worden met een foutenmarge van 9,47% bij het aantal van 107 respondenten.

In het volgende hoofdstuk zullen de resultaten van het hierboven beschreven literatuuronderzoek, kwantitatieve en kwalitatieve onderzoek uiteen worden gezet.

Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten per deelvraag besproken worden. Per deelvraag zullen de resultaten per soort onderzoek worden weergegeven. Als eerste zullen de resultaten van deelvraag 1 besproken worden, dit bestaat voornamelijk uit literatuuronderzoek rondom de soorten levensvragen. In dit hoofdstuk zullen gedeelten uit het theoretisch kader worden uitgelicht of herhaald. Deelvraag 2 gaat verder in op de populariteit van de verschillende soorten levensvragen. In deelvraag 3 wordt er ingegaan op het ontstaan van levensvragen, hierbij zijn vooral het literatuur onderzoek en het kwantitatieve onderzoek van belang. Tot slot wordt er in deelvraag 4 gekeken naar wat mensen nodig hebben om verder te kunnen met de vragen die er bij hen spelen.

Deelvraag 1

Welke levens- en zingevingsvragen worden in de literatuur onderscheiden, wat is hun betekenis in het leven van twintigers en dertigers?

Onderscheid van verschillende soorten levensvragen.

Als eerste soort levensvraag zijn er de existentiële levensvragen die gaan voornamelijk over het bestaan van de mens. In het bijzonder staat de vraag 'Wie ben ik eigenlijk?' centraal. Daarnaast heb je relationele levensvragen. Deze vragen gaan voornamelijk over de relatie van jou als mens ten opzichte van een ander. De overkoepelende vraag is dan 'Hoe kijk ik eigenlijk tegen andere mensen aan?' Als derde categorie heb je de temporele levensvragen, deze vragen gaan voornamelijk over de tijd. De hoofdvraag hier is eigenlijk 'Hoe kijk ik tegen de tijd aan?'. Als vierde soort levensvragen zijn er ecologische-biologische levensvragen, deze vragen gaan voornamelijk over de natuur. Denk hierbij aan de volgende vragen; 'Wat betekent de natuur voor mij?' Als vijfde soort zijn er ook nog levensvragen over het menselijk handelen. Dit zijn voornamelijk vragen over het gedrag van de mens. De centrale vraag die gesteld wordt is 'Wat vind ik belangrijk als het gaat over het handelen van mensen?' Tot slot zijn er nog levensvragen over lijden en dood. Deze vragen gaan voornamelijk over de hoe en waarom vraag rondom lijden en dood. (Rijksen & Heijst, van, 1999, pp. 126-128) Hieronder staat nog een korte opsomming van de verschillende soorten levensvragen, voor de overzichtelijkheid.

De verschillende soorten levensvragen die in de literatuur onderscheiden worden:

- Existentiële levensvragen (over het bestaan)
- Relationele levensvragen (over relaties)
- Temporele levensvragen (over de tijd)
- Ecologisch-biologische levensvragen (over de aarde en natuur)
- Levensvragen over het menselijk handelen
- Levensvragen over lijden en dood

Plek van levensvragen in het leven van (niet-religieuze) twintigers en dertigers.

Zowel Dirk de Wachter als Nienke Wijnants vertellen over de urgentie rondom zingeving. Er zijn een paar factoren die maken dat het belangrijk is dat er aandacht wordt besteed aan de twintigers en dertigers met zingevingsvragen. Als eerste vraagt onze cultuur erom, want met het verdwijnen van de christelijke traditie bestaat de kans dat we als westerse cultuur tegelijk ook mystiek, spiritualiteit en zingeving wegspoelen. Omdat de mens een diepe behoefte aan zingeving heeft, zal, wanneer die behoefte niet vervuld wordt, het 'lege gevoel' ontstaan. Deze

leegte wordt nu vooral opgevuld met het zoeken naar antwoorden in de mens, bijvoorbeeld door middel van mindfulness, maar is niet lang houdbaar. (Wachter, de, 2019, p. 61)

Als tweede komt men rond het dertigste levensjaar op een punt waarop antwoorden op levensvragen belangrijk zijn. Nienke Wijnants schrijft dat hoogopgeleide, niet-religieuze personen rond hun dertigste een punt bereiken waarop ze zich afvragen of deze individualistisch georiënteerde maatschappij hen nu werkelijk gelukkig gaat maken. Op dit 'punt', rond hun dertigste, gaan ze hun zingevingsvragen stellen. (Wijnants, 2020, pp. 110-111)

Als derde is het essentieel voor de geestelijke gezondheid. Uit het onderzoek van Nienke Wijnants blijkt dat dertigers meer last hebben van zingevingsvragen dan van sociale druk, tijdsdruk of keuzestress. Wat het belang van hulp rondom levensvragen benadrukt. (Wijnants, 2016, p. 37)

Deelvraag 2

Welke soort levensvragen leven er onder (niet religieuze) twintigers en dertigers?

Literatuur onderzoek

In de vorige deelvraag zijn al de verschillende soorten levensvragen besproken. De soort levensvraag die de meeste aandacht krijgt in de literatuur is de existentiële levensvraag. De titel van het boek van Nienke Wijnants zegt het eigenlijk al: "Wie ben ik? En wat wil ik?". Dit is de meest voorkomende existentiële vraag onder de twintigers en dertigers volgens het literatuuronderzoek. (Wijnants, 2016)

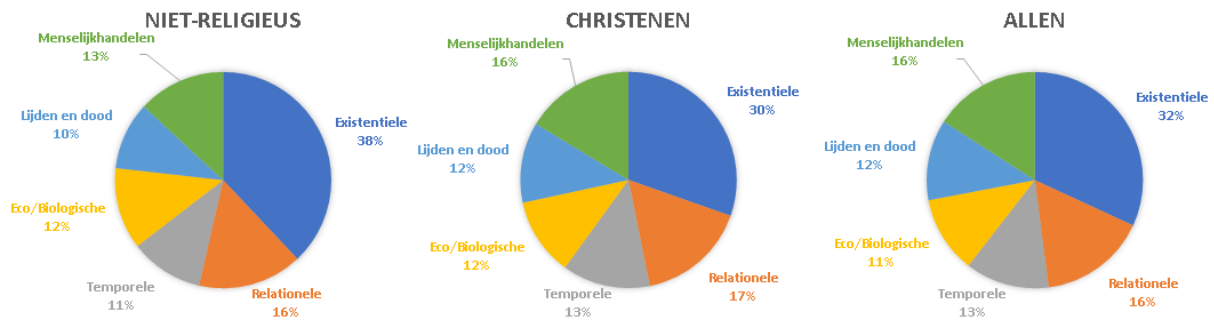
Kwantitatief onderzoek

Uit het kwantitatieve onderzoek is gebleken dat de soort levensvragen die het meest worden gesteld de existentiële levensvragen zijn. Opmerkelijk is dat de top 3 soorten levensvragen hetzelfde is bij de verschillende groeperingen. De drie minst populaire categorieën verschillen wel per groepering.

De top 3 soorten levensvragen onder alle (bevraagde) twintigers en dertigers:

1. Existentiële levensvragen
2. Relationele levensvragen
3. Vragen over het menselijk handelen.

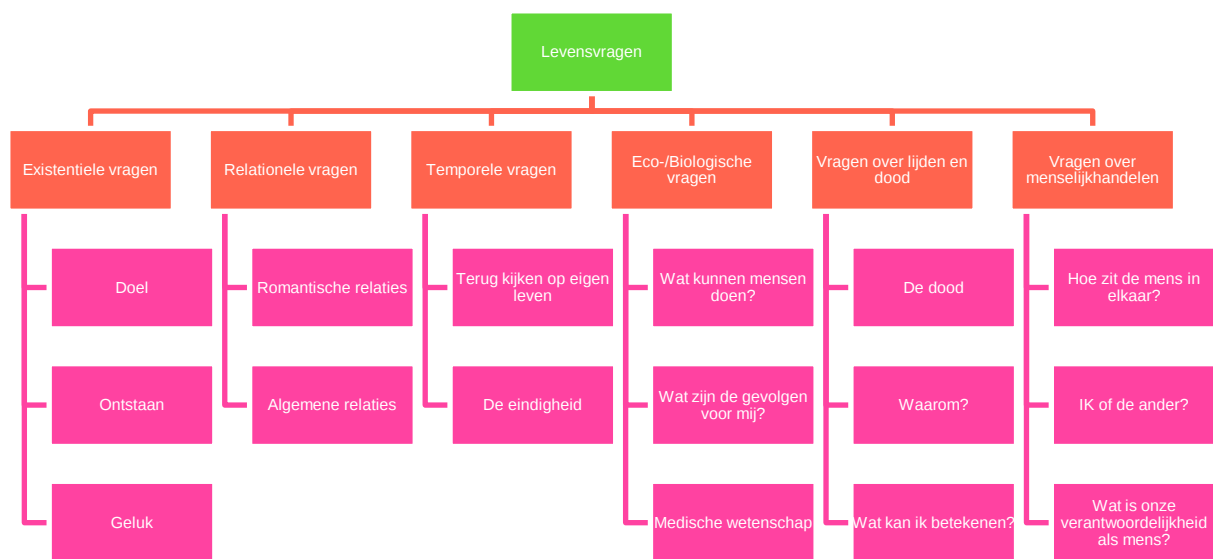
Op de volgende pagina staat de grafiek die de populariteit aangeeft onder de verschillende groeperingen waaronder de enquête is afgenomen. Voor verdere (gedetailleerde en per groepering) grafieken zie bijlage 3. Daarnaast zijn er in de enquête nog losse levensvragen ingediend, deze vragen staan ook in bijlage 3. Hierbij zie je ook dezelfde percentages qua soorten levensvragen terug komen.

Figuur 2: Kwantitatieve resultaten m.b.t. soorten levensvragen

Kwalitatief onderzoek

In het kwalitatieve onderzoek is er op alle categorieën ingegaan. Verder is er gevraagd op welk gebied de respondent de grootste vraag heeft. Eén van de respondenten koos dubbel. Van de vier gaven er twee aan dit op existentieel gebied te hebben. Ook gaven er twee aan de grootste vraag te hebben op relationeel gebied. Ook was er iemand die de grootste vraag had rondom het menselijk handelen. In figuur 3 hieronder staan alle onderwerpen die ter sprake kwamen per soort levensvraag. In bijlage 8 zijn de eerste zes vragen gecodeerd, hierbij staan ook de quotes die de respondenten gaven over de vragen die zij hadden rondom de verschillende soorten levensvragen.

Figuur 3: Onderwerpen die m.b.t. de levensvragen aanbod kwamen tijdens de interviews

Deelvraag 3

Waar ontstaan de levensvragen van twintigers en dertigers?

Literatuur onderzoek

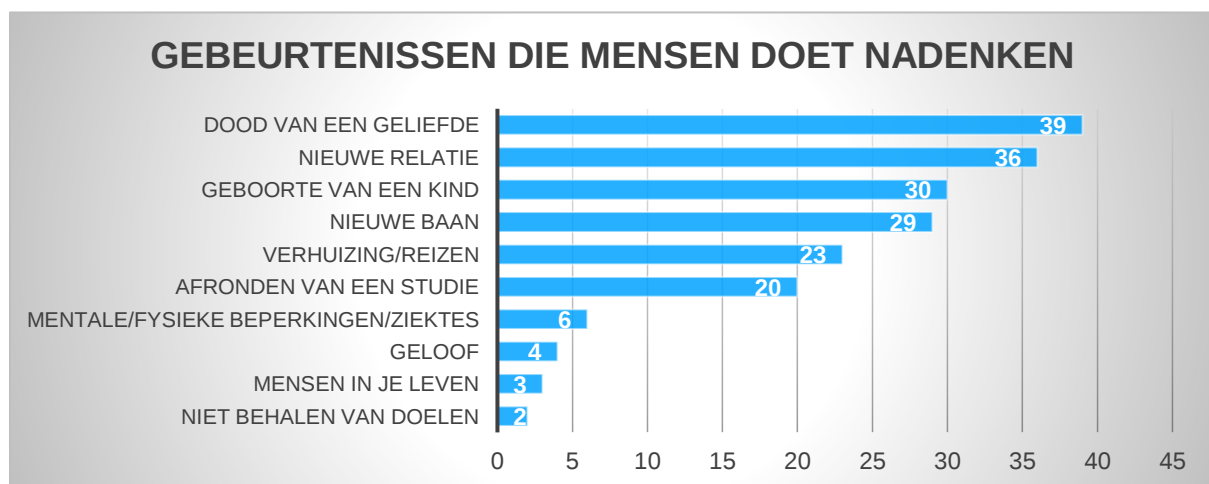
Waar komen toch die levensvragen vandaan? Is dit niet een luxeprobleem? In verschillende literatuur wordt het ontstaan van levens- en zingevingsvragen uitgelegd met behulp van de piramide van Maslow. Als mens zijn we constant bezig om onze behoefte te vullen. In Nederland hebben velen het geluk dat de onderste treden van de piramide zonder veel moeite te beklimmen zijn. Ben je bovenaan de piramide beland, dan is er geen hoger doel meer voor handen. Het lastige aan de bovenste behoefte is, dat er niet een standaard handleiding is om

daar te komen. Je ziet nu gebeuren dat mensen de bovenste trede al voor hun dertigste bereikt hebben, dan vallen ze in een gat en hier ontstaan de zingelevingsvragen. (Wijnants, 2020, pp. 97-99) Een existentiële crisis kan ook vrij onverwacht ontstaan, door een ingrijpende gebeurtenis (zowel positief als negatief) zoals het verlies van een geliefde of de geboorte van een kind. Het kan echter ook het resultaat zijn van een proces van langdurige twijfel rondom invulling van antwoorden op levensvragen en levensbeschouwing. (Wijnants, 2016, p. 62)

Kwantitatief onderzoek

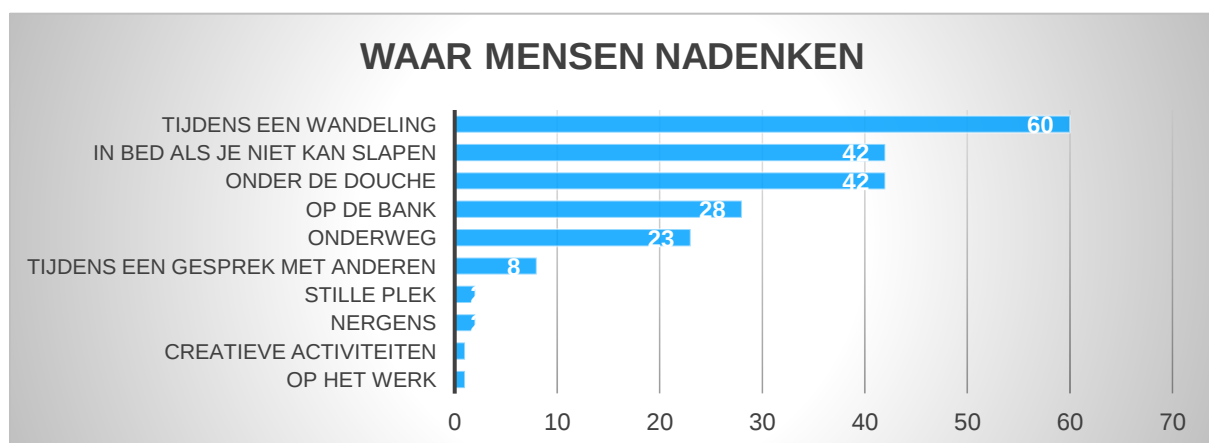
In het kwantitatieve onderzoek hadden de respondenten de optie om meerdere keuzes te maken, hierdoor wijken de aantallen af van de 107 respondenten.

In het kwantitatieve onderzoek is er onderzocht welke gebeurtenissen twintigers en dertigers na doen laten denken over levensvragen. Hierbij zie je dat de ingrijpende gebeurtenissen veel invloed hebben. De dood van een geliefde is de voornaamste reden dat mensen levensvragen krijgen, naar aanleiding van het kwantitatieve onderzoek. Ook is een nieuwe relatie een reden om nog eens te kijken naar de levensvragen die er spelen. De overige gebeurtenissen zijn hieronder te lezen in figuur 4.

Figuur 4: Gebeurtenissen die aanleiding geven tot nadenken

Daarnaast zijn er nog verschillende plaatsen die mensen triggeren om na te denken over levensvragen, een wandeling biedt hier de perfecte setting voor. Maar ook wanneer mensen staan te douchen of wakker liggen denken ze na over levensvragen. In figuur 5 hieronder staan nog meer plekken/situaties die aanleiding geven tot het nadenken over levensvragen.

Figuur 5: Plekken/situaties die mensen doen nadenken over levensvragen

Deelvraag 4

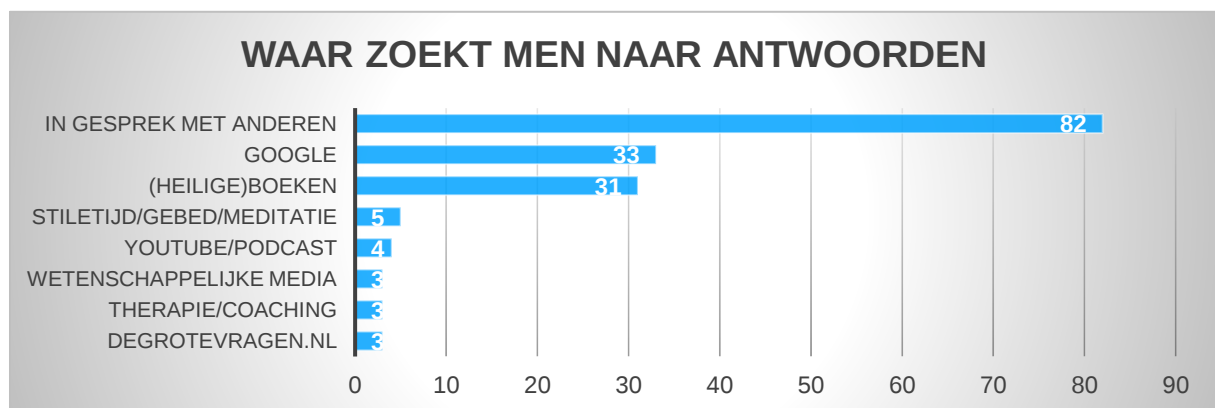
Waar zoeken mensen naar antwoorden en wat hebben ze nodig om antwoorden te vinden?

Literatuur onderzoek

Voor het omgaan met levensvragen lijkt er geen stappenplan te zijn wel is er onderzoek gedaan naar wat mensen doen en verder helpen bij de vragen die ze hebben. Mensen zouden willen ontdekken wie ze zijn en waar ze voor willen gaan, wat het goede is om te doen en welke keuzes daarbij horen. Ze zoeken wijsheid in zelfhulpboeken, spirituele cursussen, carrièreprogramma's, coaching en training. (Vooren & Koch, 2017, p. 20) Daarnaast zou het volgens Nienke Wijnants een groot deel van de oplossing zijn om (h)erkenning te geven aan de vragen en twijfels waar men mee rondloopt. (Wijnants, 2020, p. 108)

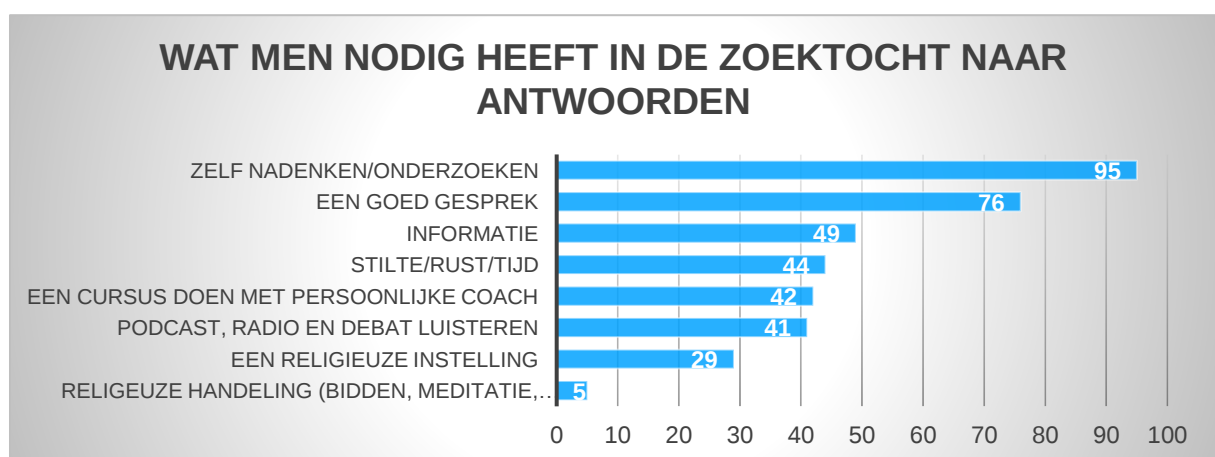
Kwantitatief onderzoek

In het kwantitatieve onderzoek is er gevraagd naar waar mensen zoeken naar antwoorden voor hun levensvragen. Daarnaast is er ook gevraagd naar wat twintigers en dertigers nodig hebben om antwoorden te kunnen vinden. Eigenlijk heeft bijna iedereen die de enquête heeft ingevuld gezocht naar antwoorden door met anderen te praten. Andere populaire manieren waarop twintigers en dertigers zoeken naar antwoorden zijn via zoekmachines en (heilige) boeken.

Figuur 6: Waar zoekt men naar antwoorden

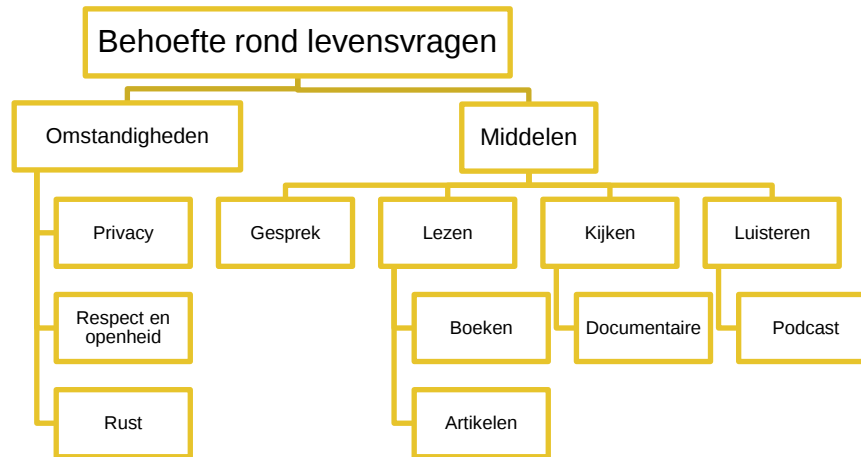
Daarnaast hebben mensen behoefte om zelf na te denken over zijn/haar levensvragen en is een goed gesprek ook erg welkom. Verder is informatie en een cursus met persoonlijke coach ook relevant.

Figuur 7: Wat heeft men nodig

Kwalitatief onderzoek

In het kwalitatieve onderzoek is er onderzoek gedaan naar wat de beste omstandigheden zijn voor een gesprek over levensvragen. Daarnaast is er gevraagd naar welke middelen hen naast het praten met anderen verder helpt. De resultaten zijn in het onderstaande figuur te af te lezen.

Figuur 8: Behoefte rond levensvragen n.a.v. interviews

Samenvatting belangrijkste resultaten

De soort levensvraag die twintigers en dertigers het meeste bezig houdt

De top 3 soorten levensvragen onder alle twintigers en dertigers:

1. Existentiële levensvragen
2. Relationale levensvragen
3. Vragen over het menselijk handelen.

Waar zoeken twintigers en dertigers naar antwoorden

De top 3 plekken waar twintigers en dertigers zoeken naar antwoorden:

1. In gesprek met anderen
2. Google
3. (Heilige) boeken

Wat hebben twintigers en dertigers nodig in hun zoektocht

De top 5 aan middelen die nodig zijn om twintigers en dertigers verder te helpen met hun vragen:

1. Ruimte/tijd om zelf na te denken en te onderzoeken
2. Een goed gesprek (met respect en openheid voor en door de ander)
3. Informatie
4. Tijd
5. Een cursus (met persoonlijke coach)

Conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek is “Wat kan de Grote Vragen doen om aan te sluiten bij de behoefte van niet religieuze twintigers en dertigers rondom levensvragen?”

Het doel van het onderzoek is om het bouncepercentage van de website van DGV omlaag te krijgen en ook beter aan te sluiten bij de zoektocht van niet-christelijke twintigers en dertigers. Hiervoor was er meer achtergrondkennis nodig over de vragen die twintigers en dertigers bezig houden en de manier waarop ze met die vragen omgaan, waar hun vragen ontstaan, hoe ze antwoorden zoeken en met wie. DGV wilde met dit onderzoek dit in kaart brengen. Na dit onderzoek weet DGV meer over de vragen en zoektocht van (niet religieuze) twintigers en dertigers, en kan de website hierop inspelen en deze groep integreren.

Opvallend genoeg is dat er qua soort (categorie) vragen **weinig verschil is tussen religieuze en niet religieuze twintigers en dertigers**. Wel geeft de literatuur aan dat waarschijnlijk de vragen zelf binnen de categorieën wel zullen verschillen. Maar zoals geschreven in het theoretische kader, is er rond het dertigste levensjaar een punt die beide groepen kan laten switchen, omdat dit ‘punt’ in het leven de fase is waarin mensen de balans opmaken van hun leven.

In alle drie de soorten onderzoeken kwam naar voren dat existentiële vragen veel gesteld worden door twintigers en dertigers. Hoewel het literatuuronderzoek er minder over te zeggen heeft, geeft het kwantitatieve onderzoek uitgebreidere informatie en het kwalitatieve onderzoek bevestigt de top 3 soorten levensvragen van twintigers en dertigers die naar voren kwamen uit het kwantitatieve onderzoek. Namelijk **op nummer 1 Existentiële levensvragen, op 2 relationele levensvragen en op 3 levensvragen over het menselijk handelen**.

Naast het **gesprek met anderen** zoeken twintigers en dertigers antwoorden op **het internet en in boeken**.

Twintigers en dertigers hebben het nodig om verder te komen met hun levensvragen. In het literatuur onderzoek is naar voren gekomen hoe belangrijk het voor het geestelijk welzijn is om hiermee bezig te zijn. Namelijk, er blijft een onrust of ‘leeg gevoel’ van binnen wanneer dit soort vragen onbeantwoord blijven. Het liefst doen twintigers en dertigers dit door eerst **er zelf over na te denken**, vervolgens ook **in gesprek te gaan**. Daarnaast vinden ze het belangrijk om er de **tijd** voor te nemen, maar ook hebben ze **betrouwbare informatie** nodig. Er is aangegeven dat een **cursus met persoonlijke coach** hen ook verder zou kunnen helpen.

Kort samengevat spelen er bij twintigers en dertigers zowel religieus als niet religieus dezelfde drie soorten levensvragen, existentiële, relationele en over het menselijk handelen. Ze hebben de behoefte hierbij om in gesprek te gaan met elkaar, maar vooral ook om zelf onderzoek te kunnen doen.

Discussie

Validiteit onderzoek

De betrouwbaarheid van het onderzoek kan ter discussie gesteld worden vooral door de beperking in tijd die voor dit onderzoek stond. Hierdoor is het lastig om echt stevige conclusies te trekken. Mede ook door het aantal respondenten voor de enquête moet er rekening gehouden worden met een foutmarge van bijna 10%.

Resultaten en verwachtingen

Ondanks dat er geprobeerd is zoveel mogelijk niet religieuze twintigers en dertigers te bereiken met de enquête, blijkt dat het grootste gedeelte toch christelijk is. Hierdoor is er een beter beeld van het christelijke perspectief dan van het niet-christelijke perspectief rond levensvragen. In een vervolg onderzoek zou hier meer duidelijkheid nog in kunnen worden verworven.

Er is een discussie mogelijk over in hoeverre er gestuurd is bij de levensvragen. Namelijk, omdat tijdens bijvoorbeeld het eerste interview gebleken is dat de vragen te open waren, is er bij latere interviews gebruik gemaakt van meer voorbeelden binnen de categorieën. Dit kan bij de respondenten geholpen hebben om eigen vragen los te weken, maar het kan ook beperkend geweest zijn doordat de respondenten zich alleen op die voorbeelden gingen focussen. Ook in de enquête is bij de eerste vijf vragen gebruik gemaakt van multiple-choice waar andere opties mogelijk zouden zijn geweest. Hierin dus de discussie of dit sturend is geweest voor de uitkomst of dat het echt de mensen geholpen heeft als trigger om bij hun eigen levensvragen terecht te komen. Echter, er is bij de enquête een open vraag gesteld naar persoonlijke levensvragen, na de vijf vragen met multiple-choice opties. Kijkend naar figuur 16 en figuur 17 in bijlage 3, zou er gesteld kunnen worden dat categorie-technisch er nagenoeg geen verschil zit percentueel tussen eigen input-vragen en voorbeeldvragen.

Vervolg onderzoek

In het (kwantitatieve) onderzoek is onder andere naar voren gekomen dat in gesprek met anderen een middel is om met levensvragen bezig te zijn al dan niet om een antwoord hierop te kunnen vinden. In het kwalitatieve onderzoek echter kwam ook naar voren dat dit een mate van kwetsbaarheid, openheid en respect vergt, die niet overal aanwezig is in gesprek met anderen. Voor vervolg onderzoek is het goed om hier pilots van op te starten om te testen in de praktijk hoe deze gesprekken het beste vorm gegeven kunnen worden, allereerst moet hiervoor een verdiepend literatuuronderzoek gedaan worden.

Er zou nog verder onderzoek kunnen worden gedaan met kwalitatieve focus op christenen en andere religieuze twintigers en dertigers om zo een betere vergelijking te kunnen maken. Er werd tijdens het bestuderen van de literatuur een ontdekking gedaan dat religieuze twintigers en dertigers meer antwoorden zoeken op vragen als het doel van het leven hebben, ze zijn meer bezig met wie ze zijn en waar God hen roept. Niet-religieuze mensen zijn hierin meer bezig met de gehele vraag rondom existentiële levensvragen. Hier zou nog verder onderzoek naar kunnen worden gedaan.

Aanbevelingen voor DGV

In dit hoofdstuk zullen er verschillende aanbevelingen voor implementatie worden gedaan naar aanleiding van het onderzoek. Een doel van het onderzoek voor de Grote Vragen is om er achter te komen wat ze kunnen verbeteren aan de website om een bredere groep twintigers en dertigers aan te spreken. Hieronder worden daarvoor aanbevelingen gedaan op basis van de uitkomst van het onderzoek.

Website

Focussen op top drie soorten levensvragen

Als eerste aanbeveling voor de Grote Vragen rondom de website is het belangrijk om te focussen op de top drie levensvragen (existentieel, relationeel en vragen rondom het menselijk handelen). Deze top drie is voor zowel christenen, religieuze en niet-religieuze twintigers en dertigers hetzelfde. Dit is naar aanleiding van het onderzoek de meest voor de hand liggende manier om de brede doelgroep te kunnen bereiken, die de Grote Vragen voor ogen heeft. Ook zou met deze bevindingen de website geanalyseerd kunnen worden om te kijken, welke artikelen er mogelijk afgehaald kunnen worden.

Goede vindbaarheid

Daarnaast kwam er uit de resultaten van het onderzoek naar de plekken waarop twintigers en dertigers zoeken naar antwoorden, dat dit het internet is. Daarom is het van belang om voor een goede vindbaarheid op het internet te zorgen en hoog in de zoekmachines bovenaan te komen staan.

Betrouwbaarheid

Ook zou de Grote Vragen nog meer kunnen investeren in de transparantie en betrouwbaarheid van de website. In hulp bieden rondom levensvragen is het belangrijk om vertrouwen te wekken. Voor informatie platforms zoals websites, is het van belang dat er duidelijkheid is over de afzender van de website en haar bedoelingen. Concrete informatie over de organisatie, de betrokken mensen en de bereikbaarheid via andere kanalen (sociale media) helpt om vertrouwen te wekken.

Andere middelen

Betrouwbare informatie bieden

Waar de Grote Vragen zich nu vooral richt op de filosofische kant van informatie geven zijn de twintigers en dertigers gebaat bij meer betrouwbare concrete informatie.

Gesprekken

Ook is er aangegeven dat er veel behoefte is onder twintigers en dertigers aan het gesprek met anderen die ook nadenken over zelfde soort levensvragen, dit zou de Grote Vragen kunnen gaan faciliteren. Bijvoorbeeld door evenementen te organiseren waar mensen met elkaar in gesprek kunnen gaan. Of dit online te faciliteren door zoom-meetingen in coronatijd rondom een levensvraag.

Cursussen

In het kwantitatieve onderzoek is ook naar voren gekomen dat verschillende twintigers en dertigers het fijn vinden om een cursus, al dan niet met een persoonlijke coach, te volgen. De Grote Vragen heeft al een cursusplatform, hier zou zij nog meer gebruik van kunnen maken. Hierbij kan ze een vraag behandelen uit een van de top drie categorieën levensvragen.

Bibliografie

- CBS. (2018). *Meer vertrouwen in elkaar en instituties*. Opgehaald van CBS:
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/22/meer-vertrouwen-in-elkaar-en-instituties>
- CBS. (2020, mei 27). *Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio*.
Opgehaald van CBS:
<https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/03759ned/table?dl=39E0B>
- Geestelijke verzorging in Nederland. (2020, nov). *Levensvragen*. Opgehaald van Geestelijke verzorging: <https://geestelijkeverzorging.nl/levensvragen/>
- Rijksen, H., & Heijst, van, A. (1999). In *Levensvragen in de hulpvraag*. Tilburg: DAMON.
- Stichting E-hulp.nl. (2013). In *Handboek online hulpverlening*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Vooren, I., & Koch, M. (2017). In *Zin kun je maken*. Amsterdam: Boom.
- Wachter, de, D. (2019). In *De kunst van het ongelukkig zijn*. Leuven: Lannoo Campus.
- Wijnants, N. (2016). In *Wie ben ik? En wat wil ik?* Amsterdam: Prometheus.
- Wijnants, N. (2020). In *Twintigerstwijfels & Dertigersdilemma's*. Amsterdam: Prometheus.
- Young and Holy. (2017). *Grote Vragen?* Utrecht: Young and Holy.

Bijlage 1: Interview

(open interview)

Het begin: In het begin stelt de interviewer zichzelf voor. Daarna benoemt de interviewer dat hij/zij begrijpt dat het onderwerp heel persoonlijk is en dat om die reden het gesprek anoniem zal zijn. Omdat de levensvragen het eigen levensverhaal raken en de respondenten het misschien niet fijn vindt als heel Nederland dit te weten komt. De interviewer verteld dan ook dat het interview geanonimiseerd wordt. Ook stuurt de interviewer als zij dit wensen een uitgewerkt verslag van het interview aan de respondenten. Ook vraagt de interviewer of het gesprek opgenomen mag worden en dat het vervolgens verwijderd wordt als het is uitgetypt. De interviewer is de enige die de gesprekken terug luistert.

Doel van het interview:

- Te weten komen wat voor een soort levensvragen de respondent heeft
- Te weten komen waar deze vragen ontstaan
- Te weten komen wat ze doen met deze vragen

Topiclijst n.a.v. (Rijksen & Heijst, van, 1999) & (Young and Holy, 2017):

- Levensvragen rondom het bestaan van de mens (wie ben ik eigenlijk)
- Levensvragen rondom relaties
- Levensvragen rondom de tijdelijkheid van ons bestaan
- Levensvragen rondom natuur en klimaat
- Levensvragen rondom menselijk handelen
- Levensvragen over lijden en dood

Om en beeld te krijgen of de respondent een persoon is binnen de doelgroep vraagt de interviewer naar de volgende dingen: (deze vragen kunnen ook achteraf)

- Opleidingsniveau (huidig of afgerond)? HBO/WO
- Woon of werk je in een stedelijke omgeving? JA/NEE
- Wat is je leeftijd? Twintiger of dertiger?
- Zou je wat kunnen vertellen of je thuis situatie? Met wie woon je samen en hoe is de relatie met je ouders?
- Zit je in een vriendengroep, hoe ziet die samenstelling eruit?
- Hoe zou je jouw levensbeschouwing/geloof/spiritualiteit omschrijven?

Vervolgens wil neemt de interviewer de topiclijst door. Hierbij vertelt de interviewer dat je je niet overal in hoeft te herkennen. Maar toch gaat de interviewer elke topic een keer langs. Bij iedere vraag let hij/zij erop dat hij/zij doorvraagt naar het ontstaan van de vraag en vragen naar wat ze al doen met deze vraag.

Vraag 1: Welke vragen heb je zoal over je eigen bestaan?

Vraag 2: Wat houdt je bezig rond liefde, relaties en relatievorming?

Vraag 3: Welke vragen houden je bezig rondom de tijdelijkheid van ons bestaan. Hierbij een veel voorkomende vraag is: "Als ik morgen sterf, heb ik dan iets van mijn leven gemaakt.?"

Vraag 4: Welke vragen houden je bezig over natuur en klimaat?

Vraag 5: Zijn er cursussen, films, boeken of gebeurtenissen die jouw kijk op de aard van de mens hebben bepaald? Zo ja welke

Vraag 6: Wil je een gebeurtenis in je leven beschrijven die invloed heeft op hoe je over lijden en dood denkt?

Vraag 7: Als je nu nadenkt over alles waarover we het net hebben gehad, wat zou dan voor jou de grootste vraag zijn?

Vraag 8: Wanneer voel jij je veilig om over persoonlijke levensvragen te spreken?

Vraag 9: Naast met mensen praten, zijn er ook andere manieren die jou helpen over levensvragen na te denken?

Vraag 10: Hoe vond je het om op deze manier met iemand over levensvragen te spreken?

Bijlage 2: Enquête

Levensvragen

Onderzoek naar levensvragen onder twintigers en dertigers

Tijd: +/- 7 minuten

Wat zijn levensvragen?

Levensvragen zijn vragen die je jezelf kunt stellen maar waar je geen pasklaar antwoord op vindt.

1. Welke vraag of vragen vind jij het meest interessant? (max. 3) *

- ☐ 'Wie kan ik zijn met mijn mogelijkheden en beperkingen?'
- ☐ 'Hoe krijg ik een goede relatie?'
- ☐ 'Hoe ga ik om met het verlies van een dierbare?'
- ☐ 'Hoe kan ik duurzaam leven?'
- ☐ 'Is er een leven na de dood?'
- ☐ 'Waarom doen wij mensen elkaar pijn?'
- ☐ Geen

2. Welke vraag of vragen vind jij het meest interessant? (max. 3) *

- ☐ 'Wat wil ik bereiken in mijn leven?'
- ☐ 'Wat is een goede vriendschap?'
- ☐ 'Waarom lijkt mijn geluk maar van korte duur te zijn?'
- ☐ 'Wanneer leef ik gezond?'
- ☐ 'Waarom overkomt die lieve persoon al die narigheid?'
- ☐ 'Wanneer ben je een goed mens?'
- ☐ Geen

3. Welke vraag of vragen vind jij het meest interessant? (max. 3) *

- ☐ 'Hoe ziet mijn toekomst eruit?'
- ☐ 'Hoe zorgen we ervoor dat iedereen elkaar respecteert?'
- ☐ 'Komt er een moment dat we alles begrijpen?'
- ☐ 'Wordt de wereld op een dag overgenomen door robots?'
- ☐ 'Waarom is er lijden?'
- ☐ 'Leidt religie tot geweld?'
- ☐ Geen

4. Welke vraag of vragen vind jij het meest interessant? (max. 3) *

- ☐ 'Wie wil ik zijn als mens?'
- ☐ 'Zijn mensen te vertrouwen?'
- ☐ 'Wanneer ben ik op mijn toppunt als mens?'
- ☐ 'Waarom zou ik vegetariër moeten zijn?'
- ☐ 'Wat is de dood?'
- ☐ 'Kunnen we onbaatzuchtig handelen?'
- ☐ Geen

5. Welke vraag of vragen vind jij het meest interessant? (max. 3) *

- ☐ 'Hoe ben ik geworden wie ik ben?'
- ☐ 'Wat is goede seks?'
- ☐ 'Wat kunnen we leren van de geschiedenis?'
- ☐ 'Komt er een dag waarop kanker niet meer bestaat?'
- ☐ 'Wanneer ben je dood?'
- ☐ 'Is wetenschap de meest betrouwbare bron van kennis?'
- ☐ Geen

6. Welke vraag sprak je het meeste aan? En waarom vind je deze vraag interessant? *

7. Is er nog een vraag die niet genoemd is die je bezig houdt?

8. Welke gebeurtenissen hebben jouw kijk op het leven veranderd? *

- ☐ Dood van een geliefde
- ☐ Geboorte van een kind
- ☐ Afronden van een studie
- ☐ Nieuwe baan
- ☐ Verhuizing
- ☐ Nieuwe relatie
- ☐ Anders,

9. Waar denk jij het liefst na over zulke 'levens' vragen? *

- ☐ Onder de douche
- ☐ In de trein
- ☐ Op de bank
- ☐ Wanneer ik wandel
- ☐ In bed als ik niet kan slapen
- ☐ Anders, ...

10. Wat doe je met dit soort vragen? *

- ☐ Ik doe er eigenlijk niks mee
- ☐ Ik denk er zelf over na
- ☐ Ik bespreek het met anderen
- ☐ Ik ga op zoek naar antwoorden
- ☐ Anders, ...

11. Als je opzoek gaat naar antwoorden, waar zoek je die dan?

- ☐ In boeken
- ☐ Op google
- ☐ In gesprek met vrienden
- ☐ degrotevragen.nl
- ☐ Anders, ...

12. Wat heb je nodig om antwoorden te vinden op levensvragen? *

- ☐ Een goed gesprek
- ☐ Informatie
- ☐ Ik wil het voor mezelf uitschrijven/onderzoeken
- ☐ Stilte
- ☐ Zelf nadenken
- ☐ Een religieuze instelling (denk aan: een kerk, moskee, synagoge)
- ☐ Een podcast, radio of debat luisteren
- ☐ Een cursus doen, die mij input geeft
- ☐ Een persoonlijke coach
- ☐ Anders, ...

Nog wat vragen ter info

13. Ik ben... *

- ☐ Man
- ☐ Vrouw
- ☐ Anders, ...

14. Woon of werk/studeer je in een stad? *

- ☐ Ja
- ☐ Nee

15. Mijn opleidingsniveau is *

- ☐ MBO
- ☐ HBO
- ☐ Universiteit
- ☐ Anders, ...

16. Mijn levensbeschouwing *

- ☐ Atheïst
- ☐ Agnost
- ☐ Christen
- ☐ Moslim
- ☐ Humanist
- ☐ Hindoe
- ☐ Boeddhist
- ☐ Anders, ...

17. Ik ben *

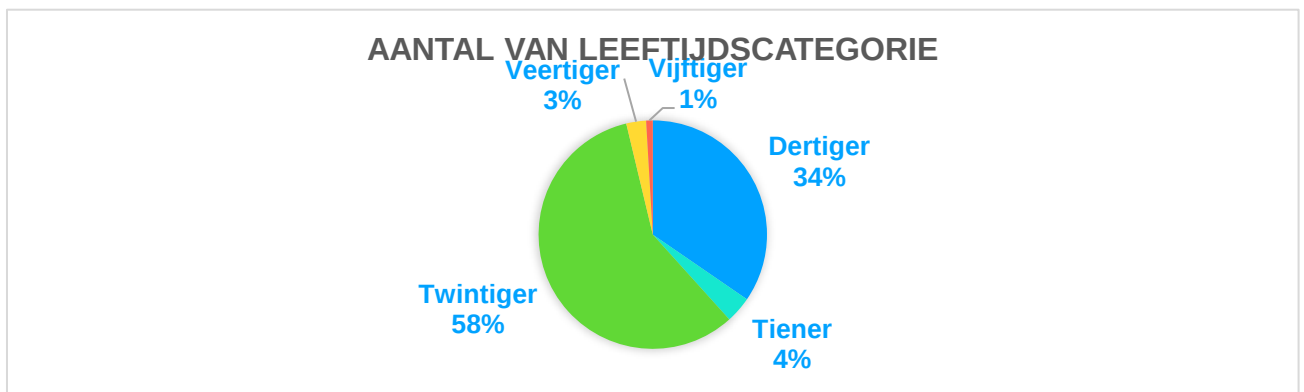
- ☐ Tiener
- ☐ Twintiger
- ☐ Dertiger
- ☐ Veertiger
- ☐ Anders...

Bijlage 3: Uitkomsten enquête

Respondenten info:

Leeftijdscategorie

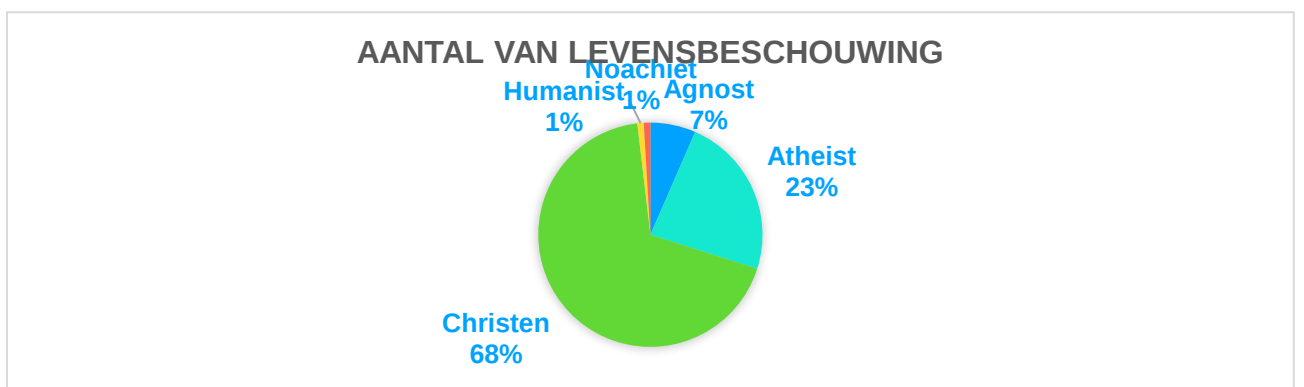
leeftijdscategorie	Aantal van leeftijdscategorie
Dertiger	37
Tiener	4
Twintiger	62
Veertiger	3
Vijftiger	1

Figuur 9: Verdeling leeftijd respondenten

Levensbeschouwing

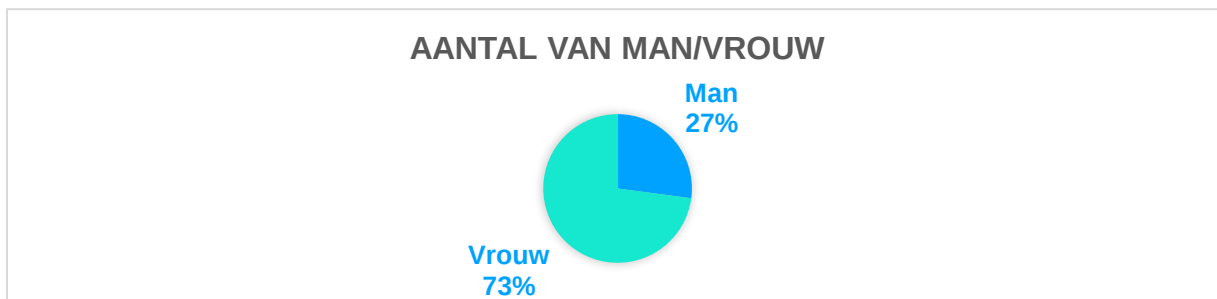
levensbeschouwing	Aantal	van
Agnost	7	
Atheïst	25	
Christen	73	
Humanist	1	
Noachiet	1	

Figuur 10: Verdeling van levensbeschouwingen van respondenten

Man/Vrouw verhouding

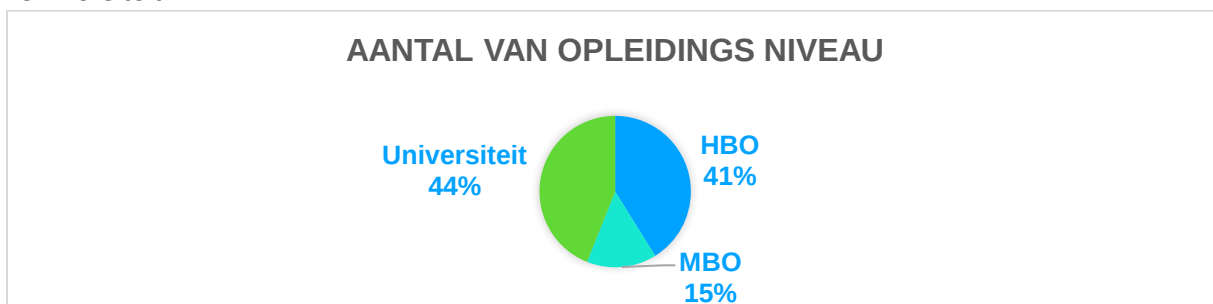
Man/vrouw	Aantal Man/vrouw	van
Man	29	
Vrouw	78	

Figuur 11: Percentage man/vrouw

Opleidingsniveau

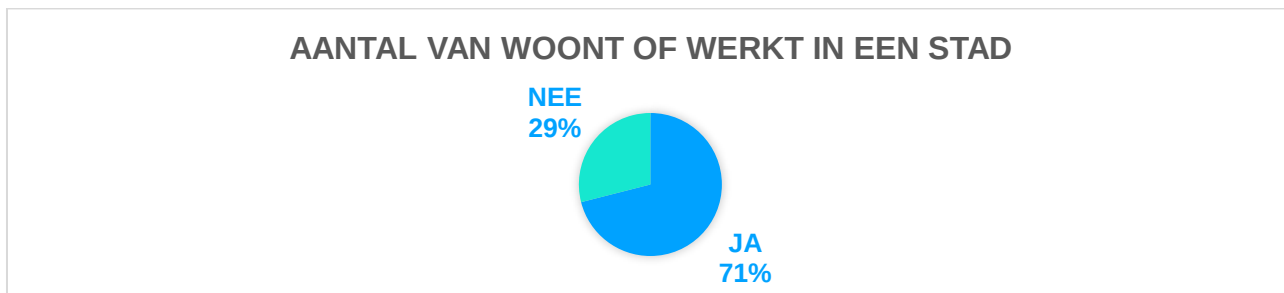
opleidingsniveau	Aantal opleidingsniveau	van
HBO	44	
MBO	16	
Universiteit	47	

Figuur 12: Opleidingsniveau van respondenten

Komt in aanraking met stedelijke omgeving

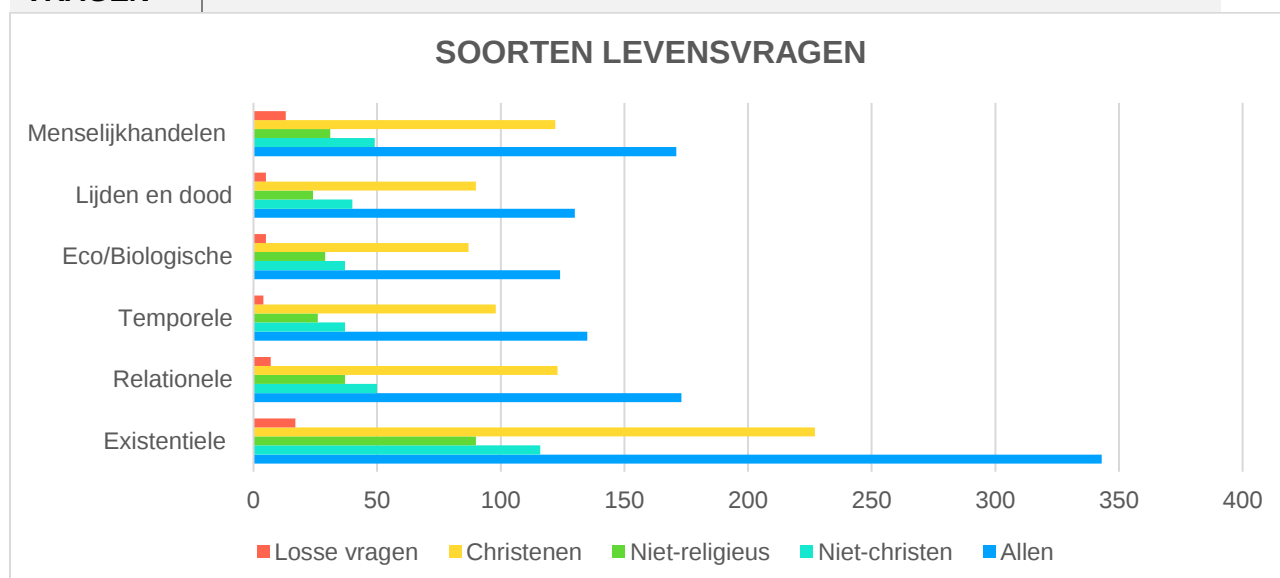
woont of werkt in een stad	Aantal van woont of werkt in een stad
JA	76
NEE	31

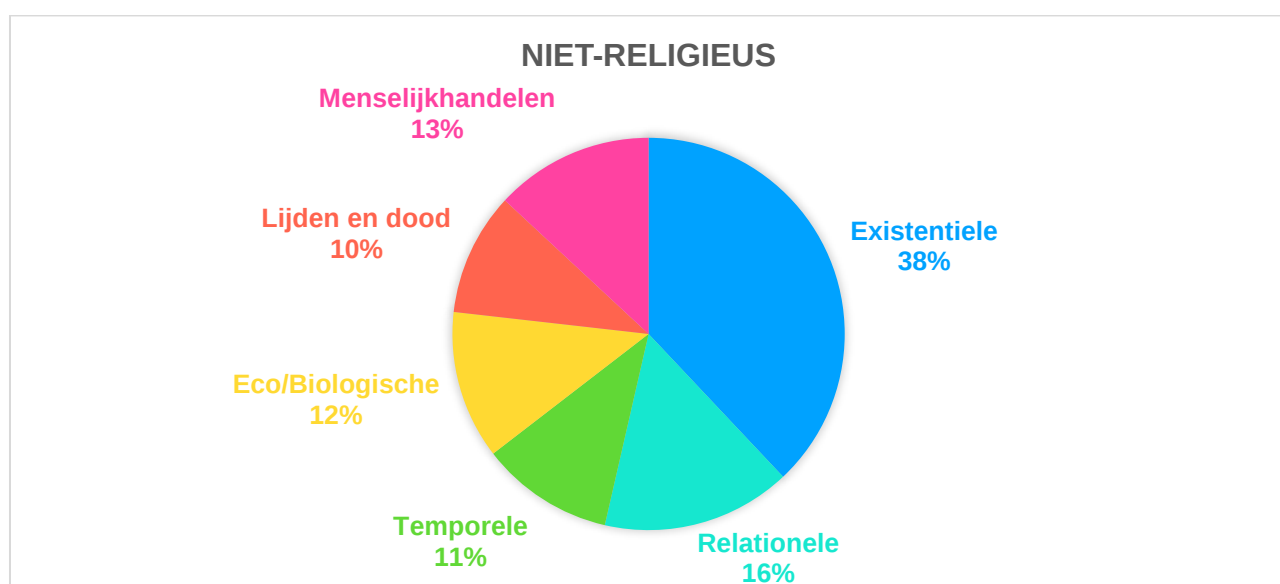
Figuur 13: Aantal respondenten die woont of werkt in een stad

Soorten levensvragen die er spelen

	EXISTENTIE LE	RELATIONE LE	TEMPORE LE	ECO-/ BIOLOGISC HE	LIJDE N EN DOOD	MENSELIJ K- HANDELE N
ALLEN	343	173	135	124	130	171
NIET- CHRISTEN	116	50	37	37	40	49
NIET- RELIGIEUS	90	37	26	29	24	31
CHRISTEN EN	227	123	98	87	90	122
LOSSE VRAGEN	17	7	4	5	5	13

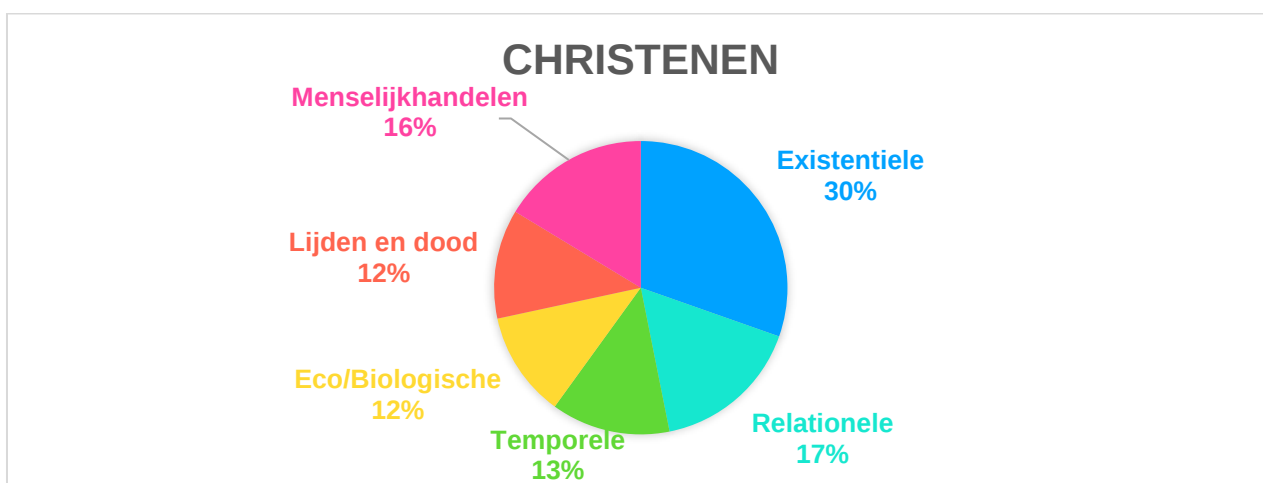
Figuur 14: Soorten levensvragen per groep respondenten

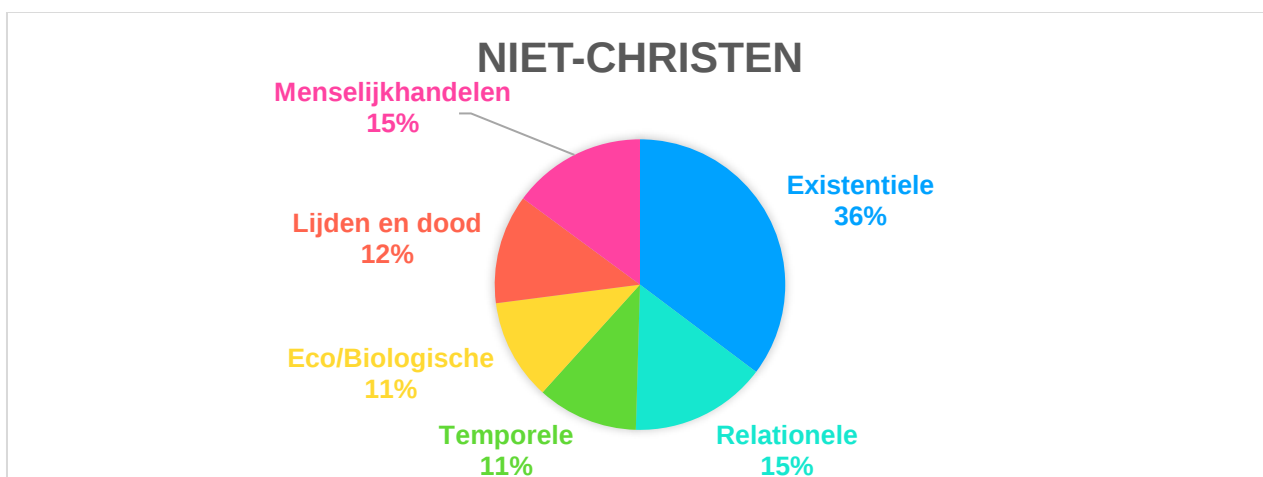
Figuur 15: Soorten vragen van niet-religieuze respondenten

Figuur 16: Soorten vragen van respondenten

Figuur 17: Soorten levensvragen van christelijke respondenten

Figuur 18: Soorten levensvragen van niet-christelijke respondenten

Losse vragen die in de enquête naar voren kwamen per categorie

Relationeel

- Hoe kan ik mijn kwaliteiten en talenten inzetten om anderen te helpen?
- Is alles en iedereen met elkaar verbonden of is het ieder voor zich?
- Hoe kan ik meer vertrouwen op mezelf?
- Hoe kan ik mijn kinderen in deze wereld grootbrengen?
- Wat is het belangrijkste in opvoeding?
- Hoe kan ik groeien in mijn relatie?
- Hoe krijg ik een goede relatie?

Temporeel

- Hoe ga ik om met mijn tijd en hoe vorm ik daarin een goede balans?
- Hoe ziet de wereld er over een x aantal jaar uit? (2x)
- Hoe kan ik zorgen dat ik later geen spijt krijg van mijn huidige keuzes?

Lijden en dood

- Weet je het zelf als je dood bent?
- Wanneer ben je dood?
- Wat is de dood?
- Is er leven na de dood?
- Waarom is er zoveel narigheid in de wereld?

Eco-/Biologisch

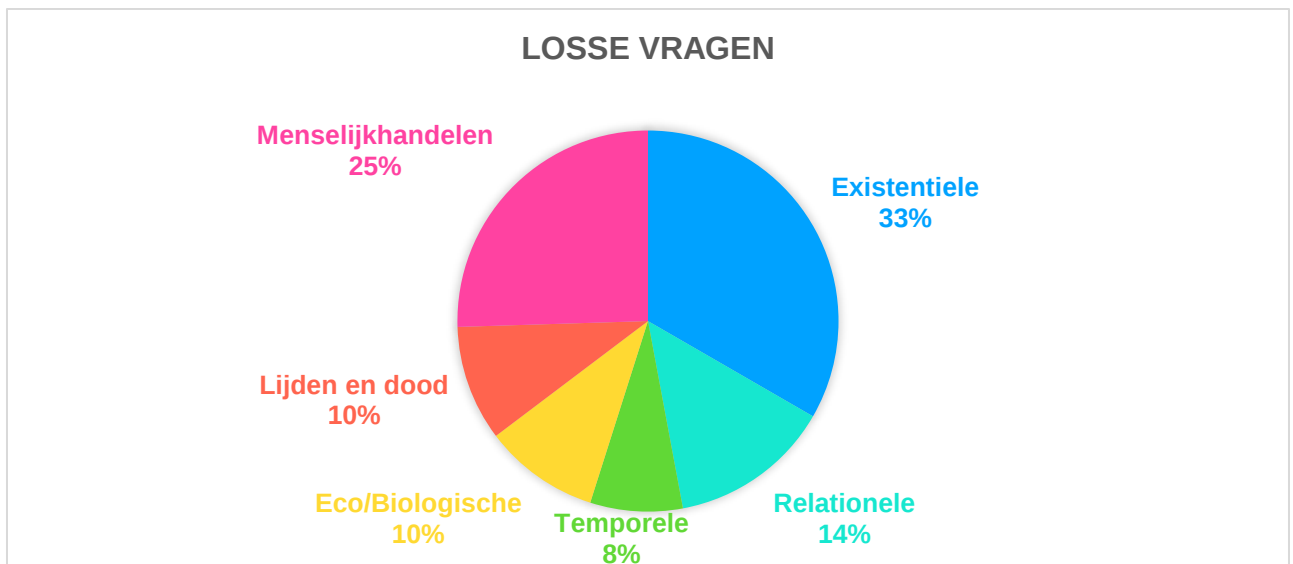
- Wat gebeurt er met het klimaat?
- Hoe ziet het klimaat er over 20 jaar uit als we zo doorgaan?
- Waar willen we als mensheid heen wat betreft de aarde? (duurzaamheid)
- Hoe is het coronavirus-ontstaan
- Wat kunnen we als individu doen aan de klimaatverandering?

Existentieel

- Hoe weet je of je huidige baan je echt gelukkig maakt?
- Wat is waarheid?
- Wat bepaald mijn waarde?
- Wat is balans in je persoonlijk leven en hoe vind je die?
- Waarom geven verschillende religies verschillende antwoorden op levensvragen?
- Wat maakt het leven het (over)leven waard?
- Wat is geluk?
- Wat is de zin van het leven?
- Hoe zijn wij mensen ontstaan? (2x)
- Wat is de reden van mijn bestaan?
- Wat was er voor het ontstaan van de aarde? Als het een God is, waar komt hij dan vandaan?
- Bestaat God?
- Wat is het doel van het leven? (2x)
- Wat is mijn identiteit?
- Welk beroep kan ik mezelf het meest ontplooiën met mijn kwaliteiten?

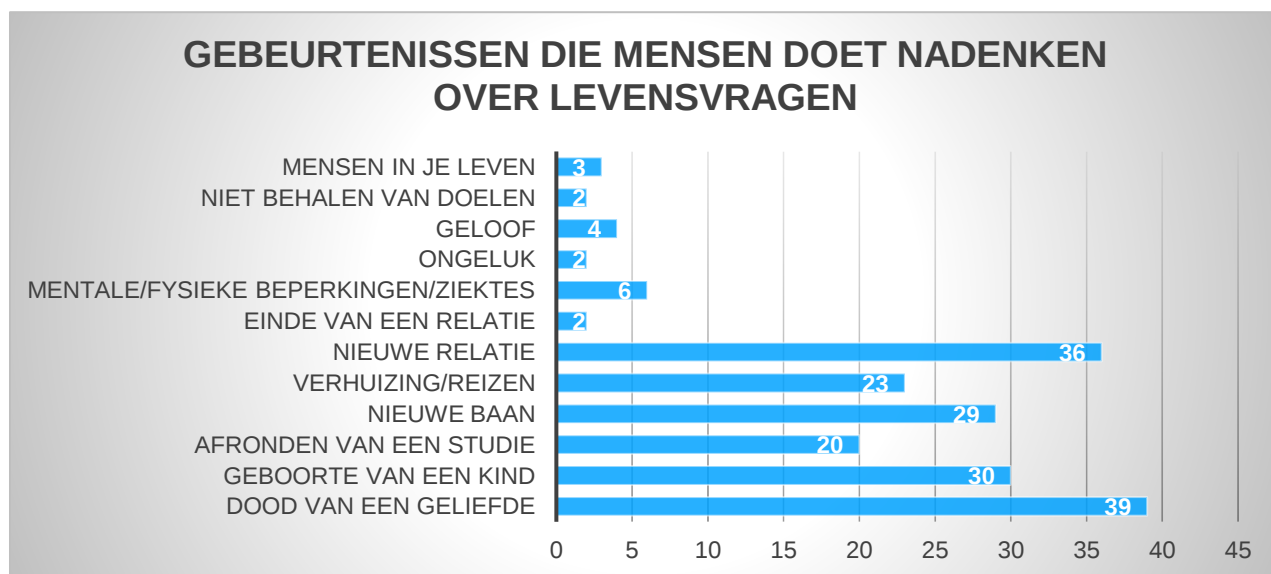
Menselijk handelen

- Hoe houd ik de balans tussen werk en privé?
- Heb je als individu een plicht om je aan te passen aan het collectief, of de maatschappij?
- Wat is de beste manier om een samenleving te zijn?
- Wat is het goede doen?
- Leef ik nu op een goede manier?
- Hoe krijgen we internetgekkies en complotdenkers weer in het gareel?
- Hoe laat je mensen in hun waarde als hun gedrag negatief effect heeft op anderen?
- Wordt de wereld er beter van als ik kinderen krijg?
- Waarom doe ik wat ik doe?
- Waarom kiezen mensen die sociaal en economisch in een slechte positie verkeren toch om kinderen te nemen?
- Zijn mensen in staat helemaal zelfstandig te denken?
- Hoe kunnen we onze rijkdom zo goed mogelijk verdelen?
- Hoe bied je de beste hulp?

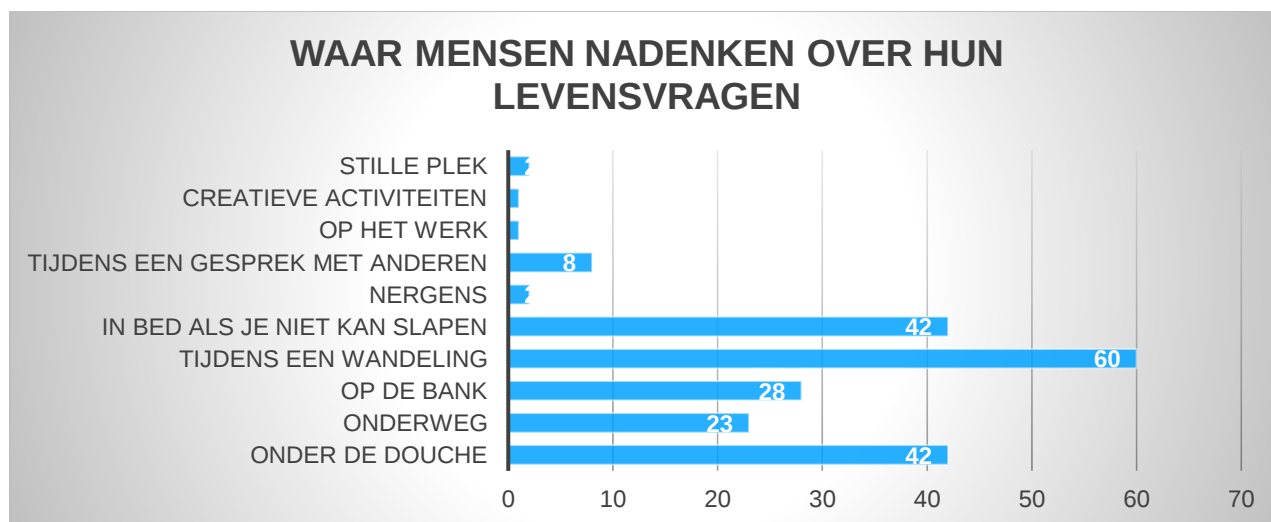

Figuur 19: Soorten losse vragen die uit de enquête naar voren kwamen

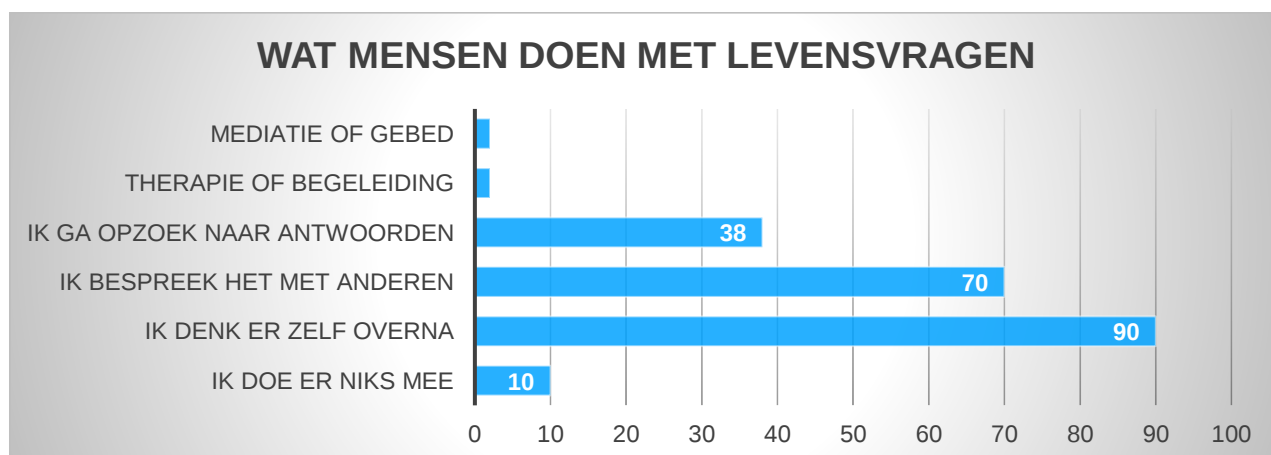
Over het ontstaan van levensvragen en de behoefte rondom deze vragen

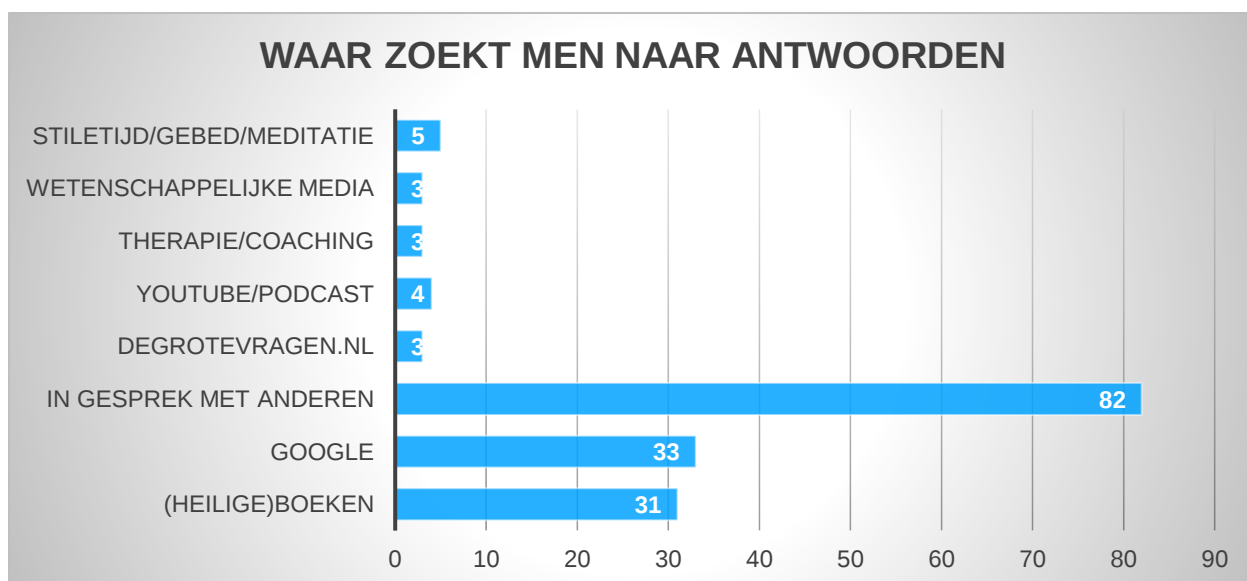
Figuur 20: Gebeurtenissen die mensen doet nadenken over levensvragen

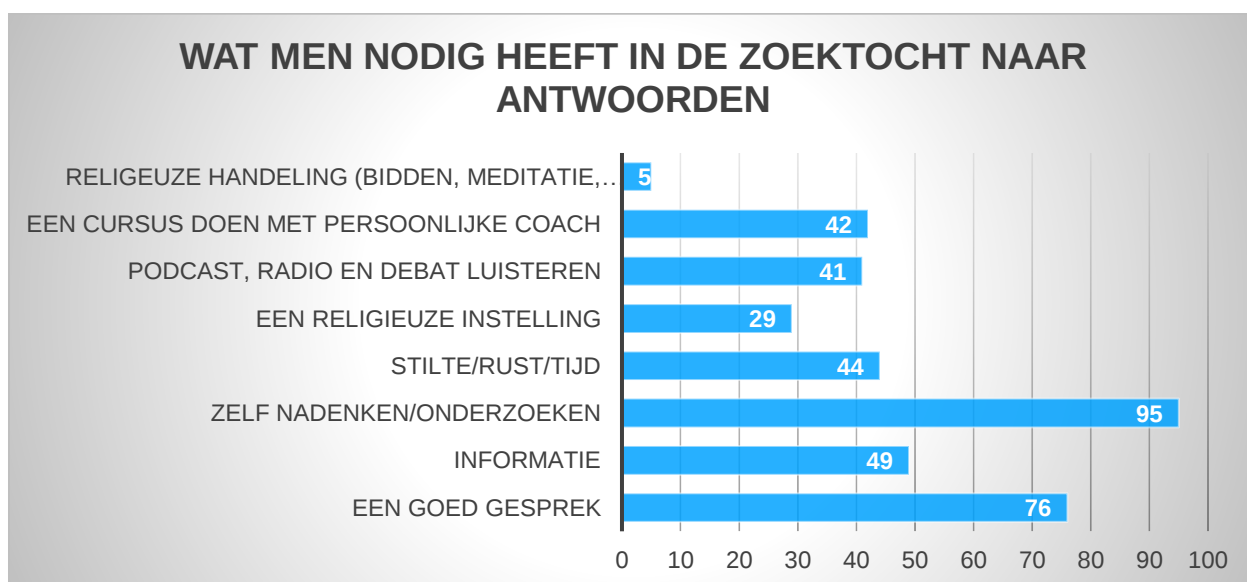
Figuur 21: Waar mensen nadenken over hun levensvragen

Figuur 22: Wat mensen doen met levensvragen

Figuur 23: Waar mensen naar antwoorden zoeken

Figuur 24: Behoeft in zoektocht naar antwoorden

Bijlage 4: Interview 1 – Transcriptie

Het eerste gedeelte van het interview vindt ook plaats bij de andere interviews, maar omdat er geen relevante informatie in wordt gegeven is het alleen in deze transcriptie weergegeven.

Info respondent: vrouw, twintiger, niet-religieus

—

Michelle: Het is een hele open vragenlijst, want anders kun je natuurlijk niet goed onderzoek doen in wat voor soort levensvragen er bij iemand spelen. Dus zeg gerust als je wat meer input nodig hebt rondom vragen of zo. Als eerste, dan ga ik dan met jou straks even wat categorieën door. En dan noem ik een paar voorbeelden, zodat je een beter beeld krijgt bij die vragen. En dan gaan we gewoon de categorieën langs om erachter te komen. Of jij vragen hebt binnen die categorie en het kan ook zijn dat je totaal hebt en je de categorie niet boeit. Dan mag je ook zeggen van joh. Dit is niet zo mijn ding, dat is ook prima. Daar hoeft je niet een antwoord te verzinnen, zeg maar.

J: Duidelijk.

Michelle: En nog kort wat vragen vooraf. Ja, ik weet denk ik wel veel. Maar voor de zekerheid, maar je hebt gewoon hbo gedaan toch? en je bent twintiger?

J: Ja, klopt.

Michelle: Ja, dat is voor de feiten of de doelgroep goed is even kijken hoor: hoe zou je je vriendengroep omschrijven? Hoe ziet de samenstelling eruit?

J: Oeh heel breed, ik heb van scouting vrienden tot de mensen die motorrijden tot mensen die op vrouwen vallen, net als ik tot het is heel breed, echt heel breed. Dus ik heb ik heb allemaal verschillende vriendengroepen. En als ik jarig ben dan nodig ik ze allemaal uit en dan moeten ze het daarmee doen. Dat is wel grappig. Dat gaat altijd goed tot nu toe, dus ik heb niet echt een vast type mensen om mij heen waarmee ik omga.

Michelle: Oké, en hoe zou je jouw levensbeschouwing geloof, of spiritualiteit omschrijven? Ben je daarmee bezig of totaal niet?

J: Ja, ik heb een periode gehad, ik ben je niet per se gelovig in de zin van type geloven die allemaal bestaan, zeg maar, maar als ikzelf kijkt naar waar ik in geloof ik voor mijzelf geloof ik wel dat er na het leven zeg maar iets is dat je niet als het stopt zeg maar als je dood bent dat het stopt zeg, maar je kunt niet echt in. Misschien is dat een stukje hoop denk ik, want ik zou het niet leuk vinden als het stopt, zeg maar.

Michelle: Ja.

J: Als ik dan moet uitleggen wat het inhoudt, dan is het meer in de richting reïncarnatie of in ieder geval in een soort van geestenwereld terechtkomen. Waar je dan nou ja in ieder geval nog nabestaanden kan zien, zeg maar.

Michelle: Ja dus zeg maar dat je als dode mensen wel een soort voortleeft in een soort ja andere wereld. Maar als je zegt reïncarnatie is dat dan ook echt. Als een dier terugkomen zoals hindoeïse zeg maar dat geloven.

J: Ja, ik geloof wel een beetje dat je als je bijvoorbeeld op een gegeven moment in dat dier zit, zeg maar, en je denkt. Nou, ik heb nu alle mensen die me dierbaar waren wel gezien en kunnen volgen.

Michelle: Ja.

J: Dan is het natuurlijk ook wel klaar en zoals mensen ook ik nog wel eens in films omschrijven, dan zien ze het licht. Ofzo had ik het idee dat je inderdaad misschien wel weer teruggekeerd, maar dan nog als iets anders als dier. Of zo ja, maar dan houdt het op. Leuk!

Michelle: Ja, dit vind ik ook de leukste vragen om een te stellen.

J: Ja, dat snap ik.

Michelle: En ga ik nu even de categorie ook doen met wat voorbeelden en dan kunnen we verder met de vraag. Als eerste categorie heb je vragen rondom het bestaan van de mens? Dus wie ben ik eigenlijk, want is het doel van m'n leven? Waarom ben ik hier dat soort vragen? Dan heb je levensvragen rondom relaties is. Wat is een goede vriendschap? Hoe krijg ik een goede relatie, wat is vertrouwen? Dus een beetje op relationeel vlak. Dan heb je levensvraag rondom de tijdelijkheid van ons bestaan, dus dat is hier veel meer van oké, wat ik in m'n leven bereiken. Als ik morgen sterf, heb ik het dan goed gedaan, zeg maar de tijdelijkheid heel erg. En dan heb je nog levensvragen rondom natuur en klimaat. Dus hoe kan ik duurzaam leven putten wij de aarde uit? Vernietigen wij als mensen de aarde of vernietigd de aarde de mens? Allemaal van dat soort vragen.

Michelle: En dan heb je nog vragen rondom menselijk handelen. Dus zeg maar een vraag: hoe doe je het goed? Wat is naastenliefde? Maar ook rondom medische dingen bijvoorbeeld. Bijvoorbeeld euthanasie. Kun je dat doen? Kun je dat van een dokter vragen ook om te doen? dat soort dingen. Dan heb je nog vragen over lijden en dood. Dus wat is er na de dood? Waarom is leiden? Nou ja, al die dingen die ermee mee te maken hebben.

J: Ja.

Michelle: Dus dat zijn een beetje de categorieën. En dan wil ik ze één voor één met je langsgaan om te kijken welke vragen jij erbij hebt of niet hebt.

J: Ja, is goed.

-

Michelle: De eerste vraag is: welke vragen heb je zoal over je eigen bestaan?

J: Ja. Ehm

J: Ja, dat gaat er meer over van wie je ook. Wat kun jij dan? Ik denk dat we zeggen wat dan ook weer bij worden of wat.

Michelle: Dat is, zeg maar wie ben ik eigenlijk wat is het doel van m'n leven? Wat wil ik bereiken in het leven? dat soort vragen.

J: Daar ben ik eigenlijk dagelijks mee bezig, denk ik, gewoon wie ik ben en wat ik wil en dat soort dingen dus. Als ik op m'n werk ben, dan kijk je continu weer van. Wat kan ik doen waarvan ik leer ofzo? Of wat wil ik met mijn werk, zodat ik bijvoorbeeld verder kan groeien? Of vind ik dit nog wel? Ook elke dag als ik opsta, dan denk ik oké ja, hoe sta ik op? Ik voel me zo

en wat ga ik daar mee doen? Dus ik ben er, denk ik dagelijks wel mee bezig, maar op een positieve manier niet dat het uitput ofzo.

Michelle: Nee, het is dat het een wanhopige vraag is waar je echt antwoord op moeten hebben voordat je door kan?

J: Precies het is eigenlijk gewoon elke dag weer een leuke uitdaging om na te denken wat doe ik met deze dag zeg maar.

Michelle: Ja, oké.

J: Waar kan ik mezelf ontdekken? Leren kennen.

Michelle: Oké en wat houd je bezig rondom liefde en relaties en relatievorming.

J: Oeh ja, dat is een leuke! Wat mij heel erg bezighoudt, is wat bij mij past. Zeg maar in zowel relatievorm natuurlijk. Zo van, nou ja, ik weet natuurlijk bij mij dan dat ik op mannen en vrouwen van ehm. Ja, wat nou. Als ik een relatie met een man heb, mis ik dan bijvoorbeeld een vrouw of zo weet je wel. Dat is natuurlijk wel een beetje bij mij. Wat vaker een vraag in m'n hoofd is.

Michelle: Hmm.

J: Nou ja, dat is net zoals dan zeg ik ben nu 24. Nou, op een gegeven moment heb je natuurlijk zoiets van. Ja, je bent natuurlijk wel een keer beginnen aan een beetje settelen en misschien wel kinderen, of weet ik wat. Heb ik nog wel de tijd of tijd genoeg om te ontdekken hoe het is met een vrouw een relatie te hebben omdat ik dat nog nooit gehad heb, zeg maar.

Michelle: Hmm.

J: Nou ja, dat soort dingen of komt er gewoon om iemand op m'n pad en dan thats it. Het is ook wel een vraag wat in mijn speelt. Ja, dat is denk vooral voor wat het mannen gedeelte.

Michelle: Ja.

J: En dan heb je nog de relatievorm van wat past bij mij. Ik heb heel veel leren kennen in de zin van ook bijvoorbeeld polyamorie. Ik weet niet of je dat kent.

Michelle: Ja. Gewoon meerdere mensen tegelijk, zeg maar?

J: Ja, dat je zeg maar dan ook echt verliefd kan zijn. Op meerdere mensen dus het is niet dat je, zoals men zou, wel eens zeggen van oh, daar heb je een open relatie. Ik ken ook iemand die een open relatie heeft, en dan heb ik gewoon dat je met een ander het bed in duikt zeg maar, en dan is het niet per se dat je verliefd bent op de ander. Polyamorie is meer dat je ook echt, nou ja, meerdere partners hebt en dat dat ook met elkaar allemaal goed is dat daar overleg over en weet ik wat, dat is weer een vriendenstel van mij. Dan denk ik, ja, is dat wel wat voor mij ofzo, zo ben ik ook niet. Weet je wel zulk soort dingen, dus dat, dat speelt wel ik denk dat dat het meeste speelt in m'n leven momenteel.

Michelle: Oké dus dit is best wel een categorie waarin je vragen hebt, zeg maar?

J: Ja

Michelle: Welke vragen houden je bezig om de tijdelijkheid van ons bestaan hierbij een veel voorkomende vraag is? Als ik morgen sterf, heb ik dan iets van mijn leven gemaakt.

J: Ja, ik heb dat ook dat zelf. Wat ik bij het begin al zei, ik heb altijd iets in m'n achterhoofd van nou, ik kan elke dag doodgaan, dat heb ik altijd. Dan denk ik van. Dat is niet erg, want ik heb altijd zo mijn leven geleefd, of ik heb het in ieder geval zo gedaan dat ik dadelijk denk. Nou, ik ben in ieder geval tevreden met wat ik al beleefd hebt en hoe ik dat gedaan heb. En natuurlijk is het kut, want ik wil niet doodgaan, maar het is wel prima geweest dan zeg maar. Dus ik probeer het elke dag zo leuk en een goed mogelijk te maken dat ik altijd het gevoel heb dat ik mijn leven goed geleefd heb. Zeg maar voldoening. Hoe zeg je dat dus ja.

Michelle: Maar is dat heel bewust of is dat gewoon eigenlijk een soort van ja onbewust, iets wat eigenlijk gebeurt?

J: Het is niet heel bewust, denk ik. Het is meer zo sta ik in het leven of zo, dus ik doe het eigenlijk al automatisch. Ik heb mezelf, al heel vroeg wel gezegd, van weet je het leven is kort en mijn moeder riep dat wel eens. "Want je moet genieten van alles wat je doet. En je weet nooit wanneer het over is" dat soort dingen. En dat zit er ingebakken en dat doe ik heel onbewust, ja niet bewust nee.

Michelle: Oké en welke vragen houden je bezig over natuur en klimaat?

J: Die vind ik inderdaad minder, daar heb ik niet heel veel mee, denk ik wel aan de gedachte. De enige het gedachtegoed die ik heb, maar die denk ik meerdere van mijn leeftijd hebben, is van ja, ga ik dit wel overleven tot negentigste net zoals die mensen die wel 90 zijn geworden en wanneer die aarde er nog een keer mee ophoudt, zeg maar.

Michelle: Hmm.

J: Dat is wel inderdaad een vraag. Want we zijn het aardig aan het verpesten, zeg maar al die auto's en bepaalde energie die wij maken, zeg maar van de aarde.

Michelle: Ja.

J: Het baard lichte zorgen, maar ik heb wel het idee of ik ben wel realistisch van – ik kan er in m'n eentje – kan ik er niks tegen doen dan echt. Dan moet je echt iets maatschappelijk organiseren, worden per om vaak liggen. In mijn eentje kan ik wel de prullenbakken kan ik wel van scheiden en weet ik veel wat voor dingen wat beter is om te doen.

Michelle: Ja.

J: Het idee dat we daar wat mee oplossen, zeg maar mijzelf vooral belemmer in heel veel dingen. Dat een beetje.

Michelle: Dus het is niet dat je naar een klimaat mars gaat, of zo dat je er zo druk over maakt dat je denkt ik moet hier nu echt wat aan veranderen?

J: Nee, nee, maar ik ben niet zo'n, protestanten of wat dan nee.

Michelle: Oké, en zijn er cursussen, films, boeken of gebeurtenissen die jouw kijk, op de aard van de mensen hebben bepaald?

J: Wat houdt dat in?

Michelle: De aard van de mensen zeg maar hoe de mens ten diepste is, of het goed of slecht is.

J: Ah, ja, ja, och hoe heet hij ook alweer? Het is één film is meerdere series zijn ervan. Ach, het is een Engelse. Oh, ellende kom ik natuurlijk net niet op die naam van die film. Het gaat over allemaal, ook wel een beetje een complottheorie, hoor maar eh. Misschien moet ik die naam heeft voor je opzoeken, maar dan weet ik wel precies wat ik noem is, maar ik weet niet hoe die heet zo ophalen. Ik zou zoeken, maar dat is een hele goeie film. En dan gaat inderdaad een beetje over van hoe zit die aarde een beetje in mekaar? En hoe gaan mensen ermee om wat goed en slecht? En wat bestaat er nou wel wat nou niet? Wat zien we bewust en wat zien we onbewust? Is best wel interessant, wel een beetje een zware film, maar wel een goeie. Verder heb ik ook een boek inderdaad, die heb ik toevallig in m'n kamer liggen. Ik ga hem even pakken. Het gaat eigenlijk totaal niet over motoren of zo eigenlijk. Maar meer, en het is heel diep zinnig, hè. Het is ook een psycholoog die het geschreven heeft. Heel veel psychologen en filosofen. Maar het heet: "zen en de kunst van het motoronderhoud" is de Nederlandse versie en dan heb je ook nog de Engelse versie. En de naam... effe kijken hoe hij heet. mmm.. is heel apart boek, ook als je dat ook leest, dan denk ik echt van nou, je denkt het te snappen, maar dan snap ik meestal geen reed van totdat je verder in het boek komt, dan denk je: oh, wacht zat, zat een hele achterliggende gedachte achter, dus Robert M Pirsig.

Michelle: Oké, ik zal het eens opzoeken, maar denk jij dus dat de mens goed of slecht is uit zichzelf?

J: Nou ja, beide niet ofzo kan het ook? Ja, dat krijg ik een beetje vanuit mijn werk natuurlijk. Kijk, je hebt ook mensen waar er gewoon een steekje loszit. Maar zo geboren zijn. En dan denk ik: ja, dat corrigeren, dan zou je daar zeg, maar dat gaat mee in de ontwikkeling. En dan ja, kan dat een slechte aard hebben? Maar dan is het niet per se omdat diegene zo wil zijn. Maar omdat het gewoon in de hersenen zo zit zeg maar. Alles wat je doet, wat je wil en want je bent maar ja, als dat niet goed is, als het niet goed in elkaar gezet is, zeg maar ja, en dan ben je slecht. Waar je misschien wel als dat wel goed in elkaar zat, dus niet was. Dat vind ik dan wel weer een lastig. Als ik het dan zo een beetje bekijk. En dan ga ik wel, denk ik meer richting uit van, van het goede van de mens, maar dat dat dus echt afhangt van wat je meekrijgt en hoe je ja deels ook wel in mekaar zit. Zeg maar.

Michelle: Oké.

J: Ja.

Michelle: En wil je een gebeurtenis in je leven beschrijven, die invloed, heeft op hoe je over lijden en dood denkt?

J: Ja, ehm, dan zou ik, dan denk ik aan mijn tante, tante Monique, die is dan overleden aan kanker. Dat is ooit begonnen met borstkanker. Nou, dat heeft ze toen overleefd, de borst geamputeerd en dat soort dingen, en dat ging allemaal drie jaar lang vier jaar lang goed. Iedere keer ook niks meer gehad, zeg maar na alle onderzoeken. Dus nou ja, zoals je weet waar de mensen nooit meer echt kankervrij verklaard, omdat het vaak dus toch alsnog terugkeert, en dat is dus bij haar ook gebeurd. In dusdanig versie dat ze gewoon ja, dat was gewoon niet meer te redden. Zeg maar.

Michelle: Ja, jeetje heftig

J: Dus ja, en toen dacht ik van ja, weet je, zij heeft eigenlijk haar hele leven ook psychisch, gewoon heel veel problemen gehad. Zichzelf gesneden en zo dat soort dingen kwam ik later ooit als kind om achter zijn. Want dan heb je allemaal voor een witte streepjes op je arm. Ze

was daar heel eerlijk over. Dus ja dat zou wel dingen dat ik denk. Waarom moet een mens of waarom moet zij, want het was echt een schat van een mens verder. Waarom moet zijn nou zoveel lijden, zeg maar. Wat is de reden daarachter dan, dat iemand dat allemaal dan heeft en dat ze dan daarna ook nog eens doodgaat op hoe oud? 50? Ja, nou ja voor naar mijn idee nog jonge leeftijd en voor mijn leeftijd denk ik. Ja, waarom ofzo?

Michelle: Ja.

J: Dat vraag ik mezelf dan nog weleens af. En ja misschien dat ze zelf, dan denk ik van ja roep je dat op jezelf af wel eens. Want kijk ze is natuurlijk ook psychisch ook nooit helemaal goed geweest ehm. Soms heb ik ook nog wel eens. Ik weet niet of je kosmos kent, maar je kan iets in de kosmos schieten, zeg maar als jij je continu negatief ben, dan gebeurt er alles om je heen is ook negatief. Alles is flut, alles wordt vervelend en soms heb ik het idee van ja misschien. Als je natuurlijk dat continu blijft doen, ja, dan roep je als het ware de ellende op je af. Ja, ik weet niet of dat per haar, want ja, je hebt psychisch, gewoon dingen, Dan denk ik, ja, doe je dat dan bewust zeg, maar en dan denk ik niet. Als jij niet de goede hulp hebt, of weet ik wat, ja kanker en dat zit in je genen of niet. Volgens mij hebben ze tegenwoordig – of dat kan volgens mij al in je zitten – dat je al weet dat je het kan krijgen.

Michelle: Genetisch is dat volgens mij

J: Ja ja zijn, denk ik, ja, dat is ook gewoon iets waar je hebt pech of je hebt geen pech. Het komt natuurlijk ook steeds meer voor. Je kunt dat niet op je afroepen naar mijn idee.

Michelle: Nou ja, dat lijkt me ook erg sterk. Dan moet je daar bewust mee bezig zijn van ik ga ik dodelijk ziek worden.

J: Ja, dat lijkt me ook wel heel erg, dus dat geloof ik niet. Maar ja, ik vind dat zo iemand dat dan niet verdiend of zo. En waar het dan vandaan komt, en hoe dat dan in mekaar zit. Dat vind ik altijd wel apart.

Michelle: Maar wat is daar dan de grootste vraag? Zeg maar als je nou, ja, het universum of wie er ook een soort van geniale brein die erachter zit die een vraag zou kunnen stellen? Van welke vraag zou je dan stellen? Zeg maar, over lijden en dood.

J: En hoe bepaal jij, bijvoorbeeld je dat er iemand dat de ene wel eerder doodgaat, bijvoorbeeld en de andere niet.

Michelle: Ja.

J: Waar ligt die keuze in zeg maar? Waarom gebeurt dat? Kunnen we niet allemaal gewoon rond de 80 worden of zo.

Michelle: Ja, gewoon standaard. Hahaha

J: Waarom zijn er mensen die 102 worden, die zelfs eigenlijk denken van nou, ik wil eigenlijk wel de pijp uit. Ik vind het wel genoeg, maar dan kun je niet, weet je wel. Die blijven maar leven en doorgaan. Sommigen niet hoor die, die willen blijven leven. Je hebt er een paar, waarvan je denkt, nou, zeggen zelf van, ik vind het wel goed zo.

Michelle: Ja.

J: Dus ja, maar waar zit dat verschil in?

Michelle: Ja, ja, Interessant! En als je nu nadenkt over al die categorieën waar we het nu over gehad hebben, wat zou dan jouw grootste vraag zijn?

J: Mijn grootste vraag.

Michelle: Wat houd je het meest bezig, zeg maar.

J: Ja, dan ga ik toch gewoon naar die relatie en zo en dat soort dingen weer terug. Ehm van ja. Wat is nou normaal? Zeg maar dat is natuurlijk heel breed omdat er zoveel soorten relatievormen zijn en zoveel soorten mensen van transgender tot weet je wel, en vroeger was dat niet normaal. Als je op vrouwen viel of als je dat soort dingen had, maar ja, wat en tegenwoordig wordt het steeds meer normaal. Dan denk ik: ja, wat is nou echt normaal? Hoe is het nou ooit bedacht? Zeg maar.

Michelle: Ja, wat is nou ja, want hetgeen dat mensen altijd maar al die jaren een soort van mannetje en vrouwtje en hoort het zeg maar

J: Ja.

Michelle: Nu toch wel blijkt dat heel veel mensen zich anders voelen of anders over denken? Ja, dan komt er toch wel een soort van een moment waarop je afvraagt. Hoe wordt het nou in oorsprong te zijn.

J: Ja, dat! Wie heeft het nou bedacht dat je moet gaan trouwen en dat je inderdaad man en vrouw moet zijn en dat je kinderen moet krijgen en het typische riedeltje eigenlijk. Maar ja, waarom zou? Mag het niet normaal zijn dat als je bijvoorbeeld geen kinderen neemt, ook al kun je kinderen krijgen? Dat is natuurlijk ook een verschil of dat je met een vrouw gaat samen leven, of dat je inderdaad misschien wel nog meer partners een poly relatie hebt. Wat is dat dan? Is dat vreemd of is dat normaal? Waarom is dat dan vreemd? Dat is de vraag, maar heel breed. Wat is nou normaal? Ja.

Michelle: Ja, want als je nu kijkt naar wat dan. Oké, het homohuwelijk en dat soort dingen, dat is allemaal toegestaan nu in Nederland, maar volgens mij is nog steeds niet toegestaan als je zegt. Ik wil met z'n drieën trouwen.

J: Ja, nee, er is natuurlijk net zo'n staat. Alles is gebaseerd op een monogame samenleving. Dus als jij naar de bioscoop gaat en je hebt een love seat, dan heb je twee stoelen naast mekaar. Maar als je dan een relatie met meer hebt, dan moet de een dus op een andere seat gaan zitten. En ja, want dat past niet zeg maar. Dat is wel grappig, als je daar met iemand over praat, dan denk je oh ja, je maakt het dan zelf mee natuurlijk.

Michelle: Ja.

J: Ja.

Michelle: Maar in ieder geval, voel jij je veilig genoeg om over persoonlijke levensvragen te spreken met anderen?

J: Ik ben daar altijd wel heel open in. Ik ben daar niet zo heel. Zoals ik net zo zeg tegen jou zegt van ja, je kent me een beetje ben. Maar dan denk ik, ja, en ik ben daar heel open in. Ik heb liever dat mensen weten wie ik ben en hoe ik in mekaar zit en waar ik over denk. Als ze dan namelijk reageren met oh, dat vind ik raar of nou wij van mij weglopen dan weet ik ook genoeg, denk nou, dan ben je ook niet een geschikte persoon om me heen te zijn.

Michelle: Ja.

J: Zo denk ik altijd, maar.

Michelle: Oké, nou goed om te weten. Naast met mensen praten, zijn ook andere manieren die jou verder helpen. Met dit soort vragen?

J: Ehm.... inderdaad, bepaalde boeken, ook zo lezen of documentaires, kijken natuurlijk.

Michelle: Ja.

J: Daar haal ik nog wel eens wat dingen uit verder, niet heel veel. Het is inderdaad vooral heel veel met verschillende mensen praten. Misschien dat ik daarom ook zo veel mensen ken. Verschillende vriendengroepen, hè. Verder niet heel veel bijzonders denk ik. Nee, geen websites, dat soort dingen eigenlijk niet, weinig, vrij weinig. Ja, je hebt natuurlijk wel eens dat je bijvoorbeeld horoscopen of je hebt bepaalde website en daar staan dan bepaalde adviezen op. Ik weet niet hoe je het zulk soort websites noemt, maar daar kom je dan via Facebook op ofzo en dan ga ik dat een keer lezen. Weet je wel, en dat is wel interessant, maar dat kom je dan toevallig tegen, niet omdat ik het dan specifiek opzoek omdat ik per se een antwoord wil op mijn vraag.

Michelle: Ja, oké, en hoe vond je het om op deze manier over levensvragen te praten?

J: Wel leuk, hahaha, ik, ik vond bijvoorbeeld ook wel heel spannend en ik denk nou, waar kom ik mee, want het is voor mijzelf, ook wel interessant van waar ik dan eigenlijk over nadenk of juist niet over nadenk, zoals het klimaat, dan denk ik van oh ja, ik denk daar eigenlijk helemaal niet over na en is dat slecht of niet, en je krijgt ook weer nieuwe vragen daarover. Dat vooral, ik vind het hartstikke leuk interessant.

Bijlage 5: Interview 2 – Transcriptie

Info respondent: Vrouw, twintiger, niet-religieus

Michelle: Dan is de eerste vraag: welke vragen heb jij over je eigen bestaan.

D: Welke vragen ik over mijn eigen bestaan heb? Ik vraag me wel eens af wat, wat mijn doel van mijn leven is – en daar bedoel ik dan niet zozeer mee dat ie, ja, nou ja, het heeft dan wel te maken met iets bereiken, maar waar dat dan in ligt. Dat vind ik lastig. Of dat iets is wat ik geheel aan mezelf kan toe wijden, van nou, ik moet mezelf of ik wil mezelf ontwikkelen of is dat een doel wat buiten mijn ligt, van ik moet het klimaat bijvoorbeeld redden. Tot zover dat je dat zou kunnen ondersteunen of ligt dat bij de mensen om me heen of ligt bij dieren? Of ligt dat bij? Nou ja, het zijn dus wel dat soort vragen waarvan ik denk ook waar ligt dat dan in.

Michelle: Ja, want heb je die vragen altijd al gesteld? of is er een bepaald moment geweest dat je over die vragen bent gaan nadenken?

D: Nee, Die vraag heb ik eigenlijk altijd wel: het is iets wat best wel vaak gewoon op de achtergrond, een soort van meespeelt en af en toe, dan komt dat wat sterker naar voren, dus het is niet onbekend. Het is niet echt dat ik dat ik opeens denkt van oh eh, wat is het doel en dat ik dan opeens er heel erg in gaan verdiepen of zo, het is meer een soort van doorgaans een vraagstuk waarvan ik denk, ja, dat speelt, gewoon soort van continu mee. Of zo.

Michelle: Ja, maar niet heel erg op de voorgrond als ik het goed begrijp?

D: Nee, ja, toevallig een paar weken geleden wel ik op het werk opeens een heel open gesprek. Ik werk bij de man van jouw collega en daar ook een eigenaar van, een vriend van hem die ze hebben samen dat bedrijf. Die had opeens een uhh in de middag, een gevoel van oh, die had zelf volgens mij ook een beetje een dipje ofzo. Maar als je een beetje op een zoektocht van joh, hoe zien jullie eigenlijk de zin van het leven en waar doen jullie het voor? Want hij is ook gelovig en daar zit ook een aantal collega's die ook gelovig zijn, een aantal ook niet, dus die vond het wel heel interessant om te weten van ons eigenlijk van hoe ga je daarmee om met een soort van doelloosheid in zijn opzicht in zijn opinie – en sindsdien heb ik er wel wat vaker over nagedacht, dus zo af en toe dan als het zo opkomt of als ik met mensen er over heb, dan heeft het wat meer, krijgt het wat meer prioriteit, zeg maar.

Michelle: Maar ik voelt dat voor jou dan ook echt wel als doelloosheid, zoals hij dat dan omschreef, of daar herken je je niet in?

D: Ehm nou is het wel grappig, want ik had dus op dat moment was ik net bezig met een sciencefiction boek lezen, die ging eigenlijk ook over een soort van machten buiten ons en hoe die dat dan, nou ja, hoe dat een vorm zou nemen voor welke vorm dat dan zou hebben. En toen had ik wel sterk het gevoel van, dat het eigenlijk allemaal chaotisch is en dat we als mensen, soort van zelf zoeken naar patronen omdat we het anders niet aankunnen, of in ieder geval dat ik dat, dat er eigenlijk zo veel mogelijkheden zijn en dat je zelf moet zoeken naar wat voor jou het beste past of dat nou bij dieren ligt, of bij het klimaat, of bij mensen om je heen of bij je eigen ontwikkeling, of dat het een samenspel is van allerlei onderdelen. Dus. Het voelt niet echt doelloos, maar ik vind het wel lastig dat er niet één antwoord is ofzo dat er niet één ding is waar je een soort van vol op kan storten, of zo dat dat altijd beweegt en ook voor mij soms verandert. De prioriteit naar. Dat ik iets meer met mezelf bezig moet zijn en soms iets meer de behoefte heb om met milieu bezig te zijn of met de mensen om me heen. Dat dat het

een beetje wisselt, zeg maar dus het is niet doelloos, maar het is wel soms. Doel verschillend.
Ja

Michelle: Geeft dat ook onrust, of je kan je op zich er wel bij neerleggen?

D: Nee, ja het geeft mij wel veel onrust. Ja, ik kan er echt wel een beetje last van hebben. Dat ik echt ja, ik weet ook dat het een beetje een deel van mezelf is dat ik graag een antwoord wil hebben. Dus dan zijn dit soort vragen zijn dan echt soms killing, want dan is er gewoon niet en dan, dus ja. Ik heb ook even geprobeerd in m'n studie, ik heb een aantal vakken gedaan, filosofie en ethiek. Het is wat meer de praktische kant van nou, hoe moet je goed handelen? Wanneer ben je nu een goed mens? wanneer heb je een goed land? of wanneer heb je een goeie regering? van of zeg maar hoe een land wordt bestuurd. Hoe ze, hoe is dat op z'n best? Hoe kun je nou ja eigenlijk van allerlei soorten vragen, maar ook daar is ook niet een antwoord te vinden, en daar zijn ook allemaal mogelijkheden en iedereen zegt er wat anders over. Dus daar heb ik ook niet echt mijn antwoord gevonden, zeg maar.

Michelle: Nee, Ja, dus ook iedereen heeft zijn eigen perspectief, waarvan iedereen denkt er weer het zijne van. En dus ja.

D: Dus dat was ook een beetje een zoektocht naar die die vragen. Eigenlijk antwoord op die vragen.

Michelle: Ja.

D: Ja.

Michelle: Dus je bent ook best wel actief al met dit soort vragen bezig?

D: Ja, ik denk toch eigenlijk onbewust, dan wel. Dat er toch wel nou ja ook grotendeels bewust hoor. Maar nu ik zo denk van oh ja, dat is ook één van de redenen waarom ik ethiek heb gedaan. Dan was ik eigenlijk een beetje vergeten.

Michelle: Hahaha

D: Maar, Ja, nee, ja, ik denk ik denk het wel, ja zeker ook met z'n manier van hoe het nu woon, dat daar. Dan kom je ook wat vaker op gesprekken van nou ja, waarom? Waarom ik dat dan doe? Daar komen soms ook sneller ook de vragen van, waarom ik dat doe een beetje richting mijn waarden. En dan kom je ook wel gauw op de wat grotere vragen van het leven zeg maar.

Michelle: Ja, en wat houd je bezig rondom liefde, relaties en relatievorming?

D: Wat mij bezighoudt in, uhhh, ik denk wat mij op dit moment bezighoudt, is de wisselwerking tussen, tussen mensen onderling en vaak wel veel tussen de mensen die dicht bij mij staan. Daar ben ik wel redelijk bewust van hoe die die energieën je zeg maar ook van elkaar wisselen. En daar bedoel ik dan mee dat bij sommige mensen die die hebben een gesprek met nou ja met mij en soms is dat gebaseerd op interesse en soms gebaseerd op een moetje. En soms is dat een gesprek omdat je iets met elkaar moet bespreken. Of soms is dat een gesprek omdat iemand iets van je wil of omdat iemand zich niet goed voelt en die wil soort van meeliften op mijn positieve kijk op iets of die. En dat dat houdt me op het moment wel veel bezig. Ook deels omdat ik zelf dan niet zo lekker in hun vel zat, dus dat ik dan ook bezig bent met o hoe straal ik dat dan uit naar anderen. En ik wil mensen niet, veel m'n ouders bijvoorbeeld dat ik denk, ik wil ook niet te veel aan ze hangen. Of aan ze vragen, ook al weet ik dat dat wel mag, maar daar ben ik me wel bewust van. Ook bij mijn vrienden eigenlijk die die, de verhouding

zeg maar, die er tussen mens zijn, hoe verantwoordelijk zijn mensen voor hun eigen emoties en hoe ze dat uiten hoe ze daarmee omgaan en wat ze bij zichzelf leggen. Wat ze bij mij leggen.

Michelle: Hmm interessant

Michelle: Even kijken hoor, de volgende categorie is: welke vragen houden je bezig rondom de tijdelijkheid van ons bestaan, bijvoorbeeld een hierbij veel voorkomende vraag is. Als ik morgen sterf, heb ik dan iets van m'n leven gemaakt?

D: Oeh, De tijdelijkheid van het bestaan. Ik moet zeggen dat ik daar denk ik ook deels bewust, niet heel erg over nadenk. ehm omdat het me wel kan ik me dan wel een beetje. Soms kan het me stress geven of stress is misschien een beetje groot woord, maar dan denk ik: oh ja, shit heb ik dan wel alles eruit gehaald wat ik had willen halen. En dan ga ik, dan kom ik in een soort van cirkeltje terecht met oh, ja, maar wat wil ik dan eigenlijk en is dat heb ik dat allemaal wel goed nagejaagd of. En dan denk ik ook ik weet eigenlijk helemaal niet wat ik wil en hoe moet ik het willen en dan word ik dan een beetje. Nou ja, dan kom ik er niet uit. Zeg maar.

Michelle: Ja.

D: Ehm, en soms is het ook juist een motivator dat ik soms dan komt – de dood komt dan iets dichterbij. ehm. En dan denk ik wel eens van oké. Ja, dan voel ik wel van, dan voel ik me een soort, soms wat rustiger over, want dan denk ik als ik als ik mijn gevoel volg, dan is het voor mij goed, dan heb ik gehandeld naar mijn gevoel en dat kan soms, kan dat terughoudend zijn. Soms kan dat wat meer extravert zijn. Soms kan dat wat ehm, naja soms kan dat wisselen, en uhh. Zolang ik mijn eigen gevoel zeg maar serieus neem en er in mee ga, dan denk ik wel van oké, dan kom ik al een heel eind.

Michelle: Ja, trouw zijn aan jezelf is voor jou heel belangrijk?

D: Ja, ja, mooi verwoord! Maar ja, klopt. Ja en soms is dat nog steeds wel. Soms vind ik dan nog steeds wel lastig. Omdat, als ik me dus iets minder goed voel, dan ben ik – dan vind ik dat lastig om een balans vinden tussen het accepteren daarvan en het zoeken naar waarom dat komt en het proberen weg te halen. Want ik heb zoiets van ja, kijk een keer niet lekker in je vel zit dat kan gebeuren. Of kan. Gebeuren dat is dat, dat gebeurt nou eenmaal. Maar als het op een gegeven moment te vaak gebeurt, dan denk ik wel van oké, daar moet dan wel iets zitten waar ik dan wat mee moet, en daar kan mijn gevoel dan misschien blokkeren. van dat dat ik dat nou ja dat ik dat een soort van niet door heb misschien of dat er iets is wat meer aandacht nodig heeft? Ja, en dan moet ik soms wel over mijn gevoel heen stappen of het wat meer verdiepen om erachter te komen wat daar dan achter zit. Dus is een beetje een wisselwerking van met mijn gevoel meegaan soms, nou ja, iets strenger zijn voor mijn gevoel van joh. Is dat gevoel wel echt gebaseerd op iets wat daadwerkelijk is? Of is dat soms uit angst wat niet nodig blijkt te zijn? Of nou ja dus eigenlijk ontwikkeling ook van mijn gevoel en trouw aan mezelf zijn en mezelf daarin in ontwikkelen, zeg maar.

Michelle: Ja, wel heel mooi, hoe je jezelf eigenlijk dan zo serieus neemt eigenlijk, want je ziet heel veel mensen die zijn maar bezig met te doen, wat de wereld om hen heen wil en als ik jou hoor praten, ik ga, het is echt heel mooi. Hoe je dan jezelf serieus neemt.

D: Dank je wel, dat is wel leuk om te horen.

Michelle: Want je gaat echt gewoon, je kijkt naar. Wat voel ik, maar het is niet alleen, je gaat op je gevoel af, maar je gebruikt, zeg maar ook gewoon je hersenen om een beetje je gezonde verstand te gebruiken. Bijna zouden er meer mensen dat moeten doen.

D: Ja, misschien wel. Misschien ook.

Michelle: En qua natuur en klimaat, wat houdt je daar bezig?

D: Dat houdt me bezig op het niveau van dat ik het vooral prettig vindt voor mezelf om daarmee bezig te zijn als in ehm, voel niet heel sterk dat het klimaat een soort van helemaal dat dat dat dat mij – ik heb er soms wel eens een stukje documentaires gezien of afleveringen van bepaalde dingen waar je ziet dat het echt dat het op bepaalde plekken wel echt heel slecht gaat, en dat geloof ik ook echt wel, dat dat zo is het lastig, omdat grote plaatje omdat een soort van te kunnen verwerken, want dat vind ik te zwaar ofzo of ja, dan voel ik me dan een beetje machteloos bij. Dus ik weet dat het zo is, maar die die ramp, documentaires, die helpen maar niet echt om daar gerust over te voelen. Maar ik ben er wel mee bezig qua gewoon de dingen die ik kan doen als persoon zijnde. Dus nou ja, ik, ik heb bijvoorbeeld ja, ik woon sowieso niet zo groot, heel veel spullen heb ik niet, maar ik let er ook op, ik wil daar ook echt wel opletten – dat ik niet zo heel veel kleding heb en dat als ik kleding koop, dat ik echt iets wat ik nodig heb of dat. Dat dat ik dus niet zo veel kleding koop en dat ik mijn water van sommige gekookte eitje dat ik dat weer in een pakje doel om de plantjes water geven, dat ik eh qua reizen, dat ik eigenlijk niet meer met het vliegtuig ga, eigenlijk niet. Ik wil liever niet meer met het vliegtuig vliegen. Het is nog niet helemaal gelukt, maar dat is wel iets waarvan ik denk dat ik kan dat mezelf eigenlijk niet, soort van verantwoorden, wetende dat als je een jaar vlees eet dat je of een jaar geen vlees eet, dat je dat zo weer teniet doet door één keer vliegen, zeg maar.

Michelle: Ja.

D: Ehm dus ik eet, ja dus dat, en ik eet ook niet zo heel erg veel vlees. Maar het gaat niet zo ver dat ik of nou ja zo ver, ik heb bijvoorbeeld ook wel een auto omdat ik ver weg werk, dat vind ik bijvoorbeeld, dan wel lastig, dat ik denk, oké, dan zou ik echt mezelf moeten beperken op een bepaalde manier om opofferingen te geven zeg maar. Ik wil zeker iets doen, maar ik bedoel maar me ook niet te beperkt voelen dat ik echt dingen moet opofferen. Het moet voor mij wel goed voelen, maar ik vind bijvoorbeeld niet vliegen. Zou ik misschien voor velen wel als een opoffering voelen, maar dat voel ik dan, dat voel ik niet. Ik zou meer bijvoorbeeld mijn auto weg doen – dat zou ik wel zien als eh opoffering – eigenlijk voor het klimaat omdat je natuurlijk beter dan met de fiets kan gaan.

Michelle: Ja, maar ja naar je werk helemaal vanaf je huis fietsen is best wel een heel eind.

D: Ja, dat is denk ik, drie uur fietsen dus dat kan ook gewoon niet. Dan denk ik. O ja dat ja, ik denk dat ik het nog wel redelijk goed doe. Nou ja, dat dat dat er dat er ook zat, mensen zijn die die met het vliegtuig vliegen, bijvoorbeeld al als beperking zien. Als ze dat niet zouden doen, is dat niet er voor over zouden hebben. Ik denk dat ik nog redelijk aan de veilige kant zit. Daar in.

Michelle: Ja, er zijn mensen, die zijn alleen maar bezig met zichzelf en die denken, nou, ja, weet je die klimaatcrisis en uitstoot van allerlei dingen, ja dat is voor de volgende generatie. Wij genieten wel.

D: Ja, ja, die heb je er zeker tussen zitten, klopt

Michelle: En zijn er bepaalde gebeurtenissen, of boeken of nou ja, dingen die je hebt gekeken, geluisterd die invloed hebben gehad op hoe jij nu kijkt naar de mens, zeg maar de aard van de mens

D: Ehm. Ja, ik heb een boek gekregen drie jaar geleden tijdens de kerst en dat is een boek over sensitiviteit en ehm. Daar heb ik wel veel meer kijk op de mens, meer kijk op individuen op individueel niveau, eigenlijk van eh, dat dat eigenlijk op heel veel mensen, niet iedereen, maar heel veel mensen, toch ook gewoon bestaande uit de emoties die ze meedragen en de energie die ze hebben en de gebeurtenissen die ze hebben meegemaakt, en dat dat dat dat eigenlijk bij een heleboel mensen dat dat hetzelfde is, dat iedereen het fijn vindt om aandacht te krijgen of te krijgen om gehoord te worden en dat iedereen het fijn vindt om uhh, naja, hun verhaal te vertellen. Niet altijd, maar.

Michelle: Ja.

D: Dat daar dat er dus wel gedeelde dingen in zitten en dat je eigenlijk al heel gauw met iemand kan connecten, gebaseerd op iets wat iedereen eigenlijk heeft. De gebeurtenissen en de emoties als iemand daarvoor openstaat, sommige staan er, niet voor open, en die hebben het liever over. Nou ja, gewoon interesses of dingen die ze hebben meegemaakt, wat ook prima is, maar ja dat daar eigenlijk wel veel gemeenschappelijke dingen in zitten. En dat heeft me wel, dus ik dacht oké. Ja, iedereen heeft gewoon, iedereen heeft de dingen die ik ook heb en misschien op meer of mindere mate, maar je kan eigenlijk altijd wel met eigenlijk altijd wel met iemand ergens over hebben waar je diepgang uit kunt halen. Zeg maar.

Michelle: Ja, ja bijzonder. Kan jij beschrijven, een gebeurtenis in je leven die invloed heeft op hoe jij denkt over lijden en dood?

D: Uhm, Ik heb een paar jaar geleden was er een documentaire op tv over euthanasie en voltooid leven en daar heb ik maar, hoe heette zij nou? Nou, dat was een man en een vrouw. En die man die was mantelzorger voor zijn vrouw en zijn vrouw, die kon eigenlijk heel weinig meer. Die kon niet meer zelfstandig, eigenlijk al haar dingen doen en zij was geestelijk ook. Ik weet niet precies wat zij had, maar zei: ze kon ook niet meer praten en een hele kleine woordjes kon zij nog uiten en daar zie je op een gegeven moment dat dat zij euthanasie verleend krijgt. En je ziet dat dus op tv. In die documentaire zie je haar sterven, zie je haar een soort van in slaap vallen van een en daarna iets krijgt toegediend, waardoor haar hart uiteindelijk stopt. En dat, dat heeft echt dat ik dacht van daar was. Ik was zo van mijn à propos dat ik dacht van, ik heb de dood nog nooit zo dichtbij ervaren dat ik letterlijk iemand dood zag gaan, want ook mijn familieleden – ik heb één opa – heb ik tot nu toe verloren en die heb ik ook niet zien overlijden. Dat is eigenlijk heel snel gegaan en dat was opeens van hij is er niet meer.

Michelle: Hmm.

D: En dat heeft wel echt dat ik dacht van oké, er zijn echt wel? Ja, uit die documentaire dacht ik van nou, als ik zo zou gaan, niet in die staat, maar in die een soort van slapen en dan overlijden, dat vond ik wel dat ik dacht: nou, dat is best rustig, als in. Nou, het beste, makkelijke, of nee makkelijk is niet het goeie woord, maar ja toch een rustige dood. Denk ik.

Michelle: Ja.

D: En ook met corona nu dat ik af en toe berichten hoor, hoe mensen dan overlijden, dat ze dus soms gewoon stikken, omdat ze geen en als ik me dat er een soort van voor me beeld, dan denk ik echt oh god, dat is echt. Ik kan me er zo weinig bij voorstellen dat je dat je dat meemaakt of zo. Dan denk ik oh nee, daar ben ik echt nog niet nog niet nog niet klaar voor of zo. Ik weet niet of ik daarmee om zou kunnen gaan. Maar aan de andere kant, iedereen, je hebt geen keuze, want iedereen gaat ermee om. Dus ja.

Michelle: Ja het is niet iets wat je maar eventjes wel of niet op dat moment voor kan kiezen of je daar zin in hebt.

D: Nee, nee, precies ik denk dat me nog gewoon het meest, dat je er gewoon helemaal geen ja, je, je kan natuurlijk wel zelf voor kiezen. Maar dat is iets dat, nou ja dat dat zie ik niet als in mijn mogelijkheden. Qua dat die behoefte heb ik ook helemaal niet, dus je zou er wel zelf kunnen kiezen, maar een soort van het idee dat je dat is eigenlijk niet, kan dat je niet weet waar je aan overlijdt. Daarvan denk ik wel eens van oh, ja, oké, dat is wel gewoon ruk, maar misschien ook weer niet, want misschien is het maar goed dat je het niet weet, want je kan er toch niks mee.

Michelle: Nee

D: Dus. Ja.

Michelle: En als je zo nadenkt over waar we nu allemaal over hebben gehad. Welke vraag is dan jouw grootste vraag?

D: Ja, ik ben wel, ik ben wel benieuwd dat het ook te maken met gesprek, want ik op werk had gevoerd over een soort van het doel in het leven. Ik zou me ik, ik zou me echt wel. Ik ben echt wel benieuwd of één antwoord is. Waar ik een soort van, uhh, dat er dus wel één doel in het leven was of zo. En dat dat dan twee zou brengen als ik dat gevoel zou hebben, maar dat kan misschien ook deels te maken hebben met dat ik het lastig vind om keuzes te maken. Ehm dus. Dat kan ook iets van mij in zitten, maar ik ben wel benieuwd of dat er zou zijn en ik denk eigenlijk ik denk het eigenlijk niet. Ik denk dat ja, ik vind het heel egoïstisch klinken, maar ik denk eigenlijk dat ikzelf vooral de, ja een soort van het doel ben, maar toch ook weer helemaal niet. Ja.

Michelle: Er zijn natuurlijk, als je kijkt naar alle verschillende religies, dan ja, iedereen vindt wat kijk het boeddhisme. Dat is een soort staat van rust bereiken waarin je nou ja jezelf ergens gevonden hebt en bij moslims is dat doen wat Allah wil.

D: Ja.

Michelle: En ja, bij christenen is dat eigenlijk. Ja, zo goed mogelijk leven, eigenlijk voor anderen, en dat vanuit het geloof.

D: Ja.

Michelle: En zo heb je heb je zeg maar al die godsdiensten, die hebben wel iets om zeg maar dat ene doel wel te hebben.

D: Ja klopt, Ja, dat ze dus ik heb het ook wel eens dat ik denk: oh, ja, is, dat zou dat zou dat iets zijn wat bij mij zou passen, maar het voelt ook weer een beetje een soort van, dat ik denk, dat ik er last van heb. Omdat ik er last van dat ik dan mezelf het maar makkelijk ga maken

door iets te zoeken wat bij mij past. Maar dat is natuurlijk een cirkel waarin je terecht komt, als ik zo ga denken dan kan je het jezelf heel moeilijk gaan maken.

Michelle: Ja

D: Maar, ja, het is denk ik een doorblijvend onderwerp eigenlijk, denk ik. Maar misschien, ook niet, misschien dat ik over een jaar wel, dat ik nu opeens denk, het boeddhisme dat is het of dat wordt het voor mij. Daar ga ik, naja, het uithalen, misschien wel, ik weet het niet.

Michelle: Ja, het kan natuurlijk ook zo zijn dat er ooit een keer iemand komt die een soort doel aan je leven geeft. Het doel hoeft ook niet zo groot te zijn

D: Ja mooi verwoord, ja het kan natuurlijk ook heel simpel zijn, het hoeft niet heel groot te zijn. Het hoeft natuurlijk niet zo te zijn dat. Voor iemand zorgen kan ook al een doel zijn.

Michelle: Want wat je bijvoorbeeld in het begin zei, trouw zijn aan jezelf, kan ook een doel zijn.

D: Klopt, ik denk dat trouw zijn aan mezelf soms ook wel lastig vindt omdat dat dus zo kan veranderen. Dat zeg maar, dat ik daar alsnog niet echt een vaste leidraad. Trouw zijn aan jezelf is dan de leidraad maar dat kan zo veranderen, dat dat soms dan toch niet altijd de stabiliteit geeft die ik soms wil.

Michelle: Het gevoel is inderdaad veranderlijk

D: Hahaha klopt, ja daar heb je helemaal gelijk in. Misschien is dat ook juist het mooie daaraan, dat dat altijd anders is en altijd iets nieuws kan ontdekken en dat je altijd nieuwe mensen leert kennen. Misschien is dat dan wel het mooiste aan., ja, het leven. Zou kunnen, misschien ook niet, misschien dat anderen zeggen ja nou, nee hoor ik, klimaat daar geef ik alles voor of voor anderen zorgen bijvoorbeeld. Dat is hem.

Michelle: Ja, en wat heb jij nodig dat jij je veilig voelt om over dit soort gedachten/vragen te praten?

D: Uhh, goeie vraag. Praktisch gezien is dat qua omgeving, hoe ik dat voor me zie, is uhh, ik denk toch wel, niet in een plek waar veel geluid is, want dan kan ik mij niet goed concentreren. En ik zou denk ik ook wel een sfeer willen hebben, dat er iets om je heen gebeurt, maar je wel aandacht hebt voor elkaar. Eigenlijk wat wij nu hebben een echt gesprek en dat je ook iets over jezelf, dat hoe jij het hebt ervaren, dat werkt voor mij altijd wel en qua persoon zijnde, wel iemand die er zelf ook vaker over na denkt en er voor open staat om er echt een serieus gesprek over te voeren. Die het gesprek ook open ingaat, in plaats van, naja. In een sfeer waar je elkaar respecteert en naar elkaar luistert, waar het ook oké is om een andere mening te hebben.

Michelle: Ja wel een soort van gelijkwaardig gesprek dus?

D: Ja, ja en ik vind het altijd wel fijn als iemand ook wat deelt uit zijn eigen ervaringen, dus dat je een soort van ervaringen kan uitwisselen en delen en dat een beetje kan vergelijken. Als het te theoretisch wordt dan vind ik het lastig om dat te linken aan iets, omdat ik er zelf dan misschien weinig ervaring mee heb gehad. Lezen kan ik ook wel, maar ik vind het leuker als iemand het zelf ook echt heeft meegemaakt en dan misschien kan linken aan iets theoretisch dat vind ik wel tof. Alleen maar droge stof haak ik ook al gauw af.

Michelle: Oké, en naast met mensen praten, zijn er ook andere manieren die jou verder helpen om over levensvragen na te denken?

D: Uhm, ja. Dat klinkt misschien ook heel praktisch, maar ik heb wel rust om me heen nodig, dus weinig afleiding, opgeruimde omgeving. Wel iemand of iets in de buurt die aanwezig is, maar niet de aandacht opeist, dus eigenlijk weer een soort rust om me heen. Soms heb ik ook meditatie nodig, om een rustpunt te vinden en om dan verder te kunnen gaan met een vraag die die dag speelt, die week lang heeft rondgezwefd. Daarnaast lees ik best wel veel, af en toe een artikel die gelinkt is aan persoonlijkheden. Ook wel boeken die er weer eens bij pak. Een podcast heel af en toe. Het verschilt heel erg per onderwerp, waar ik behoefte aan heb. Ook praat ik er wel met mijn ouders over of beste vriendinnetje. Die kan goed luisteren en de juiste vragen stellen. Dus verschillende middelen eigenlijk.

Michelle: Hoe vond je het om zo over levensvragen te praten?

D: Ik vond dit wel heel prettig, vaak heb je natuurlijk dat je met elkaar in een ruimte zit. Het heeft deels ook te maken met dat ik in mijn eigen huis zit, dus ik voel me redelijk op m'n gemak. En dat heb ik wel nodig om even los te komen, had ik met iemand in een drukke lunchroom afgesproken, dan vind ik het al lastig om daar dan echt mijn gedachtes bij te houden. Ik vind het wel een prettige manier om te communiceren.

Bijlage 6: Interview 3 – Transcriptie

Info respondent: man, dertiger, niet-religieus (wel christelijk opgevoed)

Michelle: De eerste vraag die ik aan jou wil stellen is “welke vragen heb je zoal over je eigen bestaan?”

S: de eerste die mij te binnenschiet is “wanneer zou ik terugkijken op een leven wat ik als gelukkig zou beoordelen”

Michelle: en hoe komt het dat die zo snel te binnen schiet?

S: omdat ik op dit moment in een situatie zit met werk waarin ‘het gaat nu beter’, beter dan ik ooit heb gehad. En ik ben eigenlijk nooit echt bezig geweest met vooruit kijken. Bijvoorbeeld toen ik in mijn huidige huis ging wonen. In mijn vorige huurhuis hoefde ik nooit vooruit te kijken en/of initiatief te nemen, dat deed de huurbaas. Ik hoefde nooit vooruit te denken over wat zich over een jaar, of 5 jaar of 10 jaar zou gebeuren. En dat begint zich nu te ontwikkelen bij mij (nu pas) waarin ik dus ook nadenk over wat wil ik eigenlijk en ook hoe zou ik daar later op terugkijken en of ik daar achteraf van kan vinden of ik gelukkig ben geworden (over ben).

Michelle: en als je terugkijkt op de afgelopen paar jaar?

S: Ik dacht van wel, maar dat was op basis van de info die ik toen had. En uiteindelijk was ik dus helemaal niet zo gelukkig. Ehm, en naja ik vermaakt me wel, alleen was ik niet echt bezig met ‘wat zou ik willen’, meer met wat komt er een beetje aanwaaien. Dus daar was ik niet mee bezig. Om na te denken, waar sta ik en waar wil ik heen. Dus ja... ik kon doen waar ik zin in had.

Michelle: en dat is dus doordat je verhuisd bent, nu je meer eigenverantwoording hebt, ben je daar mee bezig gegaan

S: ja, omdat de omgeving is veranderd, verantwoordelijkheid is veranderd. En dat heeft mij geactiveerd om er mee aan de gang te gaan.

Michelle: En heb je nu dan een idee over wat je over 5 jaar bereikt wil hebben?

S: Nee, haha

Michelle: haha

S: Ik ben wel plannen aan het maken, haha. En dan is geld vooral de belangrijkste (beperkende) factor. Dus ik ben ook aan het nadenken over wat ik op mijn werk eventueel zou kunnen doen zodat die mogelijkheden zich sneller kunnen aandoen.

Michelle: want, wat is je plan als ik vragen mag, of waar heb je dat geld voor nodig?

S: Nou, ik zou een aantal dingen wel willen opknappen. Zoals mijn verrotte schuurtje wat er staat wil ik vervangen door iets goeds, en de hele schutting aan de achterkant. Ehh mijn vloerverwarming doet het niet, ik ben aan het nadenken of ik dat zal laten liggen of niet. En ik had het er laatst over, stel dat ik een ton zou winnen, dan weet ik in ieder geval wel wat ik aan het huis zou willen opknappen zodat het meer naar mijn wensen en eisen wordt. Maar ik zit ook na te denken over waar zou ik persoonlijk eigenlijk heen willen gaan, willen groeien. Dus dat zijn allerlei zaken die ik, doordat ik nu mijn eigen boontjes moet doppen, in mij opgekomen zijn.

Michelle: Maar heb je dat vanuit huis ook meegekregen, of niet? Want jouw ouders hebben ook een huurwoning toch?

S: Ja, mijn ouders hebben een huurwoning. Hoe bedoel je?

Michelle: Nou, je noemt bijvoorbeeld het tuinhuisje en de vloerverwarming en het schilderen en dat soort dingen waar je allemaal druk mee bent. Dat zit er niet zo in bij een huurhuis toch?

S: Dat klopt, dat vond ik ook wel fijn dat iemand anders dat deed. Maar ik durf wel te zeggen dat ik vanuit huis heb meegekregen dat je ook met een ander zijn spullen wel zuinig moet zijn. En als het je eigenverantwoordelijkheid is, is dat helemaal de eerste die er wat mee moet doen.

Michelle: ja, dat helemaal, anders daalt de waarde van je huis als je gekke dingen doet, haha.

S: Ja, je moet er wel over nadenken. En ehm, concreet met het huis heb ik plannen zat en is het nadenken wat kan wel en wat kan niet, wat is realistisch. Want ik kan al het geld wel opsparen, maar als ik ga aflossen spaar ik op de lange termijn er weer meer mee. Dus dit is wel een projectje wat meerdere jaren is gaan, gaat overspannen en dat begint nu langzaam een plekje te krijgen. Dat ik een beetje weet, dat kan ik ook nog uitstellen, dat heeft wat minder prioriteit, of niet zo'n leuk projectje waar ik hulp bij kan vragen. Dus dat begint allemaal te activeren. En met werk, nou dat is mijn grootste referentiepunt qua ontwikkeling. Ehm, zowel op vak- als op persoonlijk vlak, daar wil ik ook gewoon kijken waar wil ik me ontwikkelen wat zou ik willen.

Michelle: maar zou je dan ook nog een hele andere functie willen of is het docent zijn leuk om te doen?

S: Ja, dat is een goeie. Want, daar ben ik momenteel ook over aan het nadenken, daar heb ik nog geen antwoord op. Maar dat zit ik wel over na te denken, wil ik wel docent blijven, welke richting dan op. Waar word ik blij van, wat zou ik eventueel willen laten liggen. Dus daar ben ik mee bezig.

Michelle: Oké, volgende categorie vragen. Dat gaat over relaties. "wat houd je rondom relaties bezig?"

S: Ehm, het feit dat ik me afvraag of ik in staat ben om ehh de signalen te herkennen.

Michelle: van een meisje die je leuk vindt

S: ja ook. Ook in het algemeen de sociale signalen. Als ik terugkijk naar vroeger dan heb je heel veel signalen blijkbaar gemist. Waarvan je achteraf dacht, ohhh kak.

Michelle: Maar je hebt wel eens een vriendin gehad toch?

S: Jazeker, twee keer

Michelle: En hoe was dat dan?

S: Ja dat was wel een hele leerervaring, haha. Maar op een gegeven moment toen op het HBO, met al die meiden in mijn klas was ik er wel even goed klaar mee. Dat gedoe.

Michelle: klaar met vrouwen, haha?

S: Ja, al dat gezeik, wat je normaal gesproken niet meekrijgt. Hoe druk ze met elkaar waren, al die energie die ze in elkaar staken. Dan denk ik, heb je niks beters te doen. En dat was dan

niet ten gunste van elkaar waar ze mee bezig waren. Maar ehh ja. Nou wat je net ook zei over tinder bijvoorbeeld. Ik weet niet wat voor mij de goede manier is en of ik het ooit voor elkaar krijg dat ik een langdurige relatie zal krijgen, met kinderen of niet. Dat vraag ik me nu wel af, ik zit wel te denken wat zal er moeten gebeuren of dat dat zou kunnen lukken.

Michelle: maar dat is wel een vraag die je jezelf dan stelt?

S: ja

Michelle: en is dat dan in algemene zin of echt wat je er persoonlijk actief aan kan doen om daar mee bezig te gaan?

S: Dat eerste, meer algemene zin.

Michelle: oké dus nog niet te persoonlijk

S: nee

Michelle: oké, en voor de rest in vriendschappen enzo? Hoe zit dat, heb je goeie vrienden met wie je daarover kan praten? Of is dat meer lang leve de lol, bijvoorbeeld een beetje barbecueën en gezellig dingen doen.

S: Ehh, er zijn verschillende vrienden waar ik alles mee durf te delen, maar niemand weet alles. Al mijn informatie is verdeeld.

Michelle: dus iedereen weet een stukje.

S: Iedereen weet een stukje ja.

Michelle: Dat hou je bewust zo, je wilt jezelf nog niet volledig aan iemand tonen nog? Of dat is niet echt een mannending?

S: Nee dat durf ik nog niet. Op dit moment durf ik mijzelf nog niet volledig ehh alles aan 1 iemand te vertellen. En het is ook meer ehm waar ik die vriendschap, wat ik daar kan uithalen. Waar diegene mij los van gezelligheid ook steun in kan bieden.

Michelle: maar vind je dat dan eng? Dat je niet weet wat die ander vindt wanneer je alles zou zeggen of alles deelt.

S: ik denk dat ik de kwetsbaarheid nog niet aankan niet aandurf

Michelle: maar dan toch hoor ik je wel zeggen, daar laat ik een stukje vallen, en daar ook een stukje.

S: Ja, dan kan ik het beheersen

Michelle: want wat zou er gebeuren, stel je opent jezelf naar iemand. Want dat is uiteindelijk in een relatie zou je toch kwetsbaarheid moeten hebben om op hart-hart niveau te kunnen praten.

S: Dan zou ik diegene volledig moeten vertrouwen, dan zou ik dat durven.

Michelle: en wat is er voor nodig voor jou om iemand volledig te vertrouwen?

S: Dat ik weet dat ik iemand goed genoeg ken om te weten wat er gebeurt als er dingen gebeuren. Dus ik heb ook bepaalde zekerheden nodig.

Michelle: en is dat dan de zekerheid dat iemand niet bij je weggaat?

S: Ik denk dat dat de sterkste is ja. Of in ieder geval, ehh, misschien die nog niet eens maar het feit dat hetgeen wat ik deel dat daar geen misbruik van gemaakt wordt. Dat dat tegen me gebruikt wordt, dat dat gedeeld wordt. Wat ik niet zou willen. Dus dat hetgeen ik deel wel geborgen is.

Michelle: Oké ja, op die manier. Dus eigenlijk wil je een soort van ...

S: ik zoek een kluis, haha

Michelle: je hebt een soort van wederzijds vertrouwen nodig, want die ander moet zijn kluis ook openen naar jou toe zodat je weet oké ik ken jou ook. Ik weet wie je bent.

S: Ja heel plat gezegd is het 'voor wat hoort wat'

Michelle: Alleen is het da niet zo, maar het moet wel een soort natuurlijk gaan. Niet iemand die stort zijn hele hart bij jou uit en dan denk je oh ja dat doe ik dan ook pats boem. Bij wijze van spreken ik vind een leuk meisje voor je en dan zeg ik "hier vertel even alles wat er in je leven is gebeurd, vertel het aan Maarten, dan kan Maarten het ook, opgelost"

S: haha dat zou het proces wel versnellen. Nee het moet wel natuurlijk verlopen ja.

Michelle: dus op zich, als ik het goed begrijp is het vooral een vraag van "hoe krijg je vooral een langdurige relatie, wat is daar voor nodig?" als vraag.

S: ehh het contact maken, vind ik niet moeilijk. En het contact onderhouden, meestal ben ik degene die in het begin heel veel energie er insteek, en als het niet beantwoord wordt, ben ik er ook zo klaar mee. Maar ehh

Michelle: maar wat is het begin, is dat een week, een maand of een jaar lang? Hoelang ben jij bereid om ergens energie in te steken?

S: De eerste week is wel bepalend. Want voor mijn gevoel, en dat kijk ik ook naar het MSN-tijdperk, toen had ik heel veel vriendschappen en sprak ik met best wel veel mensen. Had ik ook hele diepe contacten met, meestal meiden. En ehm, ik was, ik had wel het idee dat ik er heel veel energie in stak om wat op te bouwen en als dat dan niet beantwoord werd, dan beetje oppervlakkig contact, of je stopt een keer. En als het van die ander niet kwam, dan naja laat maar. Dus ik steek heel veel energie in iets, en als dat beantwoord wordt dan kan ik zo verder, en anders ben ik er ook zo klaar mee.

Michelle: Maar stel, je ontmoet morgen iemand dan, is dat dan direct die eerste week? Of leer je elkaar eerst wat beter kennen en steek je er dan veel energie in?

S: Nou, ehm, ik heb ooit een collega gehad in een situatie bij een teamuitje die zei "Maarten weet niet wanneer die moet stoppen" haha.

Michelle: haha, herkenbaar

S: dan leg ik dingen neer, dan hoop ik antwoord te krijgen uit enthousiasme. Weten wat het effect van mijn handelen is, dat is wel een leerpuntje. En dat bij elkaar zorgt er volgens mij voor dat ik ook mensen kan afschrikken, dat ze denken van jeetje

Michelle: "veel"

S: ja precies. Terwijl als iemand mij zegt “doe eens even rustig”

Michelle: dat heb je nodig?

S: Dat heb ik nodig. Dat iemand zegt, kap effe ik ben druk. Haha maar dat heb ik nu met een oud-collega, dat is weer het andere uiterste. Zij zit in Eindhoven, die werkt daar nu. En dat was september/oktober, ging zij aan de gang bij haar nieuwe werk voor de ‘Dutch design week’. Dus ik had gezegd: “goh, vind je het leuk om af te spreken?” waarop ze zei: “ja ehh goed, maar ik ben wel eerst bezig met de ‘Dutch design week’”. Toen zei ik: “oké dan wacht ik wel totdat je contact opneemt”. Nou ik wacht nog steeds. Haha.

Michelle: en dat is hoelang terug?

S: Nou ehhm, september. En dan heb ik ook zoiets, ja dan ga ik ook wachten. Ik heb aangegeven, ik wacht... ik kan wel een berichtje doen, maar in principe ehh....

Michelle: ja maar als ik aan jou denk, dan denk ik wel vaak aan sociale experimenten en mensen een beetje uitproberen.

S: ja dat is om, om gewoon te peilen. Hoe zit iemand in elkaar zodat ik weet hoe ik er mee kan om gaan.

Michelle: maar doe je dat dan ook in zo’n situatie? Of doe je dat alleen in een situatie waarin je mensen beter kent en denkt nu vind ik het leuk om te kijken hoe ze dan reageren.

S: ja, dat laatste vooral.

Michelle: oké. En uhm, nou we hadden het ook over kwetsbaarheid en je kwetsbaar opstellen. Is dat dan nog iets waarbij je hulp zou willen? In de vorm van informatie of met iemand in gesprek gaan hoe dat werkt of hoe je dat moet doen of...

S: als het vertrouwen er is, dan durf ik me kwetsbaar op te stellen.

Michelle: dus dat is al essentieel.

S: ja. Dus ik durf me wel kwetsbaar op te stellen, als het vertrouwen er maar is. Dus ehm, ja met één vriendin, die weet weer allerlei andere dingen van mij die anderen niet weten. Maar dat is omdat ze er naar vraagt. En ik gewoon haar al lang genoeg ken, maar zij ook dingen deelt, maar dat zij ook energie steekt in de vriendschap. Dus dat alles bij elkaar, betekent voor mij gewoon dat ik diegene gewoon vertrouw en alles durf te delen als ze er naar vraagt.

Michelle: ja dus, dat je het ook terugkrijgt.

S: ja. Dus ik zoek gelijkwaardigheid.

Michelle: dat is wel een interessante... hmm... En uhm, “Stel je gaat morgen dood, kan je dan tevreden zijn met hetgeen wat je tot nu toe hebt gedaan” of zijn dat soort vragen nog vragen die je bezig houden?

S: als ik morgen zou overlijden, zou ik wel benieuwd zijn over hoe mensen op mij terugkijken, haha. Misschien krijg ik hele interessante dingen te horen. Daar zou ik oprecht wel nieuwsgierig naar zijn. Ehm, nee ik heb geen doelen momenteel waar ik mezelf aan vastklamp om te kunnen zeggen dat als ik dat gedaan heb, dat ik dan succesvol ben. Dus ik heb geen to-do lijst. Ik heb wel wensen maar geen eisen aan mezelf momenteel.

Michelle: dat lijkt me wel ontspannen.

S: ja, ik heb wel dingen die ik zou willen, maar dat zijn wensen. Ik heb bijvoorbeeld niet het doel om, kijk het zou mooi zijn als ik bijvoorbeeld binnen 20 jaar het huis al afbetaald heb, of ehm uitgebouwd heb, of dat die schuur eindelijk is. Of ehh grotere auto rijden. Of minimale vriendengroep hebben van 100 personen. Dat is geen harde eis. Dus ik heb niet het gevoel dat wanneer ik morgen zou komen te overlijden, dat ik dan ergens in gefaald heb of tekort geschoten ben.

Michelle: en als je zou weten dat je nog 10 jaar te leven hebt, zou dat nog verschil maken?

S: dan zou ik gaan onderzoeken waar ik nog het meeste van zou kunnen genieten in die 10 jaar. Om voldoening te kunnen vinden.

Michelle: want, heb je nu geen voldoening dan.

S: jawel, maar als ik zou weten dat ik nog 10 jaar heb, dan zou ik er wat mee gaan doen.

Michelle: en welke dingen zou je dan misschien laten?

S: haha, ik zou wel minder willen werken, maar je hebt wel werk nodig om te zorgen dat je dingen voor elkaar krijgt, haha. Ehm, dat kan ik je nu niet zeggen, dat weet ik niet.

Michelle: oké. Vind je het goed dat we naar het volgende onderwerp gaan? 'Natuur, klimaat en gezondheid'. "Is dat nog iets wat je interesseert?"

S: nou ik ben benieuwd, ehm of de mens als soort met de mogelijkheden en beperkingen die we hebben, of we daadwerkelijk in staat zijn om een zodanige gedragsverandering te laten plaatsvinden dat een langdurig voortbestaan op de aarde gegarandeerd is. Dat is een leuke zin haha.

Michelle: maar als ik hem samen mag vatten, in hoeverre kunnen wij als mensen nog iets veranderen aan het klimaatprobleem

S: nee meer 'willen' we veranderen.

Michelle: of we dat überhaupt willen dus.

S: ja kunnen, er is wel degelijk invloed. Vast wel op een of andere manier. Alleen

Michelle: zijn we ook echt bereid om dingen te laten, zodat het beter wordt, ja oké. Dat is wel interessant inderdaad. Dat hangt ook samen met je opleiding omgangskunde dus.

S: Klopt ja. Het is ehm, kijk je hebt nu dat elektrisch rijden en we moeten wat aan het milieu doen. Ik kijk bijvoorbeeld CNN waar een reclamespotje op is over 'we moeten dingen veranderen', maar dan zie ik later een verslaggever die weer in Londen zit en een week daarop weer in New York. Die vliegen overal heen, en toch aan de wereld denken. Ja hoe geloofwaardig ben je dan. Kijk, als al die mensen nou denken, nou dat kleine beetje dat ik doe heeft toch geen effect.

Michelle: een beetje als Lewis Hamilton, die rijdt in een formule 1 auto, maar hij gaat wel vervolgens 'ahhh en al die dieren in de zee zijn zo zielig', haha

S: Nou diesel is erger denk ik, maar ja het is het totaalbeeld van 'wil de mens daadwerkelijk wel veranderen in de situatie waarin ze nu zitten'. Hoe onbaatzuchtig kun of wil je zijn. En,

terug naar het onderwerp, ik ben heel benieuwd hoe de wereld er over 20 jaar uitziet. Ik denk niet dat mensen daadwerkelijk in staat zijn tot verandering. Zelfs niet als ze erachter komen dat..., omdat je dan in eerste instantie aan jezelf denkt. Dus het woord klimaat is blijven hangen, haha, wat was de rest in deze categorie?

Michelle: natuur en gezondheid.

S: ja het klinkt, het kan vrij hard over komen, maar ik heb het idee dat af en toe zo'n pandemie helemaal niet zo slecht is.

Michelle: dat het wel een beetje zuiverend werkt voor de aarde.

S: ja, het klinkt gek, maar er zat een quote in de film 'Kingsman 1' die geeft dat voor mij heel duidelijk weer: 'of de gastheer doodt het virus, of het virus doodt de gastheer'. Dus of de aarde vernietigt de mens, of de mens vernietigt de aarde. Alleen wanneer dat gebeurt, ja dat is waar we invloed op hebben. Maar dat is dus voor mij heel toepasselijk in de huidige (corona pandemie) situatie.

Michelle: maar beangstigt je dat dan niet, die gedachte? Want het is op zich wel heftig. Want hoe dan ook gaan we kapot.

S: ja, dus terug naar dat andere onderwerp. Soms zit ik te denken, stel dat je kinderen zou hebben, zou ik ze hetgeen waar we naar toe gaan aan willen doen? Zou ik ze in die wereld willen neerzetten.

Michelle: Ja, is het aardse leven nog wel zo ehm... of is het nog wel een wereld om een kind in op te laten groeien.

S: Dus ehh, nee kijk, je kunt allerlei dingen genezen, dat is super. Je hebt natuurlijk wel enorme ongelijkheid omdat mensen die zich dingen kunnen toe-eigenen er voor zorgen dat zij in ieder geval zoveel mogelijk onaantastbaar zullen worden. Uiteindelijk dient het eigenbelang van de mens grotendeels, en dat is in gezondheid, in de huidige situatie is het super dat er een vaccin is, daar wordt aan alle kanten aan vastgehouden dat dat de oplossing is en dat we dan weer door kunnen met ehh

Michelle: het normale leven

S: het normaal wat we hadden, maar dat zorgt er voor dat de realisatie van dit moment weer vergeten wordt. Iedereen 'ja als het kan, ga ik direct weer op vliegvakantie' of 'ja ik ben wel betrokken bij het milieu, maar ik wil wel graag op vakantie kunnen dus ik ga met het vliegtuig', dus...

Michelle: maar begrijp ik het dan goed dat het jouw veronderstelling is dat mensen altijd handelen vanuit hun eigenbelang?

S: als het er echt op aankomt, grotendeels wel.

Michelle: want dat is eigenlijk de volgende categorie "zijn er gebeurtenissen of dingen die je gehoord hebt die jouw kijk op de aard van de mens hebben veranderd of bepaald hebben?". Dus zeg maar, waar komt die gedachte vandaan dat jij denkt dat uiteindelijk je eigenbelang voorop staat, hoe komt het dat jij die gedachte hebt.

S: Omdat mijn overtuiging is, dat de mens in eerste instantie voor zichzelf zorgt. En ehhm, in een aantal dingen zie ik dat bevestigd, maar in een aantal zaken zie ik dat dan ook weer

ontkracht worden. Dus ehhm, wat er deze week gebeurd is in het Capitool bijvoorbeeld, ik heb een generaliserend oordeel over Amerikanen, en zij hebben overtuigingen die ik niet deel, alleen in hun acties zie ik wel bevestigd dat zij alleen bezig zijn met zichzelf, en dat zij hun eigenbelang daarin veiliggesteld willen hebben. Dus zij vinden dat die verkiezingen bijvoorbeeld dat zij dat recht moeten zetten. Kijk, het hele proces daaraan voorafgaand heeft daar volledig aan meegewerkt. Dus in hoeverre die mensen daar zelf voor gekozen hebben, is discutabel wat ze nou zelf gekozen hebben en wat er op ze afgekomen is. Maar bevestigt wel dat ze in eerste instantie bezig zijn om iets voor zichzelf, namelijk invloed in dit geval, veilig stellen. 'wij willen dat' of 'wij vinden iets'. Het is een extreem voorbeeld, maar één van de zaken die ik voorbij zag komen, en ik moet nog uitzoeken of het echt zo is, maar één van de uitspraken van één van de activisten had gezegd, ze hadden een vergelijking gemaakt tussen BLM-demonstratie waar heel veel politie en nationale gardes beschikbaar was en die activisten. En er schijnt een activist geroepen te hebben: "ze moeten op die BLM-mensen schieten, niet op ons" (ik moet nog even nazoeken of dat echt klopt). Maar daarin wordt dus iemand geconfronteerd met iets wat niet klopt bij wat diegene vindt en dat vindt diegene en diegene wil ook zorgen en zeker weten dat zij haar doel kan bereiken wat zij voor ogen heeft en het liefst daarin niet gehinderd wordt.

Michelle: maar zie je dit ook dichter bij jezelf terug, bij vrienden of familie?

S: als ik mijn klas als referentie bekijk, studenten die op 'school X' rondlopen dan ehh, zetten ze zich af tegen het feit dat ze een mondkapje op moeten. Het liefst willen ze dat niet. Je hebt er ook een aantal die actief bezig zijn om ehh er onderuit te komen, omdat zij vinden dat zij dat niet hoeven doen. Dus ze zorgen in ieder geval voor zichzelf...

Michelle: Hoe doen ze dat dan, met doktersbriefjes?

S: Nee onder protest doen ze die mondkapjes weer op.

Michelle: Dus vooral heel moeilijk doen.

S: Ja, ze wanen zich misschien wel 'onaantastbaar'? En willen ze voor zichzelf zorgend er zo min mogelijk last van hebben dat ze dus gewoon het gene dat ze graag willen, dat ze dat voor elkaar krijgen.

Michelle: De volgende categorie is best diep. Niet iedereen heeft hier iets mee. Sommigen zijn er binnen 5 seconden mee klaar. Zeg maar of je er iets mee hebt of niet. "Wil je (kun je) een gebeurtenis in je leven beschrijven die invloed heeft op hoe je over lijden en dood denkt?"

S: ik denk dat ik alles dat met lijden en dood te maken heeft, in ieder geval met dood, dat ik dat verwerkt heb. Ehhm, een situatie die ik wel wil delen is een oud-klasgenoot van mij, zijn moeder heeft op haar 50^e te horen gekregen dat ze Alzheimer heeft.

Michelle: oh dat is best vroeg.

S: Ja en toen heeft ze al borstkanker overleefd en is gescheiden. Dus ik heb het heel erg met die jongen te doen, ik probeer hem ook te ondersteunen. Af en toe een berichtje doen. En hij praat niet makkelijk. Nu had hij voor zichzelf de stap gemaakt om naar een psychiater of psycholoog te gaan praten en dat ging niet door omdat die ziek geworden is. Dat raakte me wel, dat hij eigenlijk op dat vlak behoorlijk wat. Hij heeft eigenlijk zichzelf wel weggecijferd in ieder geval op gevoel, dat doet hij al 10 jaar. Dus dat is wel een situatie wat daaronder valt 'het lijden van iemand anders'.

Michelle: en als je daar dan zo naar kijkt, wat doet dat met jou?

S: ik wil er in ieder geval voor hem zijn.

Michelle: maar vraag je jezelf bijvoorbeeld dan ook af waarom overkomt juist zo-iemand dat? Of waarom is er überhaupt lijden? Of meer 'wat kan ik doen in zo'n situatie?

S: eerste reactie van mij is altijd, wat kan ik doen, om diegene te helpen. De vraag of waarom juist hem dit moet overkomen heb ik me vroeger wel afgevraagd, maar daar ben ik mee gestopt. Dat kun je alleen maar gaan zitten gissen, dat doe ik niet meer. De vraag 'waarom is er lijden' houd ik me niet mee bezig.

Michelle: Als je dan nu nadenkt over al die onderwerpjes?

S: 'werpjes.' ja? Haha

Michelle: welk onderwerp boeit jou het meest dan, is dat je werk toch?

S: Ehhhm, die relaties en waar wil ik naar toe. Dat zijn voor mij de meest actuele onderwerpen voor nu.

Michelle: En ehh, dit is een beetje over je kwetsbaarheid een vraag, "wanneer voel jij je veilig genoeg om over persoonlijke levensvragen te spreken met mensen?"

S: Dat is een gevoel. Ik kan niet een situatie schetsen waarvan ik zeg 'ooh dan ben ik heel erg open'. Dat hangt heel erg af van ehh het gesprek, de setting en hoe mijn week was, hoe ik in mijn vel zit. Ik kan nu geen situatie schetsen nee.

Michelle: Oké en kan je dan wel iets noemen wat absoluut niet meewerkt in zo'n situatie. Misschien is dat makkelijker te benoemen.

S: Als er meer mensen aanwezig zijn dan degene met wie ik wat wil delen.

Michelle: dus je hebt wel een soort van privacy nodig.

S: Ja dat klopt.

Michelle: zou dan nog een kroeg nog verschil maken met een huiskamer zoals hier bijvoorbeeld?

S: Ja

Michelle: oké dus je zou liever in een huiskamer dan in een kroeg met vrienden dit bespreken.

S: Ja

Michelle: en naast met mensen over dit soort vragen praten, zijn er nog andere manieren/vormen die je verder kunnen helpen rondom die vragen die je hebt?

S: Ik ben niet op zoek actief naar een antwoord. Niet op alle vragen ben ik actief naar een antwoord op zoek. Soms dient een antwoord zich gewoon aan.

Michelle: dat is ook wel weer zo. Maar je zou niet zeggen van ehh 'ik zou het wel fijn vinden om een boekje met informatie te krijgen over dit onderwerp' of een podcast luisteren of een persoonlijke coach ofzo, dat spreekt je niet aan?

S: Dat hangt er dus vanaf of ik diegene vertrouw. Een podcast zou ik misschien nog sneller luisteren dan een persoonlijke coach. Omdat dan die kwetsbaarheid bij mij blijft en dan die gelijkwaardigheid er niet is.

Michelle: je zou meer hebben aan informatie die je gegeven wordt in bijvoorbeeld een vorm als een podcast dus. Dat je rustig in jezelf een soort reflecteren er op, of kijken wat je er aan hebt.

S: ja tenzij het vanuit goeie vriendschap is waar ik het wel aan zou willen delen, dan zou ik wel in gesprek gaan.

Michelle: zou je dat uit jezelf doen dan? Of zou iemand daar echt naar moeten vragen.

S: in het begin wel naar vragen ja.

Michelle: oké dus totdat die vertrouwensband een beetje is opgebouwd. Dus dat ze rustig een beetje aan je trekken van, wat komt er uit.

S: ja.

Michelle: En hoe vond je het dan om op deze manier te praten erover?

S: prima.

Michelle: ik ben niet eng ofzo, dat je me niks wilt vertellen.

S: nee ik ben wel benieuwd, wat er met deze informatie gebeurt dus ik heb niet mijn hele ziel en zaligheid gedeeld, daar heb ik wel vooraf over nagedacht over wat ik zou delen en wat niet,

Michelle: sowieso goed om te weten, ik doe het sowieso anoniem maken in mijn verslag.

Bijlage 7: Interview 4 – Transcriptie

Info respondent: man, twintiger, niet-religieus

Michelle: de eerste vraag is “Welke vragen heb je zoal over je eigen bestaan?”

H: Ehm, welke vragen. Als ik er even over nadenk heb ik niet direct vragen, maar ik vind het meer interessant om te weten waar de mens precies vandaan komt. Ik ben heel erg gericht daarin op wetenschappelijk en empirisch bewijs daarvoor om iets aan te nemen. En daarin is het lastige ook, in die zin van, omdat het nog niet onomstotelijk vast is komen te staan waar het begin is van het leven zeg maar. Ze weten dat het ooit 2,2 miljard jaar geleden is begonnen. Maar dan... daar zitten heel veel vragen tussen. En daarbij is er natuurlijk de essentiële vraag “Hoe is het leven ontstaan?”. Als we dat kunnen beantwoorden, dan weten we ook meer over het universum en ook over waar de mens uiteindelijk naar toe zou kunnen gaan. Met name ook door ehm als het we het leven beter begrijpen kunnen we ook inzicht krijgen over de leefomstandigheden die er ooit op aarde zijn geweest. Om ons ook aan te passen aan de klimaat- en milieu problematiek die we nu hebben. Daar las ik pas een interessant artikel over, [...].

Michelle: Oké, dus het is vooral voor jou een soort filosofisch en wetenschappelijk hoger denkniveau wat je niet direct op jezelf betreft.

H: nee ik betrek het eigenlijk niet op mezelf. Omdat als ik naar mezelf kijk, dan kijk ik meer naar waar wil ik zelf naar toe. Ehm, en als het gaat om de vraag “waar komen we als mens vandaan?” dan denk ik veel meer vanuit de natuur in de wetenschap van hoe is leven tot stand gekomen.

Michelle: en als je dan denkt over bijvoorbeeld een doel in het bestaan, heb je daar wel eens over nagedacht? Wat wil ik bereiken in mijn leven. Doelgerichtheid, waarom ben je hier, waarom jij, waarom niet iemand anders, waarom ben jij geworden?

H: Daar denk ik eigenlijk niet zo heel vaak over na. Ik weet wel heel goed ehh, vanuit welk punt ik gevormd ben. Dat heeft er meer mee te maken hoe ik ben geworden wie ik ben. Ik ken mezelf in dat opzicht heel goed. Ik ben iemand geweest die niet altijd goed heeft kunnen leren, toen ik aan school begon. Op de basisschool was ik altijd eentje die achterbleef. Tot eigenlijk de omslag bij groep 7 of 8, dat ik ehh een van de betere leerlingen begon te worden en dat zette zich voort tot op de middelbare school en daarna op het mbo en uiteindelijk zelfs hbo. En daarbij heb ik altijd gestreefd naar ik wil minimaal het hbo bereiken. En mijn ouders hebben mij daarin best wel veel gesteund. Maar dat maakt het hoe ik nu ben. Ook op het werk word ik gezien als iemand bij wie je met heel veel vragen terecht kunt. Dat heeft wel gemaakt tot wie ik eigenlijk ben geworden. Ik heb hele brede interesses ook bijvoorbeeld politiek en ik vind het leuk om over wetenschap te lezen. Ook mijn werk vind ik op dit moment zeer interessant, je krijgt heel veel mee en dagelijks krijg ik te maken met zaken rondom integriteit en moraliteit. Wat ik het meeste gun aan mensen, die in een vergelijkbare positie hebben gezeten van niet zo goed kunnen leren maar wel uiteindelijk wat opklimmen om op een bepaalde positie te komen, dat is wel iets wat ik in mijn huid iedereen zou gunnen. Iedereen wil diezelfde kans hebben.

Michelle: maar is dat dan voor jou belangrijk, om op carrière niveau, op intelligentie niveau op een bepaald punt te komen? Is dat dan een soort doel, kun je dat zo zeggen?

H: het is niet per se een soort doel. Het is meer van ik wil dat iets kunnen waardoor ik ook het voor mezelf het idee heb dat ik het dan makkelijker ga krijgen. En dat kan soms ehmm kijk als je gaat studeren dan is sowieso makkelijker om aan een baan te komen dan zonder studie. Dat is misschien wel heel pragmatisch om er naar te kijken haha. Maar ehmm het is niet voor mij een doel op zich, het is meer van dat ik, ik wil uiteindelijk kunnen doen wat ik leuk vind. Ik ga iets niet doen wat ik niet leuk vind. Dus als ik iets heb wat ik leuk vind of wat mij leuk lijkt, dan wil ik daar ook naar toe streven. Ehmm, als ik met politiek bezig wil gaan, dan word je serieuzer genomen als je meer in de partij hebt gedaan. Meer op studie niveau, of al wat carrière hebt opgebouwd in het bedrijfsleven. En daarbij vind ik ook een brede interesse ontwikkeling belangrijk. Of ik er echt over nadenk van 'ik moet iets'... nee.

Michelle: Dus heel concreet is het vooral, je vindt het leuk om na te denken over het bestaan van de mens, maar het is niet iets waar je 's nachts van wakker ligt zonder dat je een oog dicht doet.

H: nee eigenlijk niet. Als ik het ga kijken vanuit het punt waar ik wakker van zou liggen, en ik lig bijna nooit wakker haha. Dan zal het eerder zo zijn dat er iets binnen de familie speelt of dat iets op het werk niet lekker is gelopen of iets wat ik echt leuk vind dat ik uit mezelf opblijf.

Michelle: een soort enthousiasme

H: ja zoals met de Amerikaanse verkiezingen, toen ben ik tot 5 uur opgebleven. Een paar mede enthousiastelingen die bleven ook online tot laat. En toen werden hun ongeveer een beetje wakker en ik ging naar bed en 2 of 3 uur later was ik alweer op. En ik wist precies wat er aan de hand was enzo. Dan vind ik het leuk om daar ook mee bezig te zijn. Door dat enthousiasme kan ik wel wakker blijven dus. Dan houd ik energie over om wakker te zijn.

Michelle: Heeft het je wel ook bezig gehouden, de Amerikaanse verkiezingen, dusdanig dat, ik heb bijvoorbeeld een verhaal gehoord over iemand die wakker lag van de zorgen om wie er aan de macht zou komen. Was dat nog iets waar je je druk over maakte?

H: na de verkiezingen niet direct, hoe Trump er mee om gegaan is wel... [...]

Michelle: Genoeg over politiek haha. "Wat houdt je bezig rondom liefde, relatie en relatievorming en vriendschappen?"

H: Dat vind ik wel een lastige. Ik ben meer van ehmm als ik kijk naar hoe mijn vriendengroep is samengesteld is dat eigenlijk zo hoe door de tijd zo ontstaan. Natuurlijk ook oud studenten en oud collega's die ik nog wel ken. Maar het is een beetje automatisch zo ontstaan. Dan is er meestal een bepaalde klik met iemand of dat ik er goed mee samen kan werken, leuke gesprekken voeren. Soms ook lastige gesprekken. Als het gaat om liefdes en relaties vind ik het wat lastiger. Ik heb 2x wel een soort relatie gehad, waarvan 1 me heel veel energie gekost heeft.

Michelle: en waar kwam dat door, als ik vragen mag?

H: Dat is al 10 jaar geleden, het was zo haar ouders zaten in de schuldsanering, zij werkte bij de Burger King net als ik. En uiteindelijk is dat misgelopen omdat haar ouders wilden dat zij mee ging betalen in het betalen van de schulden. Waarvan ik heel wat dingen niet eerlijk vond verlopen. Ik heb dingen gezien waarvan ik zeg zo ga je niet met je dochter om. Of dat moet je je dochter niet willen opleggen. Zij was toen 16. Ik besepte mij toen ook al wel dat ik vond dat

iemand van 16 moet lekker bezig zijn met school en vriendinnen. Misschien een bijbaantje, maar niet de druk voelen om mee te delen in het huishouden.

Michelle: Nog niet volwassen genoeg om dat soort zorgen op zich te nemen.

H: en het is prima dat je je ouders helpt of een keer ondersteund. Maar dat moet niet stelselmatig zijn of vanuit een bepaalde druk zijn. Dat is uiteindelijk met een behoorlijke ruzie tussen mij en haar ouders gestopt. Toen heb ik ook lange tijd niemand gehad. Toen had ik 5 jaar geleden geloof ik, nou dat was meer een knipperlicht relatie. Zij wist niet precies wat zij wilde en op zich ik wilde wel verder.

Michelle: Als in een serieuze relatie?

H: Ja een serieuze relatie. En dan bleef ze elke keer wel, niet, wel, niet, aantrekken, afstoten en op een gegeven moment heb ik toen een keer gezegd van 'het is klaar'.

Michelle: want dat had te veel energie gevraagd van je?

H: Ja. Ik ben dan soms wel misschien te rigoureuus, want dan zeg ik meteen van 'het is klaar'. Dan kan je wel nog reageren, maar dat heeft eigenlijk geen effect meer. Dan spreek ik diegene ook niet meer.

Michelle: Hoe komt dat dan zo, dat dat zo loopt?

H: Dat heeft ermee te maken van ehh, ja of wel, kijk voor mij is het op een gegeven moment als het echt niet, kijk het kan of vriendschappelijk zijn, maar dat moet dan duidelijk zijn. Maar dan moet het niet aantrekken afstoten zijn. Of het moet zijn dat je er dan ook echt voor gaat en dat moet dan ook duidelijk zijn. Ik kan er niet zo heel goed tegen dat als het en niet duidelijk is en als je dan blijft enzo. En dan is het voor mij ook goed om juist de rust te vinden door het dan maar gewoon niks meer mee te doen.

Michelle: Maar hoelang heeft die relatie geduurd?

H: Goeie vraag, wat zal het zijn, tussen september en juni. Net geen jaar.

Michelle: Maar dat is dan toch wel aardig wat tijd die je in iemand investeert.

H: Ja klopt. Kijk het verschil was natuurlijk wel, kijk als er wat op het werk was bij haar of bij mij dan hadden we het er wel over en dan was het vaak van 'oh kom we gaan lekker uit eten vanavond'. We werkten vlakbij elkaar dus we konden makkelijk afspreken. In dat opzicht was het achteraf misschien ook wel een beetje naïef. Je houdt iets in stand omdat je er iets uithaalt op bepaalde momenten, en aan de andere kant stoot het af. Maar ja achteraf is het altijd makkelijk praten, haha.

Michelle: Maar het je er iets van geleerd? Of zijn er dingen blijven hangen van zo ga ik dat de volgende keer doen?

H: Dat heb ik eigenlijk nooit zo erg.

Michelle: dus het is dan klaar en dat is het.

H: Ja precies. Ik heb het ook in een vriendschap gehad. Dat is ook met een ruzie uit elkaar gespat. Dan krijg ik een bepaalde irritatie en die spreek ik dan ook uit, maar als het dan blijft voortduren, dan blijft bij mij die irritatie. En als dat te heftig wordt, dan is het voor mij gewoon klaar. Is niet altijd goed, dat weet ik, maar voor mij is dat dan wel het beste. Heel soms dat ik

dan terugkom als die andere bijvoorbeeld reageert naar mij toe, dat we het dan kunnen uitpraten. Maar dat is niet altijd makkelijk voor mij. Soms ben ik er gewoon helemaal klaar mee.

Michelle: Maar hoe zie je dat dan, stel je voor in je toekomst, je krijgt een leuke vriendin en je krijgt dan ruzie met haar.

H: Haha, nee kijk het is niet een standaard ruzie. Het hangt er van af waar het om gaat. Als het iets is wat mij... het moet soms wel een langere periode zijn. Ik ben met die jongen misschien wel 6 jaar bevriend geweest voordat het echt uitspatte. En eigenlijk ging dat wel prima, maar ik denk dat het ook wel komt omdat ik op een punt stond dat ik heel anders in het leven ben gaan staan dan hij. Ja dan kan dat op een gegeven moment gaan botsen. En als je daar niet goed mee over weg kan gaan, dan ehh dan houdt dat eigenlijk op. Ik weet dat ik vaak heel erg recht voor z'n raap ben en dat ik heel erg een sterke mening soms heb. Maar ik ben wel altijd van ehh dit is wie ik ben. Ik zal je niet afvallen als je een andere mening hebt, maar ga niet constant met mij in discussie over een bepaald punt wat ik vind.

Michelle: Even over de toekomst, hoe zie je dat voor je?

H: Ja kijk dat vind ik wel een lastige. Want ik weet zelf ook dat ik niet heel makkelijk daarin ben. Ik heb wel empathisch vermogen als ik me in bepaalde situaties moet inleven zoals situaties waar het gaat om overlijden of ziekte bijvoorbeeld. Maar als het gaat om empathisch vermogen van het aanvoelen van andere gevoelens, dat heb ik niet echt.

Michelle: Kan je dat iets duidelijker maken? Zeg maar, gaat het echt over gevoel? Bijvoorbeeld een vrouw die zit te huilen en die weet eigenlijk niet wat haar probleem is?

H: dan vraag ik wel wat het probleem is en probeer ik dat op te lossen. Maar het empathisch vermogen van het aanvoelen, het moment dat eigenlijk dat het er is, dat heb ik niet echt. Mijn broer heeft dat bijvoorbeeld veel meer. Die voelt al aan in de manier hoe iemand iets zegt, dat er wat is. Dat kan ik niet zo goed. Bij mij moet het echt op tafel gelegd zijn voordat ik het zie. En dat is ook niet makkelijk, ook niet in mijn werk. Ik kom niet altijd heel tactisch over in een vergadering bijvoorbeeld. De meesten kunnen er wel mee dealen, maar nieuwe mensen op de afdeling kunnen daar soms wel lastig mee omgaan haha.

Michelle: ik kan het me ook wel voorstellen dat voor sommige vrouwen dat best wel heftig kan zijn. Want vrouwen zijn vaak veel meer op hun gevoel en die zeggen dan dingen bijvoorbeeld 'nee' terwijl ze 'ja' bedoelen. Dat soort dingen wordt dan ingewikkeld.

H: Ja kijk als ze andere dingen zeggen dan ze bedoelen vind ik dat sowieso lastig. Bij mij is het of 'nee' of 'ja'. Je kunt niet 'ja' zeggen en dan 'nee' bedoelen. Ik kan me daar niet in inleven. Dat vind ik daarom ook het lastige. Als ik dan kijk naar mijn eerste relatie, zij vond mij heel leuk, maar dat wist ik nog niet. Ik merkte daar niks van.

Michelle: Maar hoe is die klik er dan voor jou? Want je hebt wel meerdere keren een relatie gehad.

H: Die andere keer was die klik er meer op de manier van hoe we met elkaar praatten. Merkte ik dat we wel heel goed met elkaar overweg konden. We dachten over dingen hetzelfde, we hadden het over vergelijkbare onderwerpen. Dezelfde series en muziek vonden we leuk. Dus dan praat het al heel makkelijk weg. De eerste keer hadden we wel wat gezamenlijke dingen die we leuk vonden. Maar in haar gedrag naar mij toe had ik niet door dat zij me leuk vond.

Het is dat op een gegeven moment mijn manager dat zei. En toen hij haar al gesproken, dus toen begon bij mij pas het kwartje te vallen. Toen ben ik er pas zelf over beginnen na te denken.

Michelle: Maar als iemand jou dan zo'n hint geeft, dan ga je wel die dingen zien? Of nog steeds niet?

H: Nee, bij mij vallen hints niet echt op. Het moet bij mij echt duidelijk zijn. En als je mij dan leuk vindt, zeg dat dan haha.

Michelle: is dat niet de gedachte van iedere man? Haha. Die signalen opvangen enzo.

H: ja het is natuurlijk ook wel lastig om het altijd maar duidelijk te zeggen. Maar het is niet lastiger voor mij dan voor diegene om het te zeggen.

Michelle: maar het is makkelijker als die andere het zegt dus dan dat jij het moet zeggen.

H: maar als ik het niet door heb, dan weet ik het niet haha. Dus kijk het kan bij mij zijn dat iemand mij een maand leuk vindt maar als ik dat niet weet, dan denk ik er niet over na omdat ik niet per se een klik met diegene heb.

Michelle: maar ben je dan ooit verliefd geweest? Heb je echt dat verliefdheidsgevoel gevoeld, of is dat dan ook te ver weg?

H: Ik denk het wel. Het hangt ervan af eigenlijk. De eerste keer denk ik meer, toen was ik nog vrij jong ook. Als ik kijk bij die andere, ik weet wel dat ik haar heel leuk vond en dat we veel met elkaar appten en praatten, veel tot laat met elkaar spraken. Dan merk je wel dat er een klik is en dat je elkaar leuk vindt en graag bij elkaar bent.

Michelle: dus het is voor jou een soort van wanneer je het leuk vindt met iemand, dat is zoals Belgen dat zeggen "ik zie u graag".

H: Ja kijk, het is ook meer als je graag bij iemand bent en je hebt het leuk met elkaar denk ik dat dat wel een vorm is waar je met elkaar om kan gaan. Ik denk dat liefde ook is als die persoon mist als die er niet is dan weet je dat dat liefde is.

Michelle: Denk je dat je dat nog krijgt?

H: Dat vind ik een lastige vraag. Denk ik dat ik dat nog krijg... ik zou dat eigenlijk niet weten. Ik ben misschien wel te weinig er mee bezig op dit moment om er iets over te zeggen. Eigenlijk ben ik er niet mee bezig. En dan zie ik vaak wel hoe het loopt, dan zou het kunnen zijn dat je iemand tegen het lijf loopt. Het kan een keer gaan gebeuren.

Michelle: Maar dat is niet iets waar je je erg mee bezig houdt dus. Wordt het niet een keer tijd haha?

H: Ja dat kan, maar ik denk dat in de huidige tijd maakt het niet veel uit. Ik kan ook prima iemand op mijn 35^e nog tegenkomen haha.

Michelle: Ja dat kan natuurlijk haha.

H: Kijk voor mij is het al voldoende als je iemand tegenkomt die je leuk vindt en waar je graag bij bent, waar je klaar voor kan staan. Dat zijn al heel veel elementen waarop je een goeie relatie kan bouwen. En maakt dat uit wanneer dat plaatsvindt, voor mij niet. In dat opzicht ben ik ook best wel gesteld op mijn ehm op mijn eigen tijd soms. Ik vind het wel belangrijk en dat denk ik ook serieus dat dat lastig is wanneer ik een relatie wil starten, ik ben veel bezig en ik

ben ook veel weg. En daar moet iemand ook mee kunnen leven. Veel bezig met randzaken naast mijn werk en ik ben dus weinig thuis.

Michelle: dan zou eigenlijk een soort vraag zijn die je dan op dat moment interessant zou kunnen vinden van “Hoe gaat je eigen autonomie samen met een duurzame relatie?”

H: ja, want dat is op zich ook wel. Op een gegeven moment was ik in contact met een meisje, maar dat is ook stuk gelopen na een korte tijd omdat mijn autonomie werd ingeperkt. Ze vroeg dan “waar ben je” en kijk het is niet erg als je dat een keer vraagt, maar als ik ’s avonds veel in vergaderingen zit of onder weg bent, dan is vind ik het waardeloos irritant alsof je constant gecontroleerd wordt van wat je aan het doen bent. En dat vertel ik dan wel als ik thuis kom. Maar het moet niet zoiets worden dat ik me constant als persoon moet verantwoorden waar ik als persoon dan weer geweest ben.

Michelle: want op het moment dat mensen dat veel doen, benauwd dat je? Of wat gebeurt er dan in jou.

H: ja dat benauwd me wel ja. In dat opzicht dat het bij mij zo kan groeien dat ik dan langzaam steeds minder interesse toon totdat het gesprek eigenlijk doodvalt en dat ik dan niks meer laat horen. Of dat zij niks meer zeg.

Michelle: dat is dus eigenlijk een soort tegenreactie tegen het ‘te’, om het een beetje af te laten sterven.

H: ja, en op zich kan ik het prima met iemand vinden, maar het moet wel zo zijn dat ehm ja dat het niet belastend wordt dat ze mijn vrijheid inperkt. Ik weet ook wel dat ik van die ander veel vraag doordat ik weinig thuis ben. Maar als die ander dat ook heeft is dat eigenlijk geen probleem.

Michelle: maar dan zoek je dus eigenlijk iemand die een beetje hetzelfde is.

H: nou misschien wel ja, een beetje hetzelfde leven. Of er mee om kan gaan dat ik niet altijd thuis ben.

Michelle: haar eigen ding heeft in ieder geval.

H: ja.

Michelle: En rondom de tijdelijkheid van ons bestaan, bijvoorbeeld als je morgen sterft, heb je dan alles bereikt in je leven?

H: Ehm, nee. Ik denk het niet. Ik denk altijd van zolang je gezond bent om dingen te doen, heb je altijd iets nieuws om naar toe te streven. Dat is wel afhankelijk van je gezondheid. Je ziet ook mensen die tot hun 80^e of 90^e actief blijven met van alles. Gezond oud worden, mentaal er beter voorstaan. En daarmee ook nog iets terug geven aan de maatschappij door vrijwilligerswerk. Ik denk zolang je iets kan doen betekent het ook dat je nog niet alles hebt bereikt wat je zou willen.

Michelle: maar wat zou je willen bereiken? Wanneer kan jij vredig sterven? – om het maar zo te zeggen.

H: Wat ik hoop mee te maken, ik denk niet dat ik oud genoeg ben om dat mee te maken, maar goed. Als de wetenschap zich ontwikkelt in het tempo waarin het zich nu ontwikkelt, ik kom nu wel tot andere inzichten, maar op het moment dat we naar een maatschappij kunnen waarbij

we ons eigen zouden kunnen uploaden in machines in dat opzicht. Of dat een mens genetisch zo wordt aangepast dat we dubbel zo oud worden, zou ik dat niet erg vinden.

Michelle: waarom?

H: dat heeft er mee te maken, ehh, dat ik meer zo lang mogelijk wil leven. Ik hoef niet oneindig te leven, ik wil zelf bepalen wanneer ik het genoeg vind.

Michelle: Dus euthanasie zou wel een ding zijn voor jou.

H: Ja. Ik heb ook wel gezegd, dat moet ik nog testamentair vast laten leggen, maar stel dat bij mij dementie zou intreden als ik 80 ben en ik zou dementie hebben, dan hoeft het van mij niet meer. Op het moment dat ik mijn eigen familie ga vergeten. Die pijn wil ik en mijn familie niet aandoen, maar ook het idee dat je alles kwijtraakt en eigenlijk weer teruggaat tot je weer kind bent, dat vind ik geen waardige manier meer van sterven. Ik wil bij bewustzijn nog mee willen maken dat het gewoon klaar is.

Michelle: maar stel tegen die tijd heb je een lieve vrouw, die ook oud is maar wel gezond van geest, hoe zou dat dan voor haar zijn in zo'n situatie. Zou je het dan nog steeds oké vinden?

H: hangt af van de persoon, maar ik zou dat dan wel overleggen. Maar, kijk mijn oma die heeft een periode gehad van 3,5 jaar aftakeling, COPD weliswaar. Dat had er ook mee te maken dat ze rookte. En op het laatste moment is het eigenlijk zo geweest dat de artsen niks meer konden doen. Ze konden alleen nog maar pijn bestrijding doen. Als ik dan kijk naar 3,5 jaar aftakeling, aan de ene kant heb ik er dan meer vrede mee dan toen mijn opa overleed. Dat heeft er mee te maken, die had een hartaanval en weg was hij, terwijl hij wel gezond was.

Michelle: gewoon uit het niks dus.

H: 67, hartaanval. Daar heb ik wel meer moeite mee gehad dan toen mijn oma na 3,5 jaar aftakelen stierf. Maar als ik naar die aftakeling kijk, dan heb ik er persoonlijk meer moeite mee heb om zelf af te takelen.

Michelle: waar zit dat in?

H: De fysieke mogelijkheid om nog dingen te kunnen. Als ik steeds minder kan, dan ehh dan vind ik het leven zelf ook minder waard zijn. En natuurlijk zit daar wel een bepaalde mate van nuance in, het is niet zo dat wanneer je er mee begint dat het direct zover is. Maar ik zou wel die mogelijkheid willen behouden om die keuze zelf op een gegeven moment te maken. En stel ik zou een relatie hebben, mijn vrouw ziet dat ik begin af te takelen, ik ben dement en zij moet de zorg dragen. Dat is voor haar een zware last dan, omdat zij zelf ook op leeftijd is. Waarbij zij eigenlijk nog een paar gezonde jaren voor zich heeft, oud zijn. Dan zou ze mij wel missen, maar dan heeft zij nog de tijd om dingen te doen die ze wil doen.

Michelle: Ja dat is natuurlijk afhankelijk van de persoon wie dat dan weer is. Want er zijn bijvoorbeeld ook mensen die sterven van verdriet na het overlijden van hun partner. Dus dat soort mensen zijn er ook, maar in hoeverre denk jij dat de geneeskunde hier invloed op heeft?

H: Dat vind ik een hele lastige vraag, want de ontwikkeling van de geneeskunde staat niet stil. Ik denk dat wij misschien wel nog mee kunnen maken dat dementie afgeremd kan worden. En dat kanker meer een chronische aandoening wordt. Want je ziet dat mensen die jarenlang, onder medicatie wel, ondanks een tumor een prima leven hebben. Zonder dat er iets aan de hand is, zonder dat de tumor erger wordt.

Michelle: maar zou jij altijd afhankelijk willen zijn van pillen?

H: Kijk het is een beginstap, het hoeft niet zo te zijn dat het altijd bij medicatie blijft. Als je kijkt naar operaties die beter uitgevoerd kunnen worden door robots dan door mensenhanden waar door de precieze de herstelperiode veel korter is, is ook een winst. Of 3D print technologie. De medische wetenschap staat eigenlijk nooit stil. En versnelt alleen maar. Dus ik denk dat de potentie er wel is dat als we kijken dat de levensverwachting nog veel verder opgerekt zal worden dan de huidige 80 jaar, zie ik wel gebeuren. De kans dat kinderen die nu geboren worden en waarschijnlijk gemiddeld al 100 gaan worden, is vrij groot al aanwezig.

Michelle: Maar heb je nog vragen, rondom dit onderwerp? Je hebt super veel gedachtes en voorbeelden, maar voor jou is het ergens een grote redenatie meer, snap je wat ik bedoel? Zijn er dingen die onbeantwoord zijn voor jou, waar jij met je eigen hersencapaciteit nog geen antwoord op hebt gevonden of...

H: Uiteraard, in dat opzicht als het gaat om vragen rondom de medische wetenschap dan zou dat zijn hoelang duurt het nog voordat er bepaalde middelen op de markt komen om bepaalde ziektes te kunnen behandelen. Maar als ik kijk naar de vaccin ontwikkeling rondom COVID-19, ik had zelf ook wel daar aan mee willen werken als één van de proefpersonen. Ik vond dat juist wel interessant omdat ik benieuwd was naar de werking.

Michelle: Maar je vindt dat dan niet eng in zo'n situatie?

H: Nee, kijk wetenschappers hebben er maanden aan gewerkt. Honderduit getest en voordat het grootschalig getest werd, ging er superveel aan vooraf op dieren voordat het op mensen überhaupt getest werd. Dus de schadelijke gevolgen zouden dan al bekend zijn. Behalve als je dus bijvoorbeeld een allergie hebt in een zeldzaam geval. Maar je bent onder toezicht van medische wetenschappers, dus als er wat gebeurt kunnen ze je direct behandelen. Er is altijd wel een risico, maar risico's bij vaccins zijn super klein. Bij een operatie bijvoorbeeld veel groter. En stel je zou een ziekte krijgen, is dat ook weer veel groter. Dus de grootste vraag die ik heb is misschien wel "hoe kun je die ziektes in essentie voorkomen?". Meer dan altijd het proberen te genezen.

Michelle: Maar jij bent nooit bang, want er komen steeds meer ziektes bij ook, dat spul dat ze bijvoorbeeld in ons spuiten daar invloed in heeft? Want ergens zijn wij van nature, hebben we een zelf herstellend vermogen. Als je kijkt naar hoe hersenverbindingen kunnen herstellen na een bloeding en allemaal dat soort dingen, hoe creatief ons lichaam met die beperkingen eigenlijk omgaat.

H: Ja dat is waar, maar het idee van vaccineren is eigenlijk ook, je probeert het virus of de ziekte an sich bescherming tegen te bieden. En natuurlijk heeft iedereen een immuunsysteem, maar het gevaar is wel, kijk bij corona is het mortaliteitspercentage het hoogst bij de ouderen, dan kan je je afvragen van 'moet je dan wel gaan vaccineren of maatregelen treffen'. Maar als je de verspreiding en belasting op de ziekenhuizen wilt verlagen, dan kan je niet anders. Want anders kun je normale zorg niet meer verlenen en dat voor langere tijd. Een vaccin is ook zo van, het is niet zomaar een stofje, het is de basis van een gedeelte van het virus waarbij je immuunsysteem aan het werk wordt gezet om dat aan te pakken waarbij je afweercellen aanmaakt. Eigenlijk is het gewoon dat je speelt met de natuurlijke reactie van het immuunsysteem. Vaak gemaakt op basis van eiwitten uit eieren, dat is toch niet zo gevaarlijk tenzij je allergisch bent daarvoor haha. De vraag die ik daar bij heb is vooral "hoe kan je het

voorkomen?” of hoe kunnen we dingen verbeteren en misschien wel alle ziektes kunt uitbannen.

Michelle: vooruitstrevende gedachte.

H: zeker, en ik denk niet dat ik oud genoeg ga worden om dat mee te maken. Maar ik denk dat uiteindelijk wel de mensheid zover zal gaan streven dat dat zal gaan gebeuren.

Michelle: En qua natuur en milieu, zijn daar nog vragen die je daar bij hebt?

H: Ik vind met natuur en milieu moeten we als mens veel meer denken wat we de natuur en het milieu aan doen. We hebben jarenlang gedacht dat het eigenlijk nooit op zou kunnen, dat we alles konden doen en dat we alles voor lief namen. Wat tot gevolg heeft geleid dat 75% van de insecten zijn uitgestorven. Het betekent niet dat die soorten zijn uitgestorven, maar dat de populaties met 75% zijn verminderd. Als je kijkt dat insecten nagenoeg essentieel zijn voor onze eigen voedselvoorziening, maar ook voor de biodiversiteit in de natuur en als de biodiversiteit in de natuur onderuit klapt, dat ook het voortbestaan van de mens an sich kan betekenen dat dat om kan vallen. Dan denk ik van hoe egoïstisch zijn we bezig dat we alleen in het hier en nu proberen om aan alles geld te verdienen wat de natuur ons geeft.

Michelle: Hmm, dat vind ik een bijzondere uitspraak van jou. Want ik hoor constant een beetje maar een soort van alsof de wereld een beetje maakbaar is, want de wetenschap is iets waar jij je vertrouwen in legt. Maar dan zoiets zeg je van er zijn ook grenzen.

H: Ehhm, kijk de wetenschap kan met oplossingen komen, maar er is wel een bepaalde grens waar de wetenschap geen invloed meer kan uitoefenen. Of waarbij de vraag is, “moet je daar invloed op willen uitoefenen al zou dat kunnen?”. Dan heb je het over de invloeden van het weer. Want daar zijn ze eigenlijk mee bezig. Daar zijn heel veel kritische vragen over, van willen we kijken hoe we zelf het weer maakbaar kunnen maken zodat het ook de klimaatverandering kunnen veranderen zodat we meer tijd hebben als mensheid. Het nadeel daarvan is, je weet er de lange termijn effecten niet van. Het is nog nooit eerder gedaan, het kan niet zomaar getest worden op kleine schaal. Tenzij je het op mars gaat proberen, maar als je het hier op de wereld wilt gaan doen, je weet niks. Dus denk ik veel beter van voordat het zover is moeten we ons als mens realiseren dat ook al is in de toekomst wetenschappelijk veel meer mogelijk, als we een toekomst willen hebben, moeten we wel voor een bepaalde tijd al met maatregelen zijn gekomen om überhaupt te voorkomen dat de kinderen van nu geen toekomst meer hebben. Het is als ik kijk naar klimaat, natuur en milieu, dan ben ik vrij pessimistisch over hoever ook ons eigen kabinet wil gaan. De stap om nog meer te doen dan nodig is omdat Amerika zich heeft teruggetrokken uit dat klimaatakkoord. Maar het is niet zo dat we alle tijd van de wereld nog hebben en we realiseren ons in het westen nog niet wat er wereldwijd al aan de gang is met de teruggang van de natuur. Zulke rigoureuze ingrepen zoals met corona pandemie, zoiets zou op die schaal ook moeten gebeuren om het klimaat te redden.

Michelle: Maar kan dat zomaar, de economische gevolgen van de maatregelen zijn nog niet te overzien.

H: Nee.

Michelle: Maar dan ook niet dus. De economie leidt toch altijd boven de rest te gaan.

H: ja alleen het nadeel is dat economie is tijdelijk en natuur en milieu zijn dat niet. De economie is veranderd telkens weer door opkomende nieuwe markten, nieuwe technologieën, doordat er bijvoorbeeld digitale markten en invloeden opkomen. Economische veranderingen zorgen er ook weer dat er nieuwe initiatieven ontstaan. [...] Met het milieu is het zoals wij als mensen de aarde te veel opwarmen, is er geen weg meer terug. Het gevolg daarvan is dat je oorlogen zal krijgen daar in gebieden waar schaarste van water is. Problemen zullen in de rijkere landen niet direct gevoeld gaan worden maar die kunnen het langste uitzingen. Enorme hoeveelheden aan ziektes die niet meer te voorkomen zullen zijn door de ophoping van leven op plekken daar waar nog land is zo schaars gaan worden dat we steeds dichter op elkaar komen te wonen. De biodiversiteit die in een kan klappen wat gevolgen zal gaan hebben op de voedsel industrie. Is er überhaupt dan nog wel voldoende voedsel. Als ik daar allemaal naar kijk dan denk ik, ja politici zijn wel deels bezig, maar de essentie wordt er nog niet mee geraakt.

Michelle: Maar het is ook wel de afgelopen tijd, het is heftiger geworden. Want de industrie en uitstoot is veel meer geworden. Dat is allemaal veel meer geworden door onze industrie en economie.

H: Ja, alhoewel je ziet wel dat, sommige zien dat positief, hoe welvarender het land hoe lager de uitstoot. Want je ziet dat de uitstoot sinds 1991 dalend is. En dat heeft ook deels er mee te maken hoe moderner je industrie hoe minder je uitstoot. En op een gegeven moment raakt je economie verzadigd, dus als je een bepaald niveau hebt, worden mensen meer welvarend, worden er minder kinderen geboren, op een gegeven moment heb je gewoon alles, hoeft er minder geproduceerd te worden. En door de modernere technieken kan de industrie steeds schoner worden. Dus daarom zeggen sommigen dat je in armere landen juist de boel moet aanjagen zodat ze snel op een punt komen waarna de uitstoot gaat dalen. Maar ook daarbij, die tijd hebben we niet meer, we moeten nu die uitstoot naar beneden zien te krijgen. Anders zijn we al te laat. En als we al überhaupt een toekomst willen hebben voor onze generatie en de generaties die daarna komen, dan hebben we eigenlijk geen keuze meer. En dan kan je altijd zeggen van, de aarde blijft wel bestaan, maar de vraag is dan of er mensen kunnen leven. De aarde die redt zich wel. Die aarde zal zichzelf herstellen lang nadat de mensheid niet meer op aarde is.

Michelle: Vernietigt de mens de aarde of andersom dus.

H: ja, en kunnen we ons dat permitteren.

Michelle: Super interessant allemaal inderdaad. Maar uhm, wat voor soort gebeurtenissen of dingen die je gelezen of gekeken hebt, hebben jouw kijk op de aard van de mens echt veranderd?

H: Als ik naar alles kijk naar wat ik gelezen heb en naar alles kijk naar wat ik interessant vind...

Michelle: maar ook naar wat je meegemaakt hebt, dus ook je ervaring los van de theorie.

H: Uhm, ik vind dat wel een lastige vraag naar wat heeft echt mijn kijk op de mens verandert. Ik weet wel dat hoe mee rik ben gaan weten en hoe meer ik mij verdiept hebt, dat ik steeds belangrijker vind dat dat er socialer gekeken moet worden. Wat mijn kijk echt heeft veranderd heeft is dat ik met een politieke activiteit meedoe en dat daar veel stadsmensen in zitten. Vanuit de stads-gedachte wordt er altijd maar makkelijk gedaan over hoe het zou moeten in de regio. Ik ben één van de weinigen uit 'de regio' die meedoet aan die activiteit. Dat ze niet door hebben dat ook buiten de randstad gedacht kan worden. [...] Iets wat ook deels mij wel gevormd heeft

gehad is dat ik mijn afstudeerstage heb gedaan bij een schuld hulpverleningsorganisatie. Het van dichtbij zien van hoe mensen eigenlijk in die positie zijn gekomen, en ook schrikbarend dat er een hele industrie is om mensen uit de schulden te krijgen en daar nog weer aan verdienen. Dat is wel heel krom. Daar waar ik heb stage gelopen was wel een stichting ook met deels gemeentelijke invloed, maar andere instanties die werk hebben binnen deze branche als het ware dan vraag ik me af waar de moraliteit gebleven is bij die mensen. Ook, als ik kijk naar wat ik meegemaakt heb, wat mij gevormd heeft is een klus waar ik gedetacheerd zat (bij bank X). Daar ben ik gestopt uiteindelijk. Dat heeft te maken met een discussie met zowel mijn iemand die mij controleerde als met mijn manager. En het kwam er op neer, dat iemand die uit Luxemburg kwam die had een bepaald vermogen opgebouwde en via een manier dusdanig belastingvrij in Nederland er zelf veel voordeel uithaalde. Ik heb toen geweigerd dat dossier te willen behandelen. Uit principe, omdat ik de manier van handelen en belasting ontduiken niet oké vond. Eerder dat jaar was er al een vergelijkbaar geval geweest, alleen ging dat om minder geld. Ik vond niet dat je die kon weigeren met helpen fiscale constructies op te zetten en deze andere laat je wel toe, omdat die zoveel geld heeft. Ik hoefde uiteindelijk het dossier niet te behandelen omdat ik niet deelde in het bank-beleid. Dat heeft er uiteindelijk toe geleid dat ik zelf ontslag heb genomen, omdat ik mijn eigen principes hoger acht dan het beleid van een bank. Ik kan daar gewoon niet achter staan. Dat heeft me wel deels gevormd ja, ik kan er wel beter mee omgaan nu, ook nu in mijn werk. Maar ik geef in mijn huidige baan, ander bedrijf, dit soort cases wel altijd aan als hoger risico.

Michelle: Volgende vraag, zou jij een gebeurtenis kunnen beschrijven in je leven die jouw denken over het lijden en dood heeft beïnvloed? Iets wat jij hebt meegemaakt. Wat in jouw gedachten de kijk op het lijden en op de dood heeft veranderd.

H: Ik zit even te denken, maar ik zou het zozeer niet weten. Deels wel het overlijden van mijn oma, na een lange aftakeling. Dat heeft me wel deels doen nadenken van, ehm, eigenlijk dat ik het schrijnend vond dat je ziet dat iemand steeds minder kan. Mijn oma deed tot het laatst heel veel zelf nog. Maar als je ziet dat iemand steeds minder kan, eigenlijk de deur niet uitkomt en eigenlijk nog maar een paar mensen kent en ziet, dan zie je ook wel dat het wat met haar sociaal doet. En dan denk ik wel van, ja, dat vind ik dan wel heel tekenend. Wanneer iemand zover is en niks meer kan, dan denk ik wel, dat zou ik persoonlijk dan zelf niet willen. Voordat het al zover is, zou ik al wel euthanasie willen.

Michelle: En toch zei je dat wanneer je het overlijden van je opa en van je oma vergelijkt, dat je toch eigenlijk het proces waar je oma door heenging fijner vond om mee te maken dan dat het pats boem klaar was.

H: Ja, maar dat heeft ook deels met mijn leeftijd toen te maken. Toen mijn opa overleed was ik 11. En toen mijn oma overleed was ik bijna 25. Dus dat is eigenlijk nog niet zo heel lang geleden. En ehm, toen, mijn oma was ook al een stuk ouder. Mijn opa was 67. Ik was jonger, dus begreep het misschien ook minder goed. Dus toen vond ik het ook oneerlijker op die manier. Als iemand al een bepaalde leeftijd heeft, dan snap je het ook beter. Mijn andere oma bijvoorbeeld is 84 en deed voor de corona-tijd nog heel veel zelf. En als je dan een keer 90 bent en het lampje gaat een keer uit, heb ik daar op zich wel vrede mee. Dan heb je een supermooi leven gehad, je bent oud geworden, je hebt superveel kunnen doen. Maar bij mijn opa vond ik dat dus wat oneerlijk.

Michelle: vragen over het lijden zelf, “waarom is er lijden?”, die heb je niet echt?

H: Nee als ik kijk naar lijden, heel veel dingen komen gewoon uit de natuur zelf. Kijk ziektes, virussen, bacteriën en ontstekingen ontstaan wel in de mens ook, maar overal in de natuur komt het voor. In dat opzicht als het gaat om andere vormen van lijden in de wereld, bijvoorbeeld oneerlijkheid in de wereld. Meisjes die niet naar school kunnen of nog op bepaalde plekken waar honger is of zware armoede, dan denk ik dat heeft meer mee te maken met hoe de mens zelf de wereld heeft ingericht. We hebben jarenlang als westen de wereld gedomineerd en daarbij gekoloniseerd en zijn we ronduit slecht omgegaan en hebben we het uitgeput. Toen hebben we lijntjes (landsgrenzen) getekend in Afrika en gezegd zoek het maar lekker uit. En dan denken dat het goed gaat komen. En toen ging het niet goed. De groepen die er al langer dan de koloniale tijden leefden moesten ineens aanpassen, natuurlijk ging dat botsen. Burgeroorlogen en corruptie etc. En daarna heeft het nog eens jarenlang geduurd voordat we met ontwikkelingshulp kwamen, vanuit schuldgevoel. Nog lange tijd hebben we met onze eigen bedrijven, omdat zij de technologie niet hadden, hun grondstoffen verder uitgeput. Ten koste van hun eigen ontwikkeling.

Michelle: Maar vind je dat dan niet eerlijk vooral?

H: Ik vind dat niet eerlijk. De wereld is op dit moment niet eerlijk verdeeld. Helaas kun je daar als persoon niet zelf direct iets aan doen. Je kunt er wel iets aan bijdragen, daarom vind ik politiek ook dermate interessant. En je kan proberen door gesprekken aan te gaan en punten aan te dragen die je belangrijk vindt, en zowat voor elkaar te krijgen. Misschien is iets maar een druppel op de gloeiende plaat, maar als iedereen maar die intentie heeft om in ieder geval wát ermee te doen en mede verantwoording te dragen om iets bij te dragen aan de maatschappij, dan zou de wereld een stuk beter zijn dan nu.

Michelle: En als je nu nadenkt over alles waar we het over hebben gehad, waar zou jouw grootste vraag zitten?

H: Als ik kijk naar alles waar we het over hebben gehad, dan vind ik vooral de toekomst interessanter dan het verleden. Ik ben heel erg benieuwd waar we als mensheid naar toe zullen gaan. Nemen we als mensen de verantwoordelijkheid, zorgen we ervoor dat we de aarde kunnen behouden en de natuur kunnen herstellen, maken we de juiste keuzes en zorgen we voor een leefbaarder klimaat en zorgen we voor eerlijke kansen die iedereen gewoon verdient.

Michelle: En ehm, nu is het niet heel diepgaand op gevoelsniveau geweest, maar zijn er bepaalde eisen voor jou waaraan een gesprek of een setting moet voldoen zodat jij veilig over deze zaken kunt praten?

H: Ik praat meestal, zeker op werk niveau en politiek niveau vooral vanuit mijn kennis en niet vanuit mijn gevoel. Ik ben zelf ook in dat opzicht nooit heel open over, praten over m'n gevoel. Natuurlijk merk ik wel wanneer ik het ergens totaal niet mee eens ben, daar voel je wat bij. Dan redeneer ik dat altijd op basis de dingen hoe ik ze vind. Ik relativeer dat nooit naar m'n gevoel toe.

Michelle: Maar als je bijvoorbeeld, je werkt en doet best wel veel, maar is je lichaam nooit eens moe ofzo. Heb je nooit behoefte aan rust?

H: Ja uiteraard, daarvoor is weekend haha. Ik ben wel door de tijd heen veel beter gaan plannen en ik merk dat ik steeds beter aanvoel van wanneer iets gaat of juist niet. Dat leer je door het gewoon te ervaren. Eerder zou ik het veel makkelijker alles maar vol plannen, nu doe

ik het rustiger aan en zeg ik eerder 'nee'. Ben ik wel eens moe, ja, maar vaak pak ik mijn rust ook wel door vakantie of vrij te nemen van het werk als ik er aan toe ben. Ik houd er wel rekening mee ja. En ik vind ook wel belangrijk, als dingen je energie geven, dingen die je leuk vindt, daar word je ook niet echt moe van. Daarin zoek ik de balans wel.

Michelle: Dat is altijd de vraag ja, waar zit die balans. Wanneer doe je te veel, wanneer doe je te weinig.

H: Het is ook wel zo, in mijn werk heb ik ook wel dagen dat je minder efficiënt bent of veel minder werk doet dan op andere dagen, dat hangt ook een beetje van de dag af.

Michelle: Dat gaat dan vooral over efficiëntie, niet over wilskracht om iets te doen.

H: Wilskracht om iets te doen heb ik altijd wel, de vraag is of het altijd kan.

Michelle: Dat is een vraag die je aan je zelf moet stellen haha.

H: Ja dat is ook waarom ik veel beter kijk naar keuzes maken.

Michelle: Keuzes wat betreft....

H: Ik denk ook wel eens geregeld na of ik dingen wel wil. Ook binnen politieke interesses. Natuurlijk bind je jezelf ergens aan voor een aantal jaar, en met uitzondering van persoonlijke heftige gebeurtenissen, moet je niet zomaar na een halfjaar zeggen dat je ermee stopt. Je hebt toch bepaalde verantwoordelijkheden. Maar dan denk ik wel na of ik tegen die tijd (na een termijn op functie X) wel door wil met hetzelfde of wordt het tijd dat iemand het overneemt. Je moet niet blijven zitten om het zitten, je moet het ook nog willen.

Michelle: En naast praten met mensen over de vragen die jou bezighouden, wat helpt jou nog meer om zeg maar verder te komen met de vragen die spelen in je hoofd. Waar zou je behoefte aan hebben. Ik hoor dat je veel leest, is informatie dan het grootste ding voor jou?

H: Ik denk het wel, als ik zelf een probleem heb, ben ik meestal geneigd om eerst te kijken naar het probleem zelf en hoe kan ik het zelf oplossen. Pas als het niet binnen mijn mogelijkheden ligt om het oplossen, ga ik kijken naar wie kan mij helpen om het probleem op te lossen. Dus eerst probeer ik altijd te voorkomen, ik ben niet zo iemand die direct hulp zou vragen. Sparren doe ik dan wel weer snel met bijvoorbeeld lastige dingen op het werk, dat geeft weer nieuwe inzichten. Maar echt hulp vragen met de vragen die ik heb, probeer ik zelf op te lossen. En als ik er dan zelf niet uitkom dan...

Michelle: Is een passieve vorm van hulp of informatie wel de manier? Niet dat je direct een persoonlijke coach gaat zoeken met wie je in gesprek gaat.

H: Nee, ik heb wel eens op een werkplek een manager/coach gehad, maar ik was het oneens met diegene. Als iemand mij verteld hoe ik het zou moeten doen volgens diegene, dan vind ik dat vervelen. Ik moet niks, ik mag het doen. Bij hulp vragen, dan vraag ik eerst aan mijn ouders of mijn broer.

Michelle: Dus dan helpt een andere visie je wel weer.

H: Ja.

Michelle: En hoe vind je het om op deze manier het gesprek te voeren? Vond je het fijn, vervelend of saai?

H: Ehm, ja ik vond het eigenlijk wel prima. Naar mijn mening wel goed. Ik heb nooit zo'n moeite om te praten, ik vind het niet lastig om een gesprek aan te gaan. Ik praat wel, hahaha.

Bijlage 8: Codering interviews

	Int 1	Int 2	Int 3	Int 4
Vraag 1 (existentieel)				
Citaat	"Daar ben ik eigenlijk dagelijks mee bezig, denk ik, gewoon wie ik ben en wat ik wil en dat soort dingen dus. Als ik op m'n werk ben, dan kijk je continu weer van. Wat kan ik doen waarvan ik leer ofzo? Of wat wil ik met mijn werk, zodat ik bijvoorbeeld verder kan groeien? Of vind ik dit nog wel? Ook elke dag als ik opsta, dan denk ik oké ja, hoe sta ik op? Ik voel me zo en wat ga ik daar mee doen? Dus ik ben er, denk ik dagelijks wel mee bezig, maar op een positieve manier niet dat het uitput ofzo."	"Ik vraag me wel eens af wat, wat mijn doel van mijn leven is – en daar bedoel ik dan niet zozeer mee dat ie, ja, nou ja, het heeft dan wel te maken met iets bereiken, maar waar dat dan in ligt. Dat vind ik lastig. Of dat iets is wat ik geheel aan mezelf kan toe wijden, van nou, ik moet mezelf bijvoorbeeld verder of ik wil mezelf ontwikkelen of is dat een doel wat buiten mijn ligt, van ik moet het klimaat bijvoorbeeld redden. Tot zover dat je dat zou kunnen ondersteunen of ligt dat bij de mensen om me heen of ligt bij dieren? Of ligt dat bij? Nou ja, het zijn dus wel dat soort vragen waarvan ik denk ook waar ligt dat dan in."	"De eerste die mij te binnenschiet is "wanneer zou ik terugkijken op een leven wat ik als gelukkig zou beoordelen"	"Als ik er even over nadenk heb ik niet direct vragen, maar ik vind het meer interessant om te weten waar de mens precies vandaan komt. Ik ben heel erg gericht daarin op wetenschappelijk en empirisch bewijs daarvoor om iets aan te nemen."
Open codering	<u>Wie ben ik? Wat wil ik?</u>	<u>Wat is het doel in het leven?</u>	<u>Ben ik gelukkig?</u>	<u>Waar komt de mens vandaan?</u>
Axiale codering	<u>Doel</u>	<u>Doel</u>	<u>Geluk</u>	<u>Ontstaan</u>
Vraag 2 (relationeel)				
Citaat	"Oeh ja, dat is een leuke! Wat mij heel erg bezighoudt, is wat bij mij past. Zeg maar in zowel relatievorm natuurlijk. Zo van, nou ja, ik weet natuurlijk bij mij dan dat ik op mannen en vrouwen van ehm. Ja, wat nou. Als ik een relatie met een man heb, mis ik dan bijvoorbeeld een vrouw of zo weet je wel. Dat is natuurlijk	"Wat mij bezighoudt in, uh, ik denk wat mij op dit moment bezighoudt, is de wisselwerking tussen, tussen mensen onderling en vaak wel veel tussen de mensen die dicht bij mij staan. Daar ben ik wel redelijk bewust van hoe die die energieën je zeg maar ook van elkaar wisselen."	"Ehm, het feit dat ik me afvraag of ik in staat ben om ehh de signalen te herkennen. Ook in het algemeen de sociale signalen. Als ik terugkijk naar vroeger dan heb je heel veel signalen blijkbaar gemist. Waarvan je achteraf dacht, ohhh kak."	"Kijk voor mij is het al voldoende als je iemand tegenkomt die je leuk vindt en waar je graag bij bent, waar je klaar voor kan staan. Dat zijn al heel veel elementen waarop je een goeie relatie kan bouwen. En maakt dat uit wanneer dat plaatsvindt, voor mij niet. In dat opzicht ben ik ook best wel gesteld op mijn ehm op mijn eigen tijd soms. Ik vind het wel belangrijk en dat denk ik ook serieus dat dat lastig is wanneer ik een relatie wil

	wel een beetje bij mij. Wat vaker een vraag in m'n hoofd is."			starten, ik ben veel bezig en ik ben ook veel weg. En daar moet iemand ook mee kunnen leven. Veel bezig met randzaken naast mijn werk en ik ben dus weinig thuis"
Open codering	<u>Relatievormen +/-</u>	<u>Energieën van mensen</u>	<u>Signalen</u>	<u>Hoe kan ik mijn eigen ding blijven doen in een relatie?</u>
Axiale codering	<u>Romantische relaties</u>	<u>Algemene omgang</u>	<u>Romantische relaties</u>	<u>Romantische relaties</u>
Vraag 3 (temporeel)				
Citaat	"Ja, ik heb dat ook dat zelf. Wat ik bij het begin al zei, ik heb altijd iets in m'n achterhoofd van nou, ik kan elke dag doodgaan, dat heb ik altijd. Dan denk ik van. Dat is niet erg, want ik heb altijd zo mijn leven geleefd, of ik heb het in ieder geval zo gedaan dat ik dadelijk denk. Nou, ik ben in ieder geval tevreden met wat ik al beleefd hebt en hoe ik dat gedaan heb. En natuurlijk is het kut, want ik wil niet doodgaan, maar het is wel prima geweest dan zeg maar. Dus ik probeer het elke dag zo leuk en een goed mogelijk te maken dat ik altijd het gevoel heb dat ik mijn leven goed geleefd heb. Zeg maar voldoening. Hoe zeg je dat dus ja."	"Ik moet zeggen dat ik daar denk ik ook deels bewust, niet heel erg over nadenk. ehm omdat het me wel kan ik me dan wel een beetje. Soms kan het me stress geven of stress is misschien een beetje groot woord, maar dan denk ik: oh ja, shit heb ik dan wel alles eruit gehaald wat ik had willen halen. En dan ga ik, dan kom ik in een soort van cirkeltje terecht met oh, ja, maar wat wil ik dan eigenlijk en is dat heb ik dat allemaal wel goed nagejaagd of. En dan denk ik ook ik weet eigenlijk helemaal niet wat ik wil en hoe moet ik het willen en dan word ik dan een beetje. Nou ja, dan kom ik er niet uit. Zeg maar."	"Als ik morgen zou overlijden, zou ik wel benieuwd zijn over hoe mensen op mij terugkijken, haha. Misschien krijg ik hele interessante dingen te horen. Daar zou ik wel oprecht wel nieuwsgierig naar zijn. Ehm, nee ik heb geen doelen momenteel waar ik mezelf aan vastklamp om te kunnen zeggen dat als ik dat gedaan heb, dat ik dan succesvol ben. Dus ik heb geen to-do lijst. Ik heb wel wensen maar geen eisen aan mezelf momenteel."	"Dat heeft er mee te maken, ehh, dat ik meer zo lang mogelijk wil leven. Ik hoef niet oneindig te leven, ik wil zelf bepalen wanneer ik het genoeg vind."
Open codering	<u>Voldoening</u>	<u>Niet mee bezig</u>	<u>Hoe kijken mensen op mij terug?</u>	<u>Ik wil het liefst zelf bepalen wanneer mijn einde komt</u>
Axiale codering	<u>Terug kijken op het leven</u>	<u>Niet mee bezig</u>	<u>Terug kijken op het leven</u>	<u>De eindigheid</u>

Vraag 4 (eco/bio)

Citaat	"Die vind ik inderdaad minder, daar heb ik niet heel veel mee, denk ik wel aan de gedachte. De enige het gedachtegoed die ik heb, maar die denk ik meerdere van mijn leeftijd hebben, is van ja, ga ik dit wel overleven tot negentigste net zoals die mensen die wel 90 zijn geworden en wanneer die aarde er nog een keer mee ophoudt, zeg maar."	"Dat houdt me bezig op het niveau van dat ik het vooral prettig vindt voor mezelf om daarmee bezig te zijn als in ehm, voel niet heel sterk dat het klimaat een soort van helemaal dat dat dat dat mij – ik heb er soms wel eens een stukje documentaires gezien of afleveringen van bepaalde dingen waar je ziet dat het echt dat het op bepaalde plekken wel echt heel slecht gaat, en dat geloof ik ook echt wel, dat dat zo is het lastig, omdat grote plaatje omdat een soort van te kunnen verwerken, want dat vind ik te zwaar ofzo of ja, dan voel ik me dan een beetje machteloos bij. Dus ik weet dat het zo is, maar die die ramp documentaires, die helpen maar niet echt om daar gerust over te voelen. Maar ik ben er wel mee bezig qua gewoon de dingen die ik kan doen als persoon zijnde."	"Nou ik ben benieuwd, ehm of de mens als soort met de mogelijkheden en beperkingen die we hebben, of we daadwerkelijk in staat zijn om een zodanige gedragsverandering te laten plaatsvinden dat een langdurig voorbestaan op de aarde gegarandeerd is. Dat is een leuke zin haha."	"Uiteraard, in dat opzicht als het gaat om vragen rondom de medische wetenschap dan zou dat zijn hoelang duurt het nog voordat er bepaalde middelen op de markt komen om bepaalde ziektes te kunnen behandelen. Maar als ik kijk naar de vaccin ontwikkeling rondom COVID-19, ik had zelf ook wel daar aan mee willen werken als één van de proefpersonen. Ik vond dat juist wel interessant omdat ik benieuwd was naar de werking"
---------------	--	--	--	--

Open	<u>Kan ik goed oud</u>	<u>Wat kan ik doen?</u>	<u>Wat willen mensen</u>
codering	<u>worden?</u>		<u>doen?</u>
Axiale	<u>Wat zijn de gevolgen</u>	<u>Wat kunnen mensen</u>	<u>Wat kunnen mensen</u>
codering	<u>voor mij?</u>	<u>doen?</u>	<u>doen?</u>
			<u>Medische wetenschap</u>

Vraag 5 (menselijk handelen)

Citaat	"En dan gaat inderdaad een beetje over van hoe zit die aarde een beetje in mekaar? En hoe gaan mensen ermee om? Wat goed en slecht is. En wat bestaat er nou wel, wat nou niet? Wat zien we bewust en wat zien we onbewust? Is best wel interessant, wel een beetje een zware film, maar wel een goeie."	"Ja, ik heb een boek gekregen drie jaar geleden tijdens de kerst en dat is een boek over sensitiviteit en ehm. Daar heb ik wel veel meer kijk op de mens, meer kijk op individuen op individueel niveau, eigenlijk van eh, dat dat eigenlijk op heel veel mensen, niet iedereen, maar heel veel mensen, toch ook gewoon bestaande uit de emoties die ze meedragen en de energie die ze hebben en de gebeurtenissen die ze hebben meegemaakt, en dat dat dat dat eigenlijk bij een heleboel mensen dat dat hetzelfde is, dat iedereen het fijn vindt om aandacht te krijgen of te krijgen om gehoord te worden en dat iedereen het fijn vindt om uhh, naja, hun verhaal te vertellen. Niet altijd, maar."	"Omdat mijn overtuiging is, dat de mens in eerste instantie voor zichzelf zorgt. En ehm, in een aantal dingen zie ik dat bevestigt, maar in een aantal zaken zie ik dat dan ook weer ontkracht worden."	"Ik vind dat niet eerlijk. De wereld is op dit moment niet eerlijk verdeeld. Helaas kun je daar als persoon niet zelf direct iets aan doen. Je kunt er wel iets aan bijdragen, daarom vind ik politiek ook dermate interessant. en je kan proberen door gesprekken aan te gaan en punten aan te dragen die je belangrijk vindt, en zowat voor elkaar te krijgen. Misschien is iets maar een druppel op de gloeiende plaat, maar als iedereen maar die intentie heeft om in ieder geval wát ermee te doen en mede verantwoording te dragen om iets bij te dragen aan de maatschappij, dan zou de wereld een stuk beter zijn dan nu."
---------------	---	---	--	--

Open codering	<u>Hoe zit je mens in elkaar?</u>	<u>Hoe zitten mensen in elkaar?</u>	<u>Klopt het dat mensen eerst voor zichzelf kiezen?</u>	<u>We moeten verantwoording dragen als mensheid</u>
Axiale codering	<u>Hoe zit de mens in elkaar?</u>	<u>Hoe zit de mens in elkaar?</u>	<u>Ik of de ander?</u>	<u>Wat is onze verantwoordelijkheid als mens?</u>

Vraag 6 (lijden en dood)

Citaat	"Dus ja, en toen dacht ik van ja, weet je, zij heeft eigenlijk haar hele leven ook psychisch, gewoon heel veel problemen gehad. Zichzelf gesneden en zo dat soort dingen kwam ik later ooit als kind om achter zijn. Want dan heb je allemaal voor een witte streepjes op je arm. Ze was daar heel eerlijk over. Dus ja dat zou wel dingen dat ik denk. Waarom moet een mens of waarom moet zij, want het was echt een schat van een mens verder. Waarom moet zijn nou zoveel lijden, zeg maar. Wat is de reden dan, dat iemand dat allemaal dan heeft en dat ze dan daarna ook nog eens doodgaat op hoe oud? 50? Ja, nou ja voor naar mijn idee nog jonge leeftijd en voor mijn leeftijd denk ik. Ja, waarom ofzo?"	"Ik heb een paar jaar geleden was er een documentaire op tv over euthanasie en voltooid leven en daar heb ik maar, hoe heette zij nou? Nou, dat was een man en een vrouw. En die man die was mantelzorger voor zijn vrouw en zijn vrouw, die kon eigenlijk heel weinig meer. Die kon niet meer zelfstandig, eigenlijk al haar dingen doen en zij was geestelijk ook. Ik weet niet precies wat zij had, maar zei: ze kon ook niet meer praten en een hele kleine woordjes kon zij nog uiten en daar zie je op een gegeven moment dat dat zij euthanasie verleend krijgt. En je ziet dat dus op tv. In die documentaire zie je haar sterven, zie je haar een soort van in slaap vallen van een en daarna iets krijgt toegediend, waardoor haar hart uiteindelijk stopt. En dat, dat heeft echt dat ik dacht van daar was. Ik was zo van mijn à propos dat ik dacht van, ik heb de dood nog nooit zo dichtbij ervaren dat ik letterlijk iemand dood zag gaan"	"De eerste reactie van mij is altijd, wat kan ik doen, om diegene te helpen. De vraag of waarom juist hem dit moet overkomen heb ik me vroeger wel afgevraagd, maar daar ben ik mee gestopt. Dat kun je alleen maar gaan zitten gissen, dat doe ik niet meer. De vraag 'waarom is er lijden' houd ik me niet mee bezig."	"Ik zit even te denken, maar ik zou het zozeer niet weten. Deels wel het overlijden van mijn oma, na een lange aftakeling. Dat heeft me wel deels doen nadenken van, ehm, eigenlijk dat ik het schrijnend vond dat je ziet dat iemand steeds minder kan. Mijn oma deed tot het laatst heel veel zelf nog. Maar als je ziet dat iemand steeds minder kan, eigenlijk de deur niet uitkomt en eigenlijk nog maar een paar mensen kent en ziet, dan zie je ook wel dat het wat met haar sociaal doet. En dan denk ik wel van, ja, dat vind ik dan wel heel tekenend. Wanneer iemand zover is en niks meer kan, dan denk ik wel, dat zou ik persoonlijk dan zelf niet willen. Voordat het al zover is, zou ik al wel euthanasie willen."
---------------	---	---	---	--

Open codering	<u>Waarom moet een lief mens lijden?</u>	<u>Hoe werkt dood gaan?</u>	<u>Wat kan ik doen?</u>	<u>Ik zou niet willen lijden</u>
Axiale codering	<u>Waarom is er lijden?</u>	<u>Hoe ga je dood?</u>	<u>Wat kan ik doen voor iemand die lijdt?</u>	<u>Hoe ga je dood?</u>

Vraag 7 (grootste vraag)

Citaat	"Ja, dan ga ik toch gewoon naar die relatie en zo en dat soort dingen weer terug. Ehm van ja. Wat is nou normaal? Zeg maar dat is natuurlijk heel breed omdat er zoveel soorten relatievormen zijn en zoveel soorten mensen van transgender tot weet je wel, en vroeger was dat niet normaal. Als je op vrouwen viel of als je dat soort dingen had, maar ja, wat en tegenwoordig wordt het steeds meer normaal. Dan denk ik: ja, wat is nou echt normaal? Hoe is het nou ooit bedacht? Zeg maar."	"Ja, ik ben wel, ik ben wel benieuwd dat het ook te maken met gesprek, want ik op werk had gevoerd over een soort van het doel in het leven. Ik zou me ik, ik zou me echt wel. Ik ben echt wel benieuwd of één antwoord is. Waar ik een soort van, uhh, dat er dus wel één doel in het leven was of zo. En dat dat dan teweeg zou brengen als ik dat gevoel zou hebben, maar dat kan misschien ook deels te maken hebben met dat ik het lastig vind om keuzes te maken. Ehm dus. Dat kan ook iets van mij in zitten, maar ik ben wel benieuwd of dat er zou zijn en ik denk eigenlijk ik denk het eigenlijk niet. Ik denk dat ja, ik vind het heel egoïstisch klinken, maar ik denk eigenlijk dat ikzelf vooral de, ja een soort van het doel ben, maar toch ook weer helemaal niet."	"Ehhhm, die relaties en waar wil ik naar toe. Dat zijn voor mij de meest actuele onderwerpen voor nu."	"Als ik kijk naar alles waar we het over hebben gehad, dan vind ik vooral de toekomst interessanter dan het verleden. Ik ben heel erg benieuwd waar we als mensheid naar toe zullen gaan. Nemen we als mensen de verantwoordelijkheid, zorgen we ervoor dat we de aarde kunnen behouden en de natuur kunnen herstellen, maken we de juiste keuzes en zorgen we voor een leefbaarder klimaat en zorgen we voor eerlijke kansen die iedereen gewoon verdient."
---------------	---	--	---	---

Open codering	<u>Relatievormen</u>	<u>Wat is het doel in het leven?</u>	<u>Doel en relatie</u>	<u>Gaan we als mens voor de aarde zorgen</u>
Axiale codering	<u>Relationele vraag</u>	<u>Existentiële vraag</u>	<u>Existentieel en Relationele vraag</u>	<u>Menselijk handelen</u>

Vraag 8 (omstandigheden)

Citaat	"Ik ben daar altijd wel heel open in. Ik ben daar niet zo heel. Zoals ik net zo zeg tegen jou zegt van ja, je kent me een beetje ben. Maar dan denk ik, ja, en ik ben daar heel open in. Ik heb liever dat mensen weten wie ik ben en hoe ik in mekaar zit en waar ik over denk. Als ze dan namelijk reageren met oh, dat vind ik raar of nou wij van mij weglopen dan weet ik ook genoeg, denk nou, dan ben je ook niet een geschikte persoon om me heen te zijn."	"Praktisch gezien is dat qua omgeving, hoe ik dat voor me zie, is uhh, ik denk toch wel, niet in een plek waar veel geluid is, want dan kan ik mij niet goed concentreren. En ik zou denk ik ook wel een sfeer willen hebben, dat er iets om je heen gebeurt, maar je wel aandacht hebt voor elkaar. Eigenlijk wat wij nu hebben een echt gesprek en dat je ook iets over jezelf, dat hoe jij het hebt ervaren, dat werkt voor mij altijd wel en qua persoon zijnde, wel iemand die er zelf ook vaker over na denkt en er voor open staat om er echt een serieus gesprek over te voeren. Die het gesprek ook open ingaat, in plaats van, naja. In een sfeer waar je elkaar respecteert en naar elkaar luistert, waar het ook oké is om een andere mening te hebben."	"Dat is een gevoel. Ik kan niet een situatie schetsen waarvan ik zeg 'ooh dan ben ik heel erg open'. Dat hangt heel erg af van ehh het gesprek, de setting en hoe mijn week was, hoe ik in mijn vel zit. Ik kan nu geen situatie schetsen nee." "Als er meer mensen aanwezig zijn dan degene met wie ik wat wil delen."	"Ik praat meestal, zeker op werk niveau en politiek niveau vooral vanuit mijn kennis en niet vanuit mijn gevoel. Ik ben zelf ook in dat opzicht nooit heel open over, praten over m'n gevoel. Natuurlijk merk ik wel wanneer ik het ergens totaal niet mee eens ben, daar voel je wat bij. Dan redeneer ik dat altijd op basis de dingen hoe ik ze vind. Ik relativeer dat nooit naar m'n gevoel toe."
---------------	--	---	--	---

Open codering	<u>Openheid</u>	<u>en</u>	<u>Rust, ervaring met</u>	<u>Verschillende</u>	<u>Niet duidelijk</u>
Axiale codering	<u>duidelijkheid</u>		<u>levensvragen, respect</u>	<u>variabelen factoren</u>	
	-		-	-	-

Vraag 9 (middelen naast gesprekken)

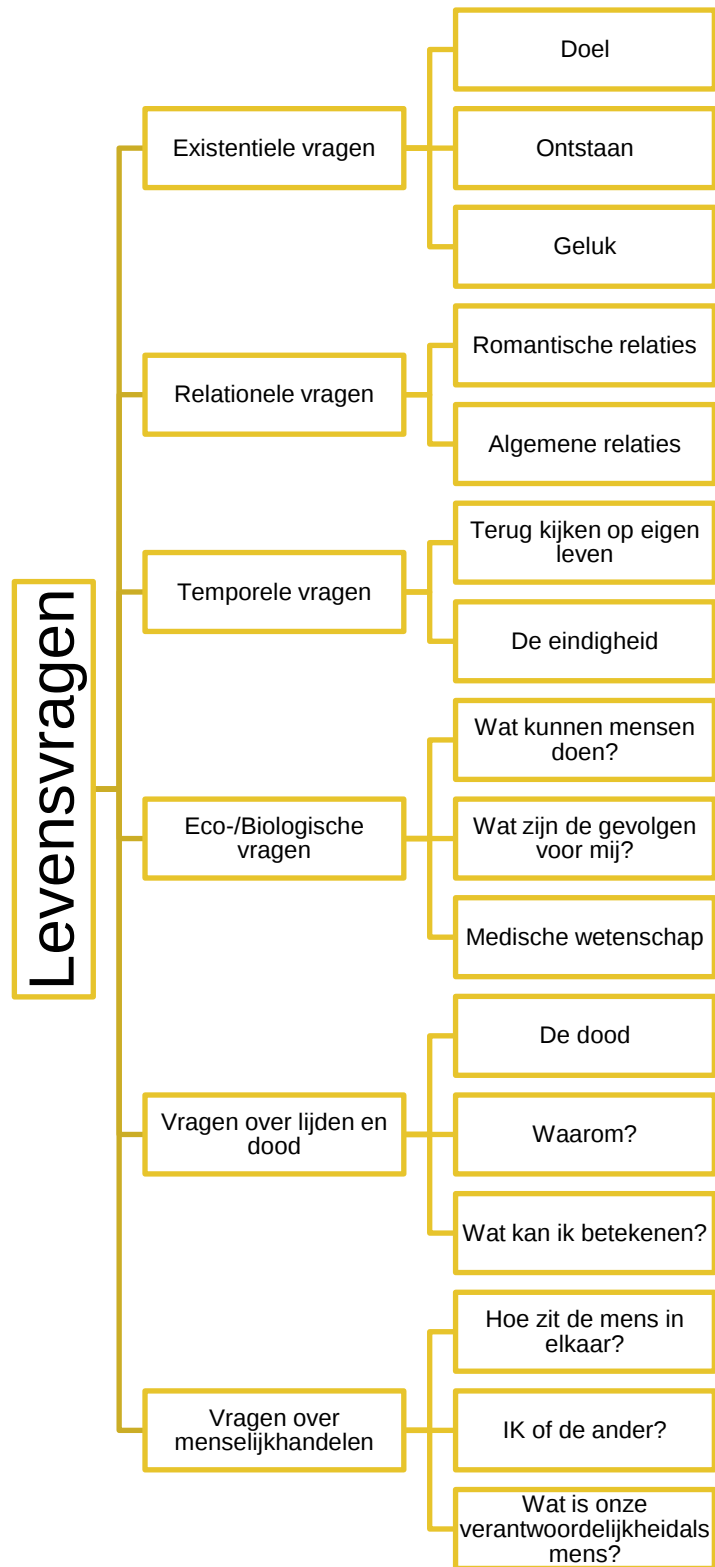
Citaat	"Ehm.... inderdaad, "Uhm, ja. Dat klinkt "Dat hangt er dus "Ik denk het wel, als ik zelf bepaalde boeken, misschien ook heel vanaf of ik diegene een probleem heb, ben ik ook zo lezen of praktisch, maar ik heb vertrouw. Een meestal geneigd om eerst documentaires, wel rust om me heen podcast zou ik te kijken naar het probleem kijken natuurlijk." nodig, dus weinig misschien nog sneller zelf en hoe kan ik het zelf afleiding, opgeruimde luisteren dan een oplossen. Pas als het niet omgeving. Wel iemand of persoonlijke coach. binnen mijn mogelijkheden iets in de buurt die Omdat dan die ligt om het oplossen, ga ik aanwezig is, maar niet de kwetsbaarheid bij mij kijken naar wie kan mij aandacht opeist, dus blijft en dan die helpen om het probleem eigenlijk weer een soort gelijkwaardigheid er op te lossen. Dus eerst rust om me heen. Soms niet is." probeer ik altijd te heb ik ook meditatie nodig, om een rustpunt te voorkomen, ik ben niet zo vinden en om dan verder vinden en om dan verder iemand die direct hulp zou te kunnen gaan met een vraag die die dag speelt, die week lang heeft rondgezweefd. Maar echt hulp vragen met de vragen die ik heb, probeer Daarnaast lees ik best wel veel, af en toe een artikel die gelinkt is aan persoonlijkheden. Ook wel boeken die er weer eens bij pak. Een podcast heel af en toe. Het verschilt heel erg per onderwerp, waar ik behoefte aan heb. Ook praat ik er wel met mijn ouders over of beste vriendinnetje. Die kan goed luisteren en de juiste vragen stellen. Dus verschillende middelen eigenlijk."
---------------	---

Open	<u>Boeken,</u>	<u>Rust en reinheid, lezen,</u>	<u>Podcast</u>	<u>Gesprek</u>
codering	<u>documentaire</u>	<u>podcast</u>		
Axiale	<u>Lezen en kijken</u>	<u>Rust, Lezen en Luisteren</u>	<u>Luisteren</u>	<u>Praten</u>
codering				

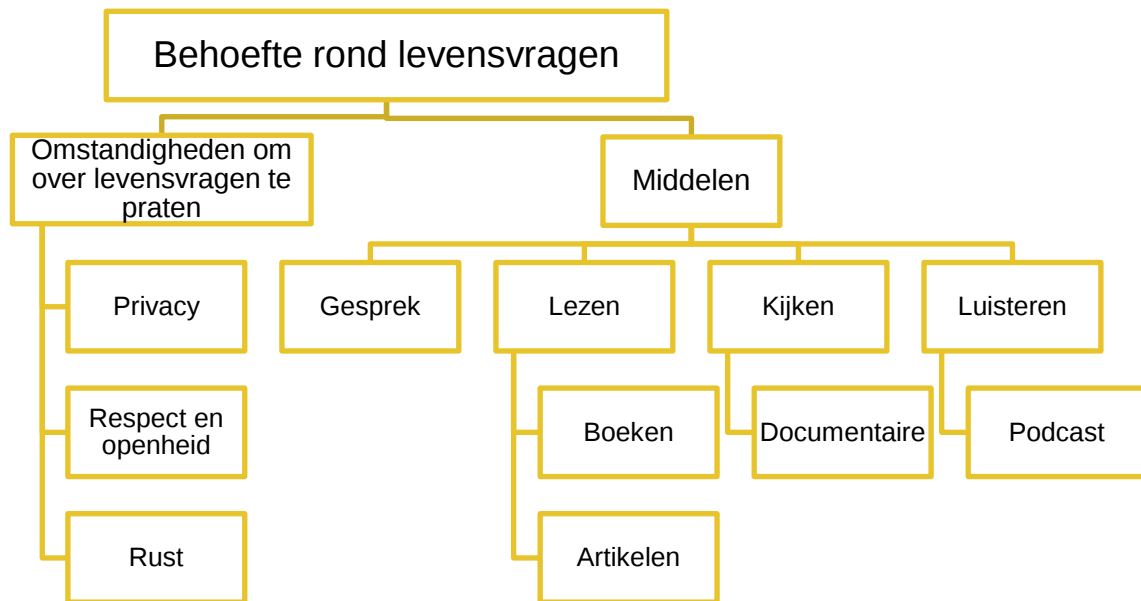
Vraag 10 (ervaring)

Citaat	"Wel leuk, hahaha, ik vond dit wel heel prettig, vaak heb je bijvoorbeeld ook wel natuurlijk dat je met heel spannend en ik elkaar in een ruimte zit. denk nou, waar kom Het heeft deels ook te ik mee, want het is maken met dat ik in mijn voor mijzelf, ook wel eigen huis zit, dus ik voel interessant van waar me redelijk op m'n ik dan eigenlijk over gemak. En dat heb ik wel nadenk of juist niet nodig om even los te over nadenk, zoals komen, had ik met het klimaat, dan iemand in een drukke denk ik van oh ja, ik lunchroom afgesproken, denk daar eigenlijk dan vind ik het al lastig helemaal niet over om daar dan echt mijn na en is dat slecht of gedachtes bij te houden. niet, en je krijgt ook Ik vind het wel een weer nieuwe vragen prettige manier om te daarover. Dat vooral, communiceren." ik vind het hartstikke leuk interessant."			
Open codering	<u>Bewustwording</u>	<u>Fijne manier van communicatie</u>	<u>Prima</u>	<u>Prima</u>
Axiale codering	<u>Interesse</u>	<u>Manier van gesprek</u>	<u>Algemeen positief</u>	<u>Algemeen positief</u>

Bijlage 9: Diagrammen n.a.v. Interviews

Figuur 25: Soorten levensvragen n.a.v. interviews

Figuur 26: Behoeftes rond levensvragen n.a.v. interviews